

BERGSBRON 7, MJÖLNAREN 14 & 15

NORRKÖPINGS KOMMUN

Antikvarisk utredning

2020-06-26

NORRKÖPING

UPPDRAGSNAMN

Kulturmiljöutredning inför
detaljplan för fastigheterna Bergsbron 7
samt Mjölaren 14 och 15, Norrköping

UPPDRAGSANSVARIG

Mats Fredriksson

DATUM

2020-06-26

FÖRFATTARE

Olle Danielsson

ÄNDRINGSDATUM

2020-07-09

GRANSKARE

Mats Fredriksson
Lisa Berglund

UPPDRAGSNUMMER

-

FOTO

Olle Danielsson om inget annat anges.

BESTÄLLARE

Norrköpings kommun

FREDRIKSSON
arkitektkontor ab
Skolgatan 1a 60225 Norrköping
011-100066 fax 011-365402
fredrikssonarkitektkontor.se

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

I. INLEDNING	5
SAMMANFATTNING	6
BAKGRUND	8
SYFTE	8
METOD OCH BEGREPP	9
UPPDRAG	9
AVGRÄNSNINGAR	10
BEFINTLIGA SKYDD FÖR KULTURMILJÖN	12
2. VÅRDA, UTVECKLA OCH STÄRKA	19
KULTURMILJÖANALYS OCH VÄRDERING	20
Övergripande värdering	20
Bergsbron 7	21
Mjölaren 14	24
Mjölaren 15	26
BESKRIVNING OCH MOTIV TILL FÖRESLAGNA FÖRÄNDRINGAR	28
Bergsbron 7	33
Mjölaren 14	35
Mjölaren 15	36
KONSEKVENSANALYS AV FÖRESLAGNA FÖRÄNDRINGAR	37
Bergsbron 7	37
Mjölaren 14	39
Mjölaren 15	39
RÅD OCH REKOMMENDATIONER	40
Skydd i detaljplan – Bergsbron 7	41
Skydd i detaljplan – Bergsbron 8	43
Skydd i detaljplan – Mjölaren 14	44
Nybebyggelse – Mjölaren 14	46
Skydd i detaljplan Mjölaren 15	47
Nybebyggelse – Mjölaren 15	48
Övriga råd	49

3. HISTORIK	52
4. KULTURMILJÖBESKRIVNING	94
BERGSBRON 7	96
Bergslagsgården	96
Västgötegatan 23	144
Kärleksparken	146
BERGSBRON 8	156
MJÖLNAREN 14	158
MJÖLNAREN 15	171
5. REFERENSER	184

Foto över Skvallertorget 1932 strax innan ombyggnation. Bergslagsgården på Bergsbron 7 till höger och Mjölharen 14 skymtande till vänster. Foto från Norrköpings stadsarkiv.

I Inledning

SAMMANFATTNING

Den antikvariska utredningen har upprättats som underlag för pågående detaljplaneprocess för fastigheterna Bergsbron 7 samt Mjölaren 14 och 15 i centrala Norrköping. På Bergsbron 7 ligger Bergslagsgården, en tidigare köpmannagård, handelslokal, färgeri och konsumbutik som sedan 2000-talets början innehåller kurs- och kulturverksamhet. Byggnaden är uppförd omkring 1740 och har en mycket framstående placering vid Bergsbron och ovanlig utformning för Norrköpings innerstad. Byggnaden har gjorts om ett flertal gånger, men återfick en mer historiskt korrekt färgsättning och utformning 1971. Vidare finns en tom tomt på fastigheten samt den populära Kärleksparken utmed Strömmen som varit offentlig park sedan tio år. Dessförinnan har tomten stått tom sedan 1932 då ett färgeri som låg vid Strömmen revs. Inom fastigheten Mjölaren 14 finns en ytterligare 1700-talsbyggnad kallad ”Sista supen” som fungerat som laboratorium och skafferi till apoteket som låg på tomten under hundrafemtio år. Byggnaden är i stomme och utformning välbevarad men flertalet detaljer byttes vid en renovering 1971. På fastigheten Mjölaren 15 finns idag en stor grusplan, ett flerfamiljshus samt en liten verkstad och förrådsbyggnad. Den öppna ytan och verkstaden har en kontinuitet sedan 1700-talets första hälft och komplementbyggnader till stadsgårdarna har legat här sedan stadens återuppbyggnad. Småindustrier så som den på Mjölaren 15 är idag försvinnande från stadsrummet. Den fysiska byggnaden uppfördes troligen på 1950-tal av delvis återvunnet material från omkringliggande bodar. Utredningen redovisar miljöernas och byggnadernas kulturhistoriska värden samt hur de tar sig till uttryck. Utredningen syftar även till att beskriva hur de identifierade värdena bör tillvaratas i kommande planläggning.

Bebyggelseområdet med bevarade strukturer, vägdragningar och kvartersutformningar kan förmedla historien om ett medeltida Norrköping då dessa kvarter är de enda som har bevarad utformning sedan tiden före implementeringen av rutnätsplanen. I både Bergsbron 7 samt Mjölaren 14 och 15 finns dokumenterad förekomst av medeltida källare och äldre stadslager bedöms kunna finnas här. Den bevarade stadsplaneformen samt byggnadernas placeringar speglar stadens tidiga utformning och har ett stort miljöskapande värde. Vidare utveckling har lett till att även dessa tomter som så stor del av övriga Norrköping blev föremål för omfattande rivningar på 1960- och 1970-talet, de byggnader som lämnades har fått viss solitärverkan och är viktiga inslag för stadsbilden såväl som värdefulla kvarvarande exempel på stadens ålderdomliga bebyggelse.

Bebyggelsemiljön inom Bergsbron 7 utgör ett särskilt värdefullt område som avses i PBL 8 kap. 13§ med hänsyn till fastighetens historia och framstående ställning under 1700- och 1800-talet och den koppling till industrin som utgör en värdefull del av stadens historiska utveckling. Området föreslås beläggas med ett antal skyddsbestämmelser i avseende att värna miljöns läsbarhet och de värdebärande delarna som utgör miljön. Bland annat föreslås lösningar för Kärleksparkens tillgänglighetsanpassande som inte skadar fastighetens läsbarhet och kulturhistoriska värden. Utformning av ny bebyggelse inom området regleras i höjd och anpassning till Bergslagsgården samt dess exteriöra utformning.

Bergslagsgården utpekats tillika som en särskilt värdefull byggnad enligt samma lag. Byggnaden får ej förvanskas. Bergslagsgården saknar idag motsvarighet i staden och har ett stort miljöskapande värde, såväl som arkitektoniskt och teknikhistoriskt i egenskap av bevarade fysiska detaljer så som snickerier och smidda beslag från 1700-talet. Byggnaden visar väl hur bättre bemedlade Norrköpingsbor uppförde sina hus efter stadsbranden 1719. Utredningen rekommenderar att byggnaden beläggs med rivningsförbud, samt får ett antal skyddsbestämmelser för att bevara byggnadens läsbarhet och värna de värdebärande karaktärsdragen. Särskilda varsamhetsbestämmelser och utökad loyplikt vid underhåll förordas för byggnaden.

Bebyggelsemiljön på Mjölaren 14 och 15 omfattar främst resterna av en stadsgård som främst fungerat som apotekarträdgård och bidragit till apoteksverksamheten. Vid 1870-talet bebyggdes tomten mer omfattande och den tätare och småskaliga bebyggelsen som kan skönjas idag uppstod. Då flera värdebärande delar så som apotekshuset och de flesta ekonomibyggnaderna revs på 1970-talet har miljön

till viss del förvanskats och är idag fragmenterad. Miljön beskriver idag snarare 1960- och 1970-talets rivningsvåg och de tomma tomter och parkeringsplatser som de lämnade efter sig.

Råd och rekommendationer lämnas för utformning av ny bebyggelse inom fastigheterna Mjölaren 14 och 15 som föreslår att bebyggelsen skala bör anpassas till den befintliga inom kvarteret och anspela på dess nuvarande och historiska småskalighet. Råd omfattar bland annat hur kvartersformen på Mjölaren 14 bör behandlas vid en förändring

Den så kallade ”Sista supen” på Mjölaren 14 utpekas som särskilt värdefull enligt PBL 8 kap. 13§, genom dess utformning, placering och bevarade fysiska detaljer som väl beskriver hur apoteksverksamheten bedrevs i staden under en mycket lång tid. Byggnaden visar fysiskt hur komplementhus av den här typen uppfördes vid början av 1700-talet. För att värna byggnaden och dess läge i staden rekommenderas att byggnaden förses med rivningsförbud samt skyddsbestämmelser samt varsamhetsbestämmelser. Dessa läggs fram och syftar till att lyfta fram byggnaden och säkerställa dess läsbarhet och framstående ställning. Rekommendationer syftar även till att vägleda utformning till ny bebyggelse inom kvarteret och hur denna bör förhålla sig till ”Sista supen”.

Den befintliga verkstads- och bodbebyggelsen på fastigheten Mjölaren 15 utpekas som kulturhistoriskt värdefull byggnad på grund av sina miljöskapande värden samt det kontinuitetsvärde som finns i den småskaliga industrin, som i viss mån ännu bedrivs på platsen. Miljön är fragmenterad och endast en liten del är återstående. Byggnaden bör behandlas varsamt enligt varsamhetsbestämmelserna PBL 8 kap. 14, 17§§. Skulle det bli aktuellt att byggnaden ändå rivs förordas att en rivningsdokumentation utförs. För ny bebyggelse inom Mjölaren 15 föreslås höjder, skala, utformning och till viss del material för att samspela med den befintliga miljön.

Avslutningsvis ges en rad övergripande råd och rekommendationer till fastighetsägare och kommunen vid hantering av planärendet och bebyggelsen däruti, såsom material och metoder. Därutöver rekommenderas att kvarteren bör återfå sina historiska kvartersnamn, ”Trehörningen”, som varit gällande sedan 1700-talets början och för Mjölaren 14 fortfarande är gällande enligt detaljplan.

BAKGRUND

Norrköpings kommun arbetar med att upprätta ny detaljplan för fastigheterna Bergsbron 7 samt Mjölaren 14 och 15 i centrala Norrköping. Fastigheten Bergsbron 7 saknar idag modern detaljplan, detta innebär att Bergsbron 7 saknar uttalat skydd i plan, men omfattas ändå av förvanskingsförbudet enligt PBL 8 kap. 13§ samt varsamhetskravet PBL 8 kap. 14, 17§§. Fastigheten utgör i sin helhet ett byggnadsminne enligt kulturmiljölagen 3 kap.

Kommunen har för avsikt att ändra de befintliga detaljplanerna för Mjölaren 14 och 15, i gällande detaljplaner kallade Trehörningen 2A och Mjölaren 15, för att möjliggöra nybebyggelse på tomterna. Två förslag för nybebyggelse på dessa tomter har presenterats och omfattar bebyggelse av mark som idag är prickmarkerad som således ej får bebyggas. Visst skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse finns för Mjölaren 14 och 15.

Fastigheterna är belägna i centrala Norrköping vid Kungsgatans och Skvallertorget östra kant. Mjölaren 14 och 15 ligger mellan Bredgatan i norr, Västgötegatan i söder och Tunnbindaregatan i en triangelform. Söder om Västgötegatan ligger Bergsbron 7. Inom Mjölaren 14 ligger huset som populärt kallas för Sista supen, troligen uppfört som skaffer- och laboratoriebyggnad omkring 1730 efter stadsbranden. Inom Bergsbron 7 ligger en större timrad byggnad kallad Bergslagsgården, uppförd omkring 1740 som handelsgård och bostad. Omgivande tomt består främst av Kärleksparken i söder, ett terrasserat grönområde som delvis består av grunderna till ett antal hus som legat på tomten fram till 1930-talet.

SYFTE

Inför detaljplanarbetet är kommunen i behov av ett kunskapsunderlag i form av en antikvarisk utredning som redovisar fastigheternas kulturhistoriska värden samt ger råd och riktlinjer för hänsyn till dessa. Den antikvariska utredningen syftar till att möta beställarens kunskapsbehov i planprocessen.

Den antikvariska utredningen ska:

- Översiktligt kartlägga byggnader och miljöer, de värdebärande delarna samt områdets historik för att kulturhistoriskt värdera dessa.
- Ge vägledning i lämplighetsprövningar inför nybyggnation och underlag för utformning av nybyggnation.
- Upprätta en konsekvensanalys med riskbedömningar och ge rekommendationer för att värna kulturhistoriskt värde inför ändringar i detaljplaner samt inför byggprojekt.
- Inventera byggnaderna Bergslagsgården och Sista supen utvändigt och invändigt för att klassificera dessa i stadens karta för kulturhistorisk bebyggelse.
- Dokumentera byggnader och miljöer i sitt befintliga utförande.

Utredningen har utgångspunkt i två alternativ som presenterades av stadsbyggnadskontoret inför ändring av detaljplan, dessa förslag skildras i kapitlet ”Beskrivning och motiv till föreslagna förändringar” s. 25. Då förslagen inte omfattar hela fastigheternas gestaltning kommer en del av utredningen göras förutsättningslös och inte ta ställning till ett särskilt förslag till ändring eller bevarande.

METOD OCH BEGREPP

Värderingen följer de råd och rekommendationer som ges i Boverkets författningssamling (BFS 2016:6) gällande enskilda byggnaders- och den sammansatta bebyggelsens värde.

Utredningen tar stöd i Riksantikvarieämbetets (RAÄ) *Plattform för Kulturbistorisk värdering och urval* (2015) där miljöns bärande berättelser och dess fysiska uttryck identifieras och en bedömning av hur fullständig och relevant byggnaden och miljön är ur kulturhistorisk synvinkel. Därefter kan rekommendationer ges för hur kommande åtgärder bör förhålla sig till dessa med utgångspunkt i plan- och bygglagens krav.

Metoden för utredningen har grundat sig i en arkiv-, kart- och litteraturstudie samt en fältinventering som inkluderat byggnadernas exteriör och interiör samt miljöer inom planområdet. Utifrån studierna har byggnadernas och miljöernas bärande berättelser identifierats och beskrivits.

UPPDRAG

Uppdraget består i att ta fram ett kunskapsunderlag i form av en antikvarisk utredning som ska möta beställarens kunskapsbehov i planprocessen för fastigheterna Bergsbron 7 samt Mjölaren 14 och 15. Vidare ska byggnaderna på Bergsbron 7, Mjölaren 14 och 15 klassificeras för Norrköpings kommuns klassificeringskarta för kulturhistorisk bebyggelse.

Uppdraget utfördes i maj och juni 2020 av byggnadsantikvarie Olle Danielsson.

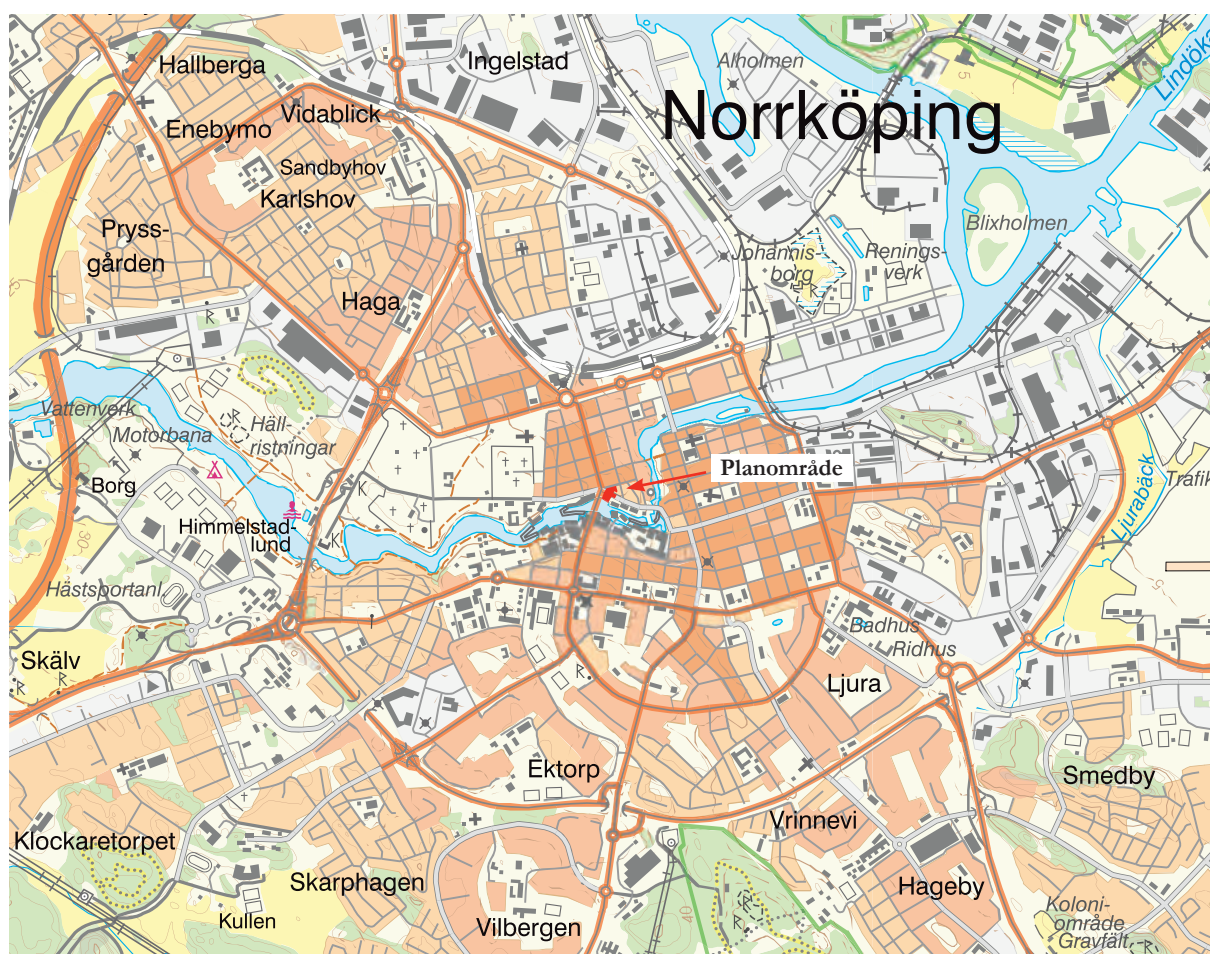
AVGRÄNSNINGAR

Utredningen avgränsas fysiskt till fastigheterna Bergsbron 7, en mycket liten del av Bergsbron 8, Mjölaren 14 och del av Mjölaren 15. Återstående del av fastigheten Mjölaren 15 som inte ingår i utredningen kommer dock beröras för att möjliggöra heltäckande råd och rekommendationer inför planarbetet då även denna del av fastigheten kommer påverkas.

Omfattningen av undersökningsområdet innefattar såväl offentliga miljöer, kontor, parkmark och handelslokaler. Värdering, analyser och konsekvensbeskrivningar kommer således ske i ett stadsmiljöperspektiv likväl som för de enskilda fastigheterna och bebyggelsen inom dessa.

Platsinventeringar har utförts både invändigt och utvändigt av Bergslagsgården på Bergsbron 7, den gamla laboratoriebyggnaden ”Sista supen” på Mjölaren 14 samt i verkstads-/bodbyggnaderna på Mjölaren 15.

Utredningen omfattar inte arkeologi.

Översiktskarta av Norrköpings stad. Utredningsområdet markerat med röd yta innefattar Bergsbron 7, Mjölaren 14 och del av Mjölaren 15. Fastigheterna är centralt belägna i staden och utgör del av Norrköpings tidigaste utbredningsområde. Karta från Lantmäteriet [2020-06-16].

Geografisk avgränsning för uppdraget markerad med röd streckad linje. Området innefattar fyra fastigheter markerade med gult. Bergsbron 7 och Mjölaren 14 i sin helhet. Dela av Mjölaren 15 samt en mycket liten del av Bergsbron 8. Byggnader inom undersökningsområdet är 1. Bergsslagsgården, 2. Cafébyggnad, 3. Sista supen, 4. Verkstads- och bodbyggnaden, 5. Flerbostadsbus som inte omfattas av planändringsförslaget, denna kommer dock omnämnas och påverka de råd och rekommendationer som ges på grund av sitt höga kulturbistoriska värde. Karta från Lantmäteriet.

BEFINTLIGA SKYDD FÖR KULTURMILJÖN

Riksintresse för kulturmiljövården

Samtliga fastigheter i förundersökningen ligger inom riksintresset Norrköping [E52]. Riksintresseområdet är ett sådant område som anses ha så stort kulturhistoriskt värde att det är av vikt för hela nationen. Riksintresseområdet skyddas av Miljöbalken (1998:808) 3 kap 6§ som gör gällande att fysisk miljö med värde för kulturmiljövården ska skyddas från åtgärder som påtagligt kan skada denna. Motiveringen för riksintresset Norrköping [E52] lyder:

”Stadsmiljö och industrimiljö kring kraftkällan Motala ström, som tydligare än någon annan plats i landet speglar den industriella utvecklingen, dess förutsättningar och den miljö detta skapat under särskilt 1600-talet och 1800-talets senare del.”

Hämtat ur ”Riksintressen för kulturmiljövården – Östergötlands län (E)” publicerad på Riksantikvarieämbetets hemsida [2020-06-16].

Uttrycken för riksintresset Norrköping sammanfattas till ”industrianläggningar från skilda tider, även utanför det centrala industrilandskapet, med högt markutnyttjande, storslagna fabrikskomplex, dammar, broar och det forsande vattnet. Stadskärnan med enstaka bevarade medeltida drag, landets första rätvinkliga rutnätsplan på Saltängen från 1613 och det därmed sammanhängande Johannisborgs slott, samt den dominerande rutnätsplanen från mitten av 1600-talet. Den äldre stadens mer småskaliga bebyggelse, kyrkor och offentliga byggnader och den storstadsmässiga stenstadsbebyggelsen från 1800-talets slut. Gaturummens och torgens karaktär och stadens siluett. De allékantade promenaderna, och offentliga byggnader, parker och planteringar i anslutningar till dessa. Järnvägsmiljön och Inre hamnen, med magasinsbyggnader, kajer, tullhus m.m. Uttryck för de speciella ekonomiska och sociala förhållanden som storindustrin skapade, såsom Folkparken och andra donationer, bostäder för olika sociala skikt och folkrörelsebyggnader. Kneippens kurortsmiljö och Borgs villastad med tidstypisk plan och stora, individuellt utformade villor på stora tomter. Röda stadens egnahemsområde, m.fl. bebyggelsemiljöer som speglar utvecklingen vid 1900-talets början. Rester av gamla infartsvägar och andra spår av det landskap som tidigare omgav stadskärnan.”

Riksintressets värden ska prioriteras i det kommunala arbetet med samhällsplanering. Åtgärder inom fastigheterna Bergsbron 7 samt Mjölaren 14 och 15 får inte enligt Miljöbalken (1998:808) 3 kap. 6 § utgöra ”påtaglig skada” på riksintresset.

Byggnadsminne

Fastigheten Bergsbron 7 utgör i sin helhet byggnadsminne enligt kulturmiljölagen (1988:950) 3 kap. Huset byggnadsminnesförklarades 1978, länsstyrelsens beslut 11.392-3392-77.

Motiveringen till byggnadsminnesförklaringen är att ”den så kallade Bergslagsgården bevarar egenarten hos gången tids byggnadsskick och är med hänsyn härtill att anse som synnerligen märklig.”

Skyddsföreskrifterna är som följer:

- Byggnaden får inte rivas eller till det yttre ombyggas eller på annat sätt förändras.
- Tomtområdet får inte ytterligare bebyggas eller på annat sätt förändras.
- Underhållsåtgärder på byggnaden ska utföras i samråd med länsstyrelsen.

Översiktsplan

Översiktsplan för staden Norrköping antagen 19 juni 2017, anger under ”Arkitektur Norrköping” att Norrköpings stadsbild och kulturhistoriska arv är en ovärderlig resurs. Stadens identitet och respekt för platsens karaktär ska alltid vara utgångspunkten för tillägg och förändringar. Sju punkter för stadens arkitektoniska strategi är fastslagna:

1. **Arkitekturen ska berika** När Norrköping växer ska vi alltid ha ett helhetsperspektiv.
2. **Arkitekturen ska respektera sin omgivning** Arkitekturen i Norrköping ska gestaltas i relation till sin omgivning och respektera var tids arkitektur, stadsdels- och områdeskaraktär.
3. **Arkitekturen ska stärka kulturmiljön.** Vi ska förvalta såväl de befintliga som de framtida kulturhistoriska värdena på ett klokt, men samtidigt innovativt sätt. Det ska vara tydligt avläsbart vad som är gammalt och vad som är nytt.
4. **Arkitekturen ska ha ett formspråk med hög kvalitet** Nya byggnader och platser ska vara goda representanter för vår tids arkitektur. Hög arkitektonisk kvalitet med omsorg om detaljerna ska eftersträvas.
5. **Arkitekturen ska främja social integration och interaktion** Norrköping ska vara en integrerad och blandad stad där människan är i fokus. Arkitekturen ska fånga stadens mångfald.
6. **Arkitekturen ska främja stadslivet** När vi förtätar ska vi skapa gynnsamma förutsättningar för stadslivet. Med levande bottenvåningar och omsorgsfullt utformade stadsrum upplevs staden trygg, trivsamt, mänsklig och intressant.
7. **Arkitekturen ska åldras vackert och värdigt** I Norrköping underhåller och stärker vi vårt byggnadsbestånd. Vi bygger materialmässigt, ekologiskt, socialt, funktionellt och estetiskt hållbart.

I avsnittet ”Utvecklingsområden för blandad bebyggelse och verksamheter” ligger samtliga tre fastigheter inom det som stadens översiktsplan kallar för område 1, ”Centrum”. I området nämns bland annat förtätningar för att tillgodose bostadsbehov, men även värnande om kulturmiljön, beaktande av grönmiljöer och förekomsten av träd som viktiga hänsynspunkter. Riktlinjer vid planering preciseras bland annat till att ”kulturhistoriska värden i bebyggelsen ska beaktas...”.

Kommunens kulturhistoriska klassificeringskarta pekar ut byggnader i staden och deras kulturhistoriska värde efter en färggraderad skala. Graderingen kopplas till Boverkets definiering av vad som utgör en särskilt värdefull byggnad samt gällande lagstiftning i Plan- och bygglagen (2010:900) om förvanskningförbud kap 8. §13, och varsamhetskrav kap 8. §§14,17. Bergslagsgården är markerad röd vilket indikerar ”Byggnad av högsta värde”. Detta innebär att byggnaden är utpekad som särskilt värdefull och skyddas av PBL förvanskningförbud kap 8. §13, och varsamhetskrav kap 8. §§14,17. Byggnaden inom Mjölaren 14 är likaså klassificerad röd, ”Byggnad av högsta värde”.

Detaljplaner och Plan- och bygglagen (2010:800)

FÖRVANSKNINGSFÖRBUD & VARSAMHETSKRAV

Oavsett vad som anges eller inte anges i en detaljplan så gäller förbud mot förvanskning enligt PBL 8 kap. 13§ för byggnader som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt. Förvanskningförbudet gäller såväl interiört som exteriört och oberoende om åtgärder är bygglovs- eller anmälningspliktiga. Dessa bestämmelser gäller även anläggningar, tomter, allmänna platser och bebyggelseområden.

Varsamhetskravet PBL 8 kap. 14, 17 §§ gäller alla byggnader och vid alla ändringar, såväl invändigt som utvändigt och oberoende om en åtgärd är bygglovs- eller anmälningspliktig. Enligt varsamhetskravet PBL 8 kap. 17 § ska ändringar av byggnader utföras varsamt, så hänsyn tas till byggnadernas karaktärsdrag och så att byggnadernas tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara.

Vidare gäller varsamhet vid underhåll enligt 8 kap. 14 § PBL: ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4 § i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och miljöns värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt.

BERGSBRON 7

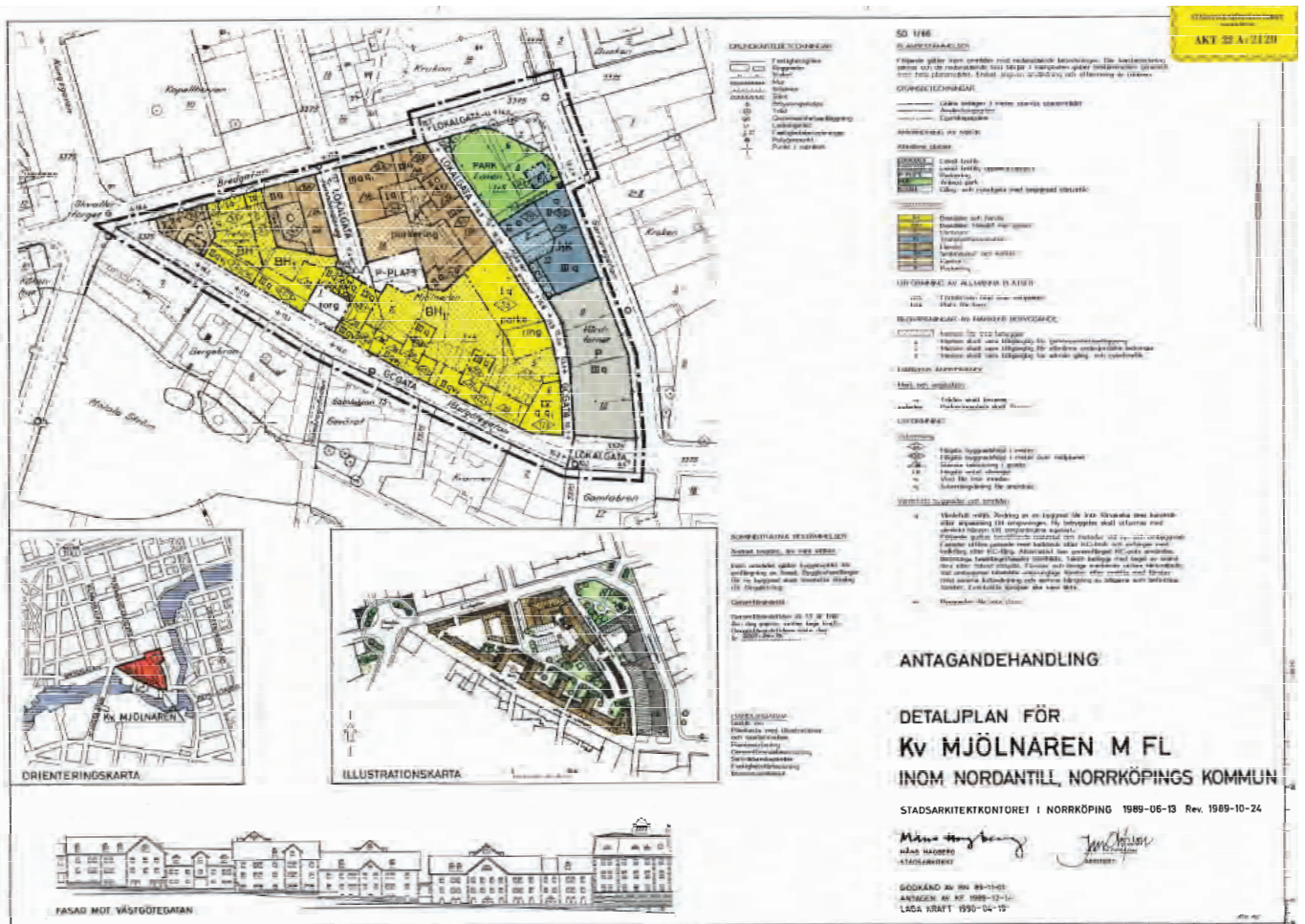
Fastigheten Bergsbron 7 saknar idag modern detaljplan. Gällande bestämmelser består av 1875 års byggnadsordning upprättad efter den nationella byggnadsstadgan för rikets städer, fastslagen av Kung Oscar II år 1874. Denna handling är en övergripande bestämmelse som reglerar stadens byggande generellt. En stadsplanekarta upprättades i enighet med denna byggnadsstadga år 1879 som delar in och namnger kvarter samt utmålar stadens centrala bebyggelse.

MJÖLNAREN 14

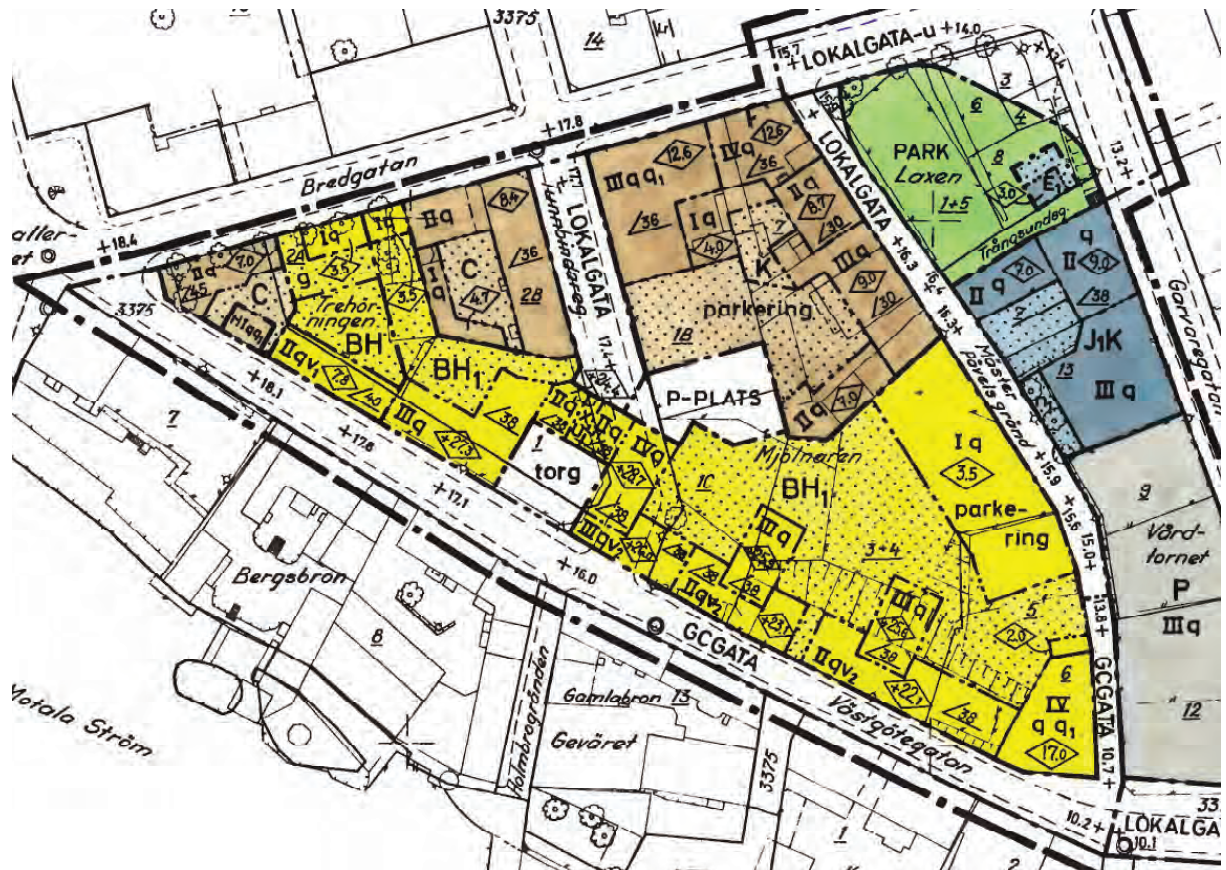
Detaljplanen för kvarteren Mjölaren 14 med flera (dnr. 22A-2129) upprättades 1989 och vann laga kraft 1990-04-19. Planen gällde då för hela området som avgränsas av Västgötegatan i söder, Bredgatan i norr och Garvaregatan i öst. Kvarteret som omfattar Mjölaren 14 och 15 hette då Trehörningen. I planen är Mjölaren 14 i sin helhet utpekad för centrumändamål med befintlig byggnad märkt med q_1 Rivningsförbud samt q_2 värdefull miljö, som inte får förvanskas vid ändring. Ny bebyggelse ska utformas med särskild hänsyn till omgivningens egenart. Vidare anges anvisningar för godkända material vid ny- och ombyggnation: Fasader ska utföras putsade med kalkbruk eller KC-bruk och avfärgas med kalkfärg eller KC-färg. Genomfärgad KC-puts får användas. Befintliga fasadteglfasader ska behållas, tak ska beläggas med lertegel eller falsad slätplåt. Fönster och snickerier utförs täckmålade. Vid ombyggnad bibehålls ursprungliga fönster eller ersätts med fönster med samma luftindelning och samma hängning av bågarna som befintliga fönster. Eventuella spröjs ska vara äkta.

I planen är en ytterligare byggnadsvolym planerad mot Bredgatan, även denna belagd med q_2 i hänseende att nybyggnation ska utformas med hänsyn till kulturmiljön, ovan nämnda krav på byggnader märkta med q_2 gäller även denna volym. Byggnad får uppföras med högsta bygghöjd 7 meter. Utrymmet mellan den befintliga byggnaden och planerad byggnadsvolym utgörs av prickmark och får inte bebyggas. Planbeskrivningen för denna fastighet fastställer att tidigare byggnadshöjd på tomterna bör tillämpas och att uppdelningen bör avspiegla äldre fastighetsbild.

Den befintliga byggnaden på Mjölaren 14 bedöms enligt gällande plan vara en särskilt värdefull byggnad enligt Plan- och bygglagen (2010:900) 2 kap 3§ fastslår att den är av allmänt intresse. 8 kap 13§ förvanskningsförbudet samt 8 kap 14, 17 §§ varsamhetskravet gäller för värdefull bebyggelse.

Gällande detaljplaneenkarta för fastigheterna Mjölaren 14 från 1989. Planen omfattar även flera andra fastigheter som senare fått förnyade detaljplaner. Hämtad från Norrköpings kommun, Norrköpingskartan [2020-05-06]

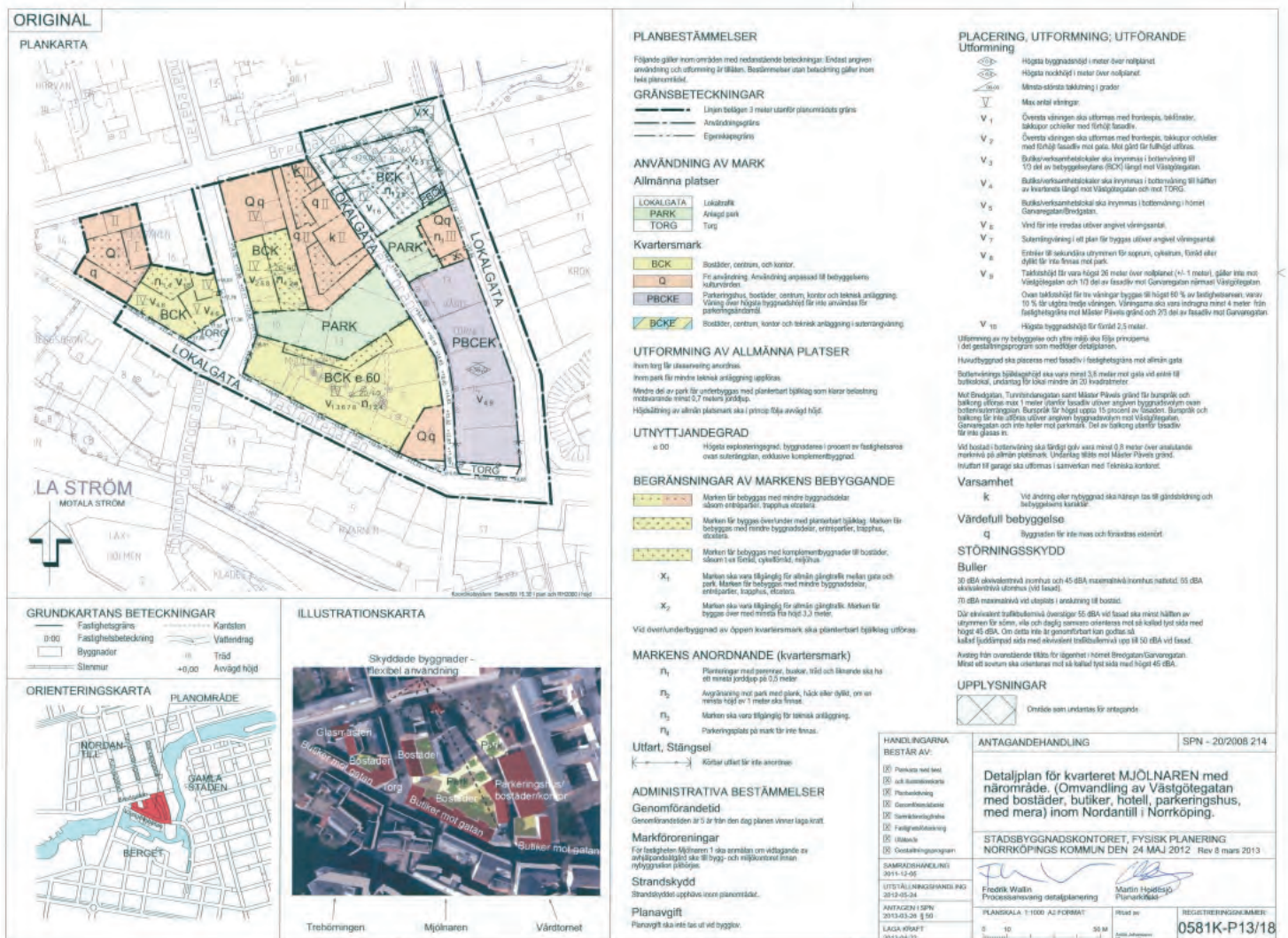
Utdrag ur detaljplanerkarta för fastigheten Mjölaren 14. Fastigheten är placerad längst till vänster i bild med brun bakgrundsfärg. Det befintliga huset mot Västgötegatan är markerat med q, och q. Det planerade huset mot Bredgatan med q. Hämtad från Norrköpings kommun, Norrköpingskartan [2020-05-06]

MJÖLNAREN 15

Detaljplanen för Mjölaren 15 vann laga kraft 2013 (akt nr P13/18) och omfattar ytan som avgränsas av Bredgatan i norr, Västgötegatan i söder samt Garvaregatan i öst, undantaget Mjölaren 14 och 16 (då kallade Trehörningen) och Garvaren 1 i nordöst.

Fastigheten har markerats med stort Q som anger ”Fri användning. Användningen anpassad till bebyggelsens kulturvärden”. Befintligt flerbostadshus med butiker i bottenvåning mot Västgötegatan har givits märkningen q som bestämmer att byggnaden inte får rivras eller förändras exteriört. Mot Bredgatan och på tomten har två ytterligare byggnadsvolymer placerats där två våningar tilläts mot Bredgatan och en våning inne på området. Ytorna mellan byggnadsvolymer utgör prickmark som får bebyggas av mindre byggnadsdelar såsom entrépartier och trapphus.

Planbeskrivningen för fastigheten syftar till att bereda för möjlighet till fortsatt småindustriell verksamhet.

Detaljplanekarta för Mjölaren 15. Planen omfattar även flera andra fastigheter, dock ej Mjölaren 14. Fastigheten är markerad med Q som indikerar att områdets användning ska anpassas till befintliga byggnaders kulturvärden. Hämtad från Norrköpings kommun, Norrköpingskartan [2020-06-16]

Natur, Kultur: Miljöer i Östergötland, naturvårdsplan och kulturminnesprogram, Länsstyrelsen i Östergötlands län 1983

Norrköpings stad är utpekad som värdefull regional kulturmiljö i Länsstyrelsens kulturminnesprogram från 1983. Området benämns K34 Norrköpings stad.

Beskrivningen och motiveringen för kulturmiljön lyder:

”Norrköping är en medeltida stadsbildning uppväxt ur en kvarn- och fiskeby lokaliserad till fallen i strömmen. Under 1600-talet gjorde Johan den III staden till residensstad och lät anlägga Johannisborgs slott vilken förutom porttornet blivit ruin. Då lades också grunden för dagens bebyggelsemönster med en strikt genomförd ruttmönsterplan efter tidens renässansideal. Samtidigt blev Norrköping en industristad när Louis de Geer, med strömmen som en väsentlig lokaliseringsskäl, grundade holmens bruk. Nästa stora förändringstid kom med industrialismens genombrott under 1800-talets mitt och andra hälft. Då skapades den huvudsakliga delen av dagens industrilandskap utmed strömmen och i dess kölvatten byggdes arbetarkaserner, borgarhus, patriciervillor, skolor och bankpalats m m. Under denna tid anlades även promenaderna. I den kommunala inventeringen ”Miljöer och hus i Norrköpings innerstad” antagen av kommunfullmäktige 1974 redovisas, förutom en klassificering av stadens enskilda hus, fem samlade miljöområden av väsentlig kulturhistorisk betydelse. Miljöerna har klassificerats som märkliga eller värdefulla. Miljöerna täcker i stort sett bebyggelsen i innerstaden. ...”

2

Vårda
utveckla
och stärka
kulturmiljön

KULTURMILJÖANALYS OCH VÄRDERING

Övergripande värdering av undersökningsområdet

Området som Bergsbron 7, Mjölneren 14 och 15 ingår i är del av Norrköpings äldsta stadskärna i nära anslutning till Strömmen. Fastigheterna är några av väldigt få i staden som bevarat det medeltida stadsplanemönstret från tiden innan år 1640. Fastigheterna har varit stabila i sin utformning genom implementeringen av stadens rutnätsplan och under två återuppbyggnader, 1655 och 1719 då Norrköping brunnit ned. Bergslagsgårdens källare samt den igenlagda källaren under Västgötegatan 23 är daterad till tidigt 1600-tal, dessa kan komplettera bilden av stadens utformning under dess tidiga historia. Trots att inga övriga äldre byggnadsdelar finns ovan jord kan de äldre källarplaceringarna som finns dokumenterade möjliggöra läsbarheten av stadens medeltida stadskärna och stärka berättelsen om kvarterens stabilitet över tid och troligen även komplettera bilden av äldre vägdragningar. Kvartersutformningarna och byggnadsplaceringarna är återstående delar av ett medeltida stadsplanemönster som idag är extremt sällsynt i staden.

Tomternas nära koppling till Skvallertorget, ett av Norrköpings två större torg vid återuppbyggandet av staden omkring 1720 visar på fastigheternas betydande placering för stadens handel och att invånarna på platsen måste varit framstående personer.

Samtliga fastigheter i undersökningen har ändrats kraftigt under 1900-talets mitt i och med omfattande rivningar, vilket har ändrat dess sammansättning och stadsbildsmässiga dynamik. Byggnader på Bergsbron 14 och 15 har av allt att döma rivits med tanken att tomterna åter skulle bebyggas, omgärdning av plank utfördes i de gamla byggnadernas fasadliv utåt sett för att på så vis markera tidigare bebyggelses utbredning och bevara viss hävd av platsen. Dock har tomterna stått obebyggda sedan 1970-tal vilket bidragit till att skapa en bild av Norrköping som rivningstomternas stad. De öppna ytorna har präglat staden sedan 1960- och 1970-talen och inte börjat omdanas förens en bit in på 2000-talet, vilket ger rivningstomterna en hävd av 40–50 år. Denna bild av staden håller åter på att förändras drastiskt då de öppna rivningstomterna bebyggs runt om i staden. Detta kommer troligen åter resultera i att Norrköping i framtiden kommer uppfattas som en mycket tätbebyggd stad, något som man strävade bort från vid saneringsideologin från 1940-talet och fram till rivningarna på 1960- och 1970-talen.

Bergsbron 7 med Kärleksparken är ett tydligt exempel på en tidig rivningstomt i en del av staden som historiskt saknat gröna ytor. Tomten har successivt under lång tid övergått i en etablerad och välbesökt park med öppna ytor som tillskapat stora värden som rekreationsplats och innerstadsgrönska. Parken har även skapat en ovanlig rymd och öppna siktlinjer i det annars täta stadsrummet. Denna inofficiella park upptogs som stadspark först efter 80 år som obebyggd tomt. Det är först under slutet av 2010-talet som parken även fått planteringar och säkerhetsinstallationer som räcken och liknande för att uppfylla moderna krav.

Fastigheterna Bergsbron 7, Mjölneren 14 och 15 speglar de två ovan beskrivna sammanhangen mycket väl, dels med återstående medeltida stadsplanemönster, samt bebyggelse med rötter i 1600- och 1700-talen. Även berättelsen om de stadsomfattande rivningarna som gjorde att Norrköping gick från att vara en mycket trång och tätbebyggd stad till att bli utglesad och luftig är relevant för samtliga fastigheter i utredningen. Under denna tid bevarades enstaka byggnader, som exempelvis Bergslagsgården, och gavs en solitärverkan på platserna som blivit bestående i 50 år. Urglesningen av stadsrummet hade även en nationell spridning kopplad till tidens stadsplaneideal med större öppna ytor och mindre kompakta städer. Detta gick i linje med rådande tankar om sunda bostäder för landets befolkning. Fastigheternas utformning bär på kulturhistoriska värden från flera vitt skilda tider och speglar den mångbottnade historien om Norrköpings innerstad samt de beslut som speglar varje enskild tid.

Bergsbron 7

Läget för Bergsbron 7 har möjliggjort att både en togrnära handelsgård samt en industri har etablerats på platsen med Strömmen som kraftkälla. Denna industri övergick till ångdrift under 1800-talet och utgjorde en av många centrala industrier som bidrog till att skapa Norrköpings stadssiluett med skorstenar som förhärskande bild under det sena 1800-talet och 1900-talets början.

Bergsbron 7 med Bergslagsgården, Västgötegatan 23 och Kärleksparken består idag av tre tydliga enheter som givits olika användningsområden, men som tidigare varit en sammanhållen handelsgård och industritomt.

BERGSLAGSGÅRDEN

Bergslagsgården är ett till exteriören välbevarat exempel på 1700-tals-arkitektur utan motsvarighet i staden. Byggnaden har en tidstypisk utformning med enkla utsmyckningar, bland annat markerade fönsteromfattningar, listverk och nivåverkan i sitt förhöjda säteritak. Byggnaden visar på en typisk bostad och verksamhetsmiljö för stadens borgerskap i mitten på 1700-talet och är ett mycket viktigt inslag i Norrköpings byggnadsbestånd.

Huset är ombyggt både utvändigt och invändigt med årens lopp, men de mest betydande dragen har bevarats, så som säteritaket med små fönster, listverk mot taket på gavelsidor och fasadutformning. Byggnadens timrade stomme är bilad med en kombination av släta och utstickande knutar och takstolskonstruktionen är uppförd i fullstort timmer med typisk uppstolpning som bär det övre takfallet. Omdaningen år 1932 innebar att fönster och dörrar byttes och invändig rumsindelning i stora drag förändrades. Enstaka timrade innerväggar bevarades och möjligen ytterligare historiska lager under de idag befintliga. Övre våningen har en högre grad av bevarad rumsindelning än bottenvåningen, men även här har väggar flyttats och förändringar gjorts. Vindsvåningen är kallställd och oinredd, här finns byggnadens äldsta tydligt avläsbara spår i form av frilagd stomme, äldre fönster med smidda beslag, synligt innertak och enstaka föremål som äldre taktegel och knaggbrädor.

På 1970-talet renoverades byggnaden åter igen för att återfå äldre utformning. Renoveringen fokuserade främst på exteriören, men vissa ändringar gjordes även invändigt för att försöka återgå till en mer ursprunglig utformning.

Huset har stora historiska-, arkitekturhistoriska-, miljöskapande-, tekniska-, och socialhistoriska värden. Byggnaden har ett stort stadsbildsmässigt värde och är avgörande för berättelsen om staden Norrköpings utveckling.

Bergslagsgården är genom dess förmåga att berätta om det historiska Norrköping, återuppbyggnaden efter stadsbranden 1719, samt dess viktiga industriella läge till vid Strömmen och utmärkande handelshistoriska läge en särskilt värdefull byggnad som avses i 8 kap 13§ PBL. Byggnaden får inte förvanskas.

VÄRDEBÄRANDE DELAR OCH KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA, BERGSLAGSGÅRDEN

- Byggnaden i sin helhet med volym och placering som miljöskapande och narrativt värdefullt exempel på stadens utveckling från 1700-talets mitt fram till idag.
- Byggnadens stomme med murad källare, grundläggning på stenmurar samt ytter- och innerväggar av liggtimmer.
- Fasadutformning, proportioner, enkla utsmyckningar och listverk av trä.
- Frilagd timmerfasad på övre plan mot väst.

- Fönsterindelning och utformning med omfattningar av profilerade listverk. Särskild tonvikt läggs på de sju fönster på vinden som bedöms vara äldst och möjligen från byggnadstiden.
- Källardel mot sydöst som troligen är uppförd under 1600-talet.
- Bevarad äldre rumsindelning främst skönjbar i sydväst samt i byggnadens övre plan där rumsindelningen och kattvindar/ vindskontor fortsatt är skönjbara.
- Byggnadens vind med frilagd timmerstomme från uppförandetiden.
- Bevarade fönster och beslagning från uppförandetiden som finns på vindsplanet.
- Förekomst av äldre rumsindelning på vind.
- Befintliga och synliga murstockar i byggnaden samt på vinden.
- Äldre bevarat underlagstak av faltakstyp.

VÄSTGÖTEGATAN 23

Västgötegatan 23 är idag en i stort sett obebyggd tomt förutom den cafébyggnad som uppfördes under 2016. Tomten har legat frilagd sedan 1966 och på så vis tillåtit Bergslagsgården en solitär verkan på platsen med god synlighet av alla byggnadens sidor. Det främsta värdet av denna del av fastigheten är arkeologiskt på grund av underliggande källare som har varit föremål för utgrävningar ett flertal gånger. Av allt att döma har denna källare varit i bruk fram på 1960-talet och därefter satts igen, troligen vid rivningen av byggnaderna på platsen 1966. Källaren bedöms kunna bidra till kunskapen om Norrköping från tiden före 1719.

KÄRLEKSPARKEN

Kärleksparken är terrasserad i två steg med ett tredje steg upp till Bergslagsgården och Västgötegatan. Terrasserna består av bevarade grundläggningar till hus som stått på tomten fram till 1930-talet. Kartor från 1750-talet visar förekomst av bebyggelse mot Strömmen, dock är det känt att tomterna varit bebyggda även under 1600-talet och troligen ännu tidigare. Hela, eller delar av, Kärleksparkens terrassering kan vara så gammal som från 1600-talet, eller ännu äldre. Dessa grundläggningar har varit frilagda och synliga sedan 1930-talets början då tomten blev trädgård. Terrasseringarna är en mycket visuell beskrivning av hanteringen av den kraftiga lutningen ned mot Strömmen från dess norra strand under stadens industrialisering då kvarnar och andra verksamheter låg längs vattnet. Kärleksparkens terrasser visar tidigare placering av byggnader då området användes för industriella ändamål och kan ge en god fingervisning av var tidigare bebyggelse stod och hur den var utformad.

Sedan 1930-talets rivning av färgeriet har parken vunnit sitt eget berättigande som inofficiell park och har senare övergått till att bli en officiell park i staden. Trots omläggningar av stenskoningen och justering av murar under 1990-talet är murlivet och utformningen av murarna i stort sett bevarad och fortsatt en god representant av platsens tidiga utformning. Kärleksparken är ett gott exempel på hur delar av stadens tidigaste industrilandskap kan bevaras, synliggöras och samtidigt nyttjas.

VÄRDEBÄRANDE DELAR OCH KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA, KÄRLEKSPARKEN

- Flera frilagda kallmurade byggnadsgrunder som fungerar som tre terrasserande nivåer på fastigheten.
- Stenskonung mot Strömmen.
- Differentierade plana ytor i olika nivåer som visar byggnaders tidigare höjdlägen och hur vatten nära bebyggelse uppförts, troligen successivt sedan stadens tidiga historia.
- Öppna frilagda ytor på terrassernas olika nivåer som visar tidigare byggnaders placering, form och storlek.
- Grön innerstadsmiljö sedan 90 år.

Mjölaren 14

Kvarteret Mjölaren 14 och angränsande kvarter mellan Skvallertorget, Västgötegatan, Bredgatan och Tunnbindaregatan är en bevarad kvartersform sedan 1600-talets slut. Vägsträckningar och kvartersformer har varit stabila genom minst en stadsuppbyggnad och kvarteret kan på så vis berätta om Norrköpings tidiga utformning norr om Strömmen. Gården har sedan de tidigaste dokumenterade beskrivningarna och kartorna varit bebyggd med en stadsgård som haft en stor tillhörande trädgård med frukt- och värdräd samt ekonomibyggnader, brunn och stensättningar. Växtligheten byggdes bort under stadens expansion på 1880-talet och kvarteren blev tätbebyggda kring små innergårdar. År 1971 revs samtliga byggnader på tomten förutom den tidigare laboratoriebyggnaden under så kallade saneringsrivningar, även källare från 1600-talet som hade varit i bruk fram till rivningen lades igen. Tomten öppnades men fick samtidigt omgärdande staket och trädplanteringar. Förslag på omdaning visar att viss parkyta var planerad för tomten vid rivningarna, troligen med platsens tidigare trädgårdar som förebild. Denna utveckling kan visa på de rådande stadsplaneidéerna under 1900-talets mitt och de strävanden som då fanns att öppna upp stadsrummet och föra in grönska i staden. Ett stort antal tomter frilades under den här tiden, i flera fall för att återbebyggas men skapade kanske oavsiktligt en stadsbild som blev rådande under 1900-talets andra hälft och början av 2000-talet av öppna och obebyggda områden. Den bevarade 1700-talsbyggnaden fick vid rivningarna en framträdande placering i stadsrummet då endast denna bevarats mot Västgötegatan och Skvallertorget.

Den låga sten- och tegelbyggnaden som kallas Sista supen har stått här sedan omkring 1730 då bebyggelsen uppfördes efter stadsbranden 1719. Under 150 år fanns ett av stadens två apotek på platsen och var verksam i sten- och tegelbyggnaden som användes som laboratorium och skafferier. Efter att apoteket flyttade har byggnaden bland annat använts av kooperativa föreningen Hoppets mataffär samt varit glasmästeri. Byggnaden har bevarat sin utformning och flera ålderdomliga byggnadskomponenter. Byggnadens bevarade stomme av tegel samt kalkstensgolv och smidesdetaljer avspeglar 1700-talets byggande och har ett stort byggnadstekniskt- och hantverksmässigt värde. Den murade eldstaden har ett teknikhistoriskt värde och kan beskriva den historiska verksamheten på platsen. Då byggnaden renoverats kraftigt 1971 har snickerier som dörrar och fönster bytts ut. Deras utformning har en generellt överstämmande utformning om än förenklad och moderniserad. Trots de fysiska värden som gått förlorade vid renoveringen utgör huset en välbevarad ekonomibyggnad knuten till den historiska apoteksverksamheten. Byggnadens utformning och placering visar även på hur komplementbebyggelse till större stadsgårdar mitt inne i staden utformades och de brandtekniska krav som ställdes efter denna stadsbrand. Även omfattande historiska material från uppmätningar under 1920- och 1940-talet visar på att det funnits ett historiskt intresse för byggnaden då huset bedömts som en ålderdomlig och värdefull byggnad under lång tid. Huset har idag ingen motsvarighet i staden och har fått viss symbolstatus för Norrköpings stad och särskilt stråket mellan Skvallertorget och Västgötegatan. Sista supen är genom dess förmåga att berätta om stadens återuppbyggnad efter 1719, byggnadstekniska utformning och förhållande till kvarters och gatans placeringar en särskilt värdefull byggnad enligt 8 kap 13§ PBL. Byggnaden får inte förvanskas.

VÄRDEBÄRANDE DELAR OCH KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA, MJÖLNAREN 14

- Byggnadens placering, exteriöra utformning, fasadindelning, dörr- och fönstersättning.
- Fönsterutformning med flera olika fönstertyper som troligen uppstått under en längre tid med ändringar och ombyggnationer som speglar byggnadens historiska utveckling.
- Förekomst av listdragningar mot norr.
- Byggnadens murade stomme med grund av huggen gråsten, murade väggar och valv. Även utkragande socklar och ”sittbänk” på gavelvägg mot väst.

- Byggnadens invändiga putsade välvda tak.
- Bevarade smidesdetaljer från uppförandetiden, såsom krokar och stag.
- Dörrkarm med äldre gångjärn mellan byggnadens östra och västra del.
- Kalkstensgolv i byggnadens östra del.
- Öppen murad spiskonstruktion med listdraget krön och avlastningsyta bredvid.
- Förekomst av träd och grusbelagda ytor som speglar gårdens historiska utformning.
- Fastighetens befintliga trädbestånd speglar 1960- och 1970-talens önskan att återskapa kvarterets grönska innan stadens förtätning.

Mjölaren 15

Mjölaren 15 var tidigare del av fastigheten Trehörningen 2A som bestod av Mjölaren 14 och 15. På tomten fanns en central handelsgård under 1700-talets första hälft och sedan ett apotek från 1700-talets mitt. Tomten var bebyggd med kompletterande bodbyggnader men till stor del frilagd mot öst med flertalet odlingar och träd på tomten, känt som ”Apotekarträdgården”. Först under 1880-talets bebyggelseexpansion fälldes träden och tomtens husbestånd ökade ytterligare. Bebyggelsen skiftade då till kringbyggda gårdar med stensatta gångar och troligen grusbelagda ytor omgärdade av bostäder och uthus. Idag består fastigheten till stor del av en rivningstomt som frilades 1971 i samband med saneringsrivningarna på platsen. Bodbyggnaden på tomten har en oklar ålder men bör ha uppförts under 1900-talets mitt. Vid rivningarna planerades tomten tillsammans med Mjölaren 14 att få stensättningar, grusbelagd yta samt att befintlig brunn och träd skulle bevaras för att återfå viss del av den äldre parkkänslan. Fastigheterna delades istället upp under processen och endast de träd som omger tomterna planterades.

Fastigheten beskriver väl 1900-talets saneringsvåg i Norrköping då stora delar av staden revs och frilades och i somliga fall ännu inte bebyggts 50 år senare. Denna företeelse kom att prägla stadsbilden i Norrköping fram till 2010-talet. I många fall blev tomterna markparkeringsytor, precis som Mjölaren 15 till stor del är idag.

Tomten har tidigare varit bebyggd med ett flertal enkla bod- och förrådsbyggnader från 1800-talet varav ingen står kvar idag. Dock finns en verkstads- och bodbyggnad, troligen uppförd omkring 1950-talet bevarad på platsen. I denna finns invändiga spår på väggarna mot Mjölaren 16 som visar äldre byggnaders tidigare lägen. Dessa spår gör kvarterets tidigare bebyggelse läsbar och kan ge en bättre kännedom om områdets sammansättning och utformning från tiden kring 1800-talets mitt.

Verkstaden som uppfördes omkring 1950-talet utformades med de äldre bodbyggnaderna som förebild och möjligen även av äldre återanvänt material. Platsens kontinuitet av bod- verkstad- och småindustri är på så vis bibehållen sedan 1700-talets början och visar på hur centrala småindustrier varit placerade i Norrköping under 1700- och 1800-talen och fram till 1900-talets mitt. Verkstads- och bodbebyggelsen har ett kontinuitetsvärde för platsen och ett miljöskapande värde. Dock kompletterar verkstadsbebyggelsen en nu fragmenterad stadsgård där huvudbyggnaden är försvunnen och endast den gamla laboratoriebyggnaden finns kvar vilket minskar läsbarheten av kulturmiljön.

På tomten finns även ett flerbostadshus med butiker i bottenvåningen uppfört 1872 som inte ingår i utredningen. Huset har sin huvudfasad mot Västgötegatan och innergården ligger mot norr där grusytan och verkstaden ligger. Huset har ändrats och byggts om ett par gånger med bedöms som helhet vara ett välbevarat och värdefullt hus i stadens byggnadsbestånd. Trots att huset inte ingår i utredningen ligger det i området som påverkas av planerna för tomten. Se konsekvensanalys.

VÄRDEBÄRANDE DELAR OCH KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA, MJÖLNAREN 15

- Kvartersformen som är del av en medeltida stadsplan.
- Kvartersindelningen som delvis utformades redan vid 1700-talets mitt och på så vis bestämt byggnadernas utformning.
- Småskalig verkstadsbebyggelse uppförd omkring 1950-talet, delvis av återvunnet byggnadsmaterial från bodar uppförda vid 1800-talets slut. Visar på platsens långa kontinuitet för småskaliga industrier samt har ett miljöskapande värde för stadsbilden.
- Befintliga spår på fasaden mot Mjölaren 16 visar äldre byggnadsformer och placering, kan komplettera bilden av kvarterets utformning under 1800-tal.

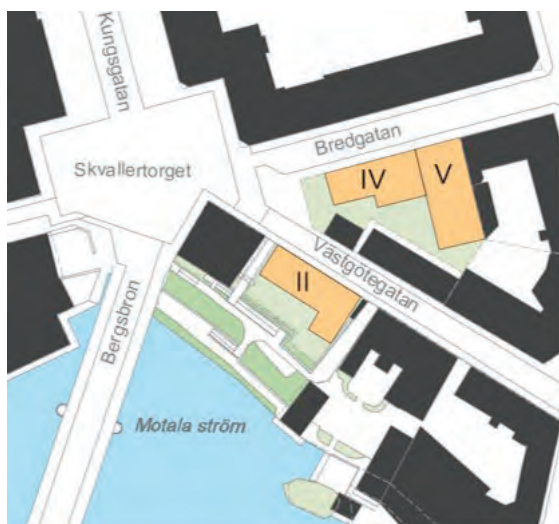
- Förekomst av träd och grusbelagda ytor som speglar gårdens historiska utformning.
- Fastighetens befintliga trädbestånd speglar 1960- och 1970-talens önskan att återskapa kvarterets grönska innan stadens förtätning.
- Befintligt flerbostadshus på fastighetens södra sida mot Västgötegatan (ingår ej i utredningen)

BESKRIVNING OCH MOTIV TILL FÖRESLAGNA FÖRÄNDRINGAR

Beskrivningen av förslagen bygger på planritningar och illustrationer samt planförslaget presenterade av Norrköpings kommuns stadsbyggnadskontor. För att enklare orientera sig benämns byggnader med de romerska siffrorna angivna i plankartan.

Förslagen omfattar främst nyuppförande av tre byggnadsvolymer, ett inom vardera fastighet som ingår i utredningen. Syftet med planändringen är att möjliggöra en utveckling av området med en blandning av bostäder, centrumverksamhet och kontor med inslag av grönska. Två alternativ presenteras för huskroppar i planförslaget där endast bebyggelsen inom fastigheterna Mjölaren 14 och 15 har olika utformning. Där innebär de två förslagen antingen en sammankopplad L-formad huskropp som täcker större delen av fastigheten i det ena förslaget eller två separata huskroppar i det andra förslaget varav en är polygonal i sin planform. I båda förslagen presenteras ett förslag på en L-formad byggnad på fastigheten Bergsbron 7 placerad utmed Västgötégatan med planform som efterliknar tidigare byggnadsform på fastigheten. En rad olika förslag på byggnadsvolymer, planformer och takutformningar har likaså presenterats i form av animerade vyer och volymförslag.

Ytterligare motiv till en uppdaterad detaljplan är att säkerställa skydd åt kulturhistoriskt värdefull bebyggelse inom området.

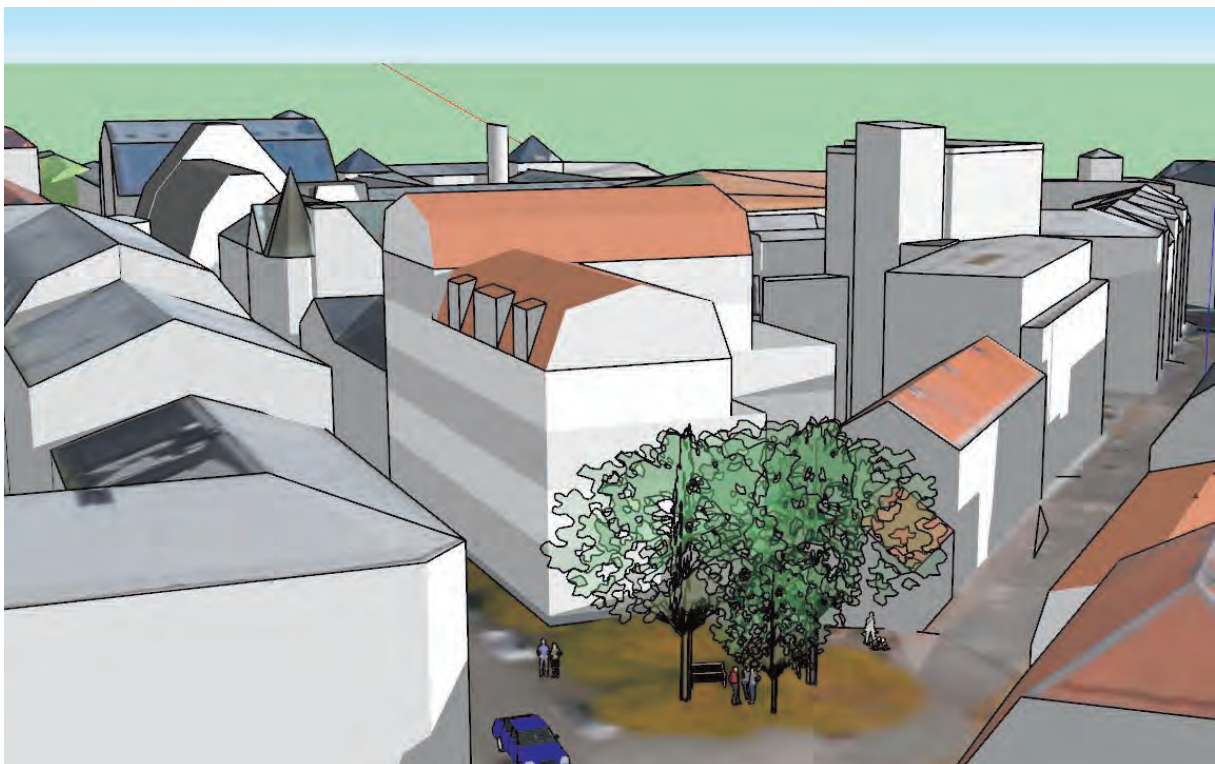
Alternativ 1 där en större byggnadsvolym, Byggnad IV och V med L-form placeras inom fastigheterna Mjölaren 14 och 15. Avstånd har lämnats mot den befintliga äldre tegelbyggnaden på Mjölaren 14 genom att byggnadsvolymen dragits in på byggnad IV. På fastigheten Bergsbron 7 ligger byggnadsvolym II, en vinklad volym på fastighetens övre nivå. Illustration från Norrköpings kommun.

Alternativ 2 där byggnaderna IV och V är två separata hus. IV är främst placerat inom Mjölaren 14 med en polygonal utformning för att lämna kvarterets äldre bebyggelse synlig. Hus V har ett släpp mot IV och bevarar på så vis tidigare entré till kvarterets innergård inom Mjölaren 15. Byggnadsvolymer på Bergsbron 7 är oförändrad från tidigare förslag. Illustration från Norrköpings kommun.

Visualisering presenterad av Norrköpings kommun. Förslaget bygger på alternativ 1 och innefattar bus IV, en trevåningsbyggnad med stora takkupor och sadeltak placerad indraget från Skvallertorget i höjd med kvarterets äldre bebyggelse. Framför byggnaderna bildas en liten parkyta. Äldre bebyggelse lämnas väl synlig. Byggnad V mot Mjölharen 16 är en fyrvåningsbyggnad med sadeltak.

Visualisering presenterad av Norrköpings kommun. Byggnadsvolymer är här sammanbyggda och byggnad IV är uppförd i fyra fullböga våningar med ett mansardtak innehållande en ytterligare våning. Byggnad V har en ytterligare våning med samma takutformning och terrasseras nedåt mot syd. Byggnadslivet mot Skvallertorget avslutas i höjd med "Sista supen".

Föregående visualisering sedd från sydväst. Byggnad IV och V sammanbyggda i en L-form med mansardtak.

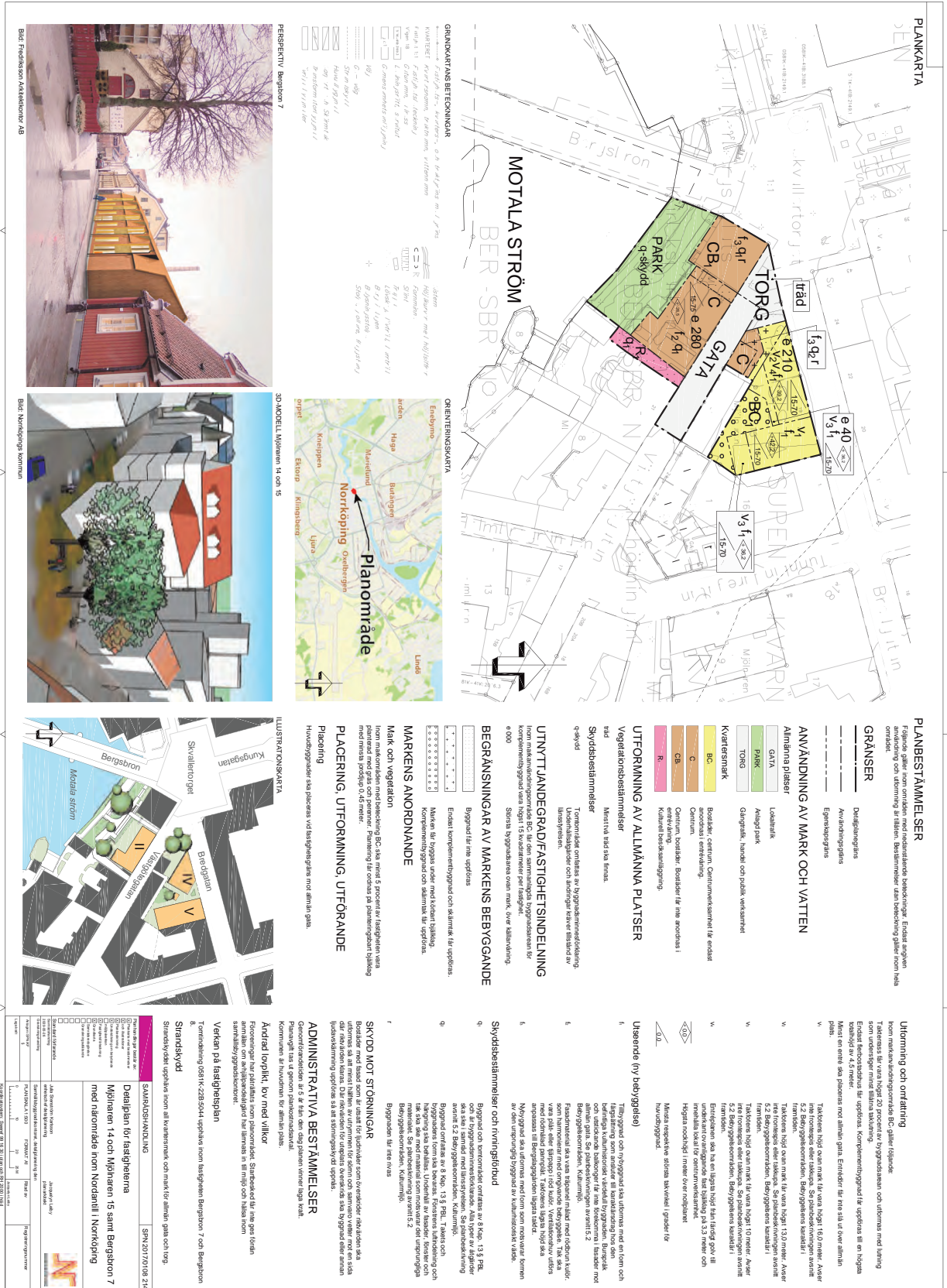

I detta förslag är byggnaderna två separata volymer och byggnad V har givits en utbyggd spets mot Skvallertorget och Bredgatan. Huset är uppfört i fyra fullhöga våningar med ett pyramidformat tak. Mellan de två byggnadsvolymer finns en öppning in på innergården på Mjölaren 15 där hus V är uppfört i fem våningar. Denna har även givits ett pyramidtak med terrasserande byggnadskropp mot söder. Visualisering presenterad av Norrköpings kommun.

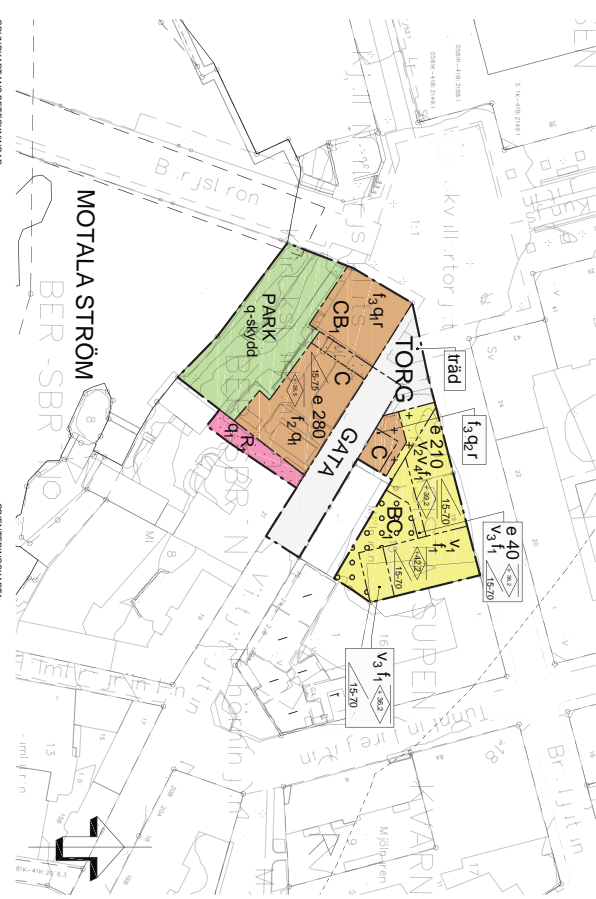

Ett ytterligare förslag med takförändring där hus IV har behållit sitt pyramidformade tak, men byggnad V har givits ett olikformat tak med mansardform mot Bredgatan och pulpetform mot innergården. Hus V har en utbyggd sockel mot innergården i de två nedre våningarna som har fått en fasad utformning mot söder. Visualisering presenterad av Norrköpings kommun.

Målsättning för områdets nya bebyggelse är enligt planhandlingen på samråd att ”Ny bebyggelse ska utformas med hänsyn till befintlig kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Den ska ges karaktärsdrag som harmoniserar med den omgivande bebyggelsen. Utformning av ny bebyggelse ska även bidra till att lyfta fram byggnaden Sista Supen och byggnadsminnet Bergslagsgården”

PLANKARTAN

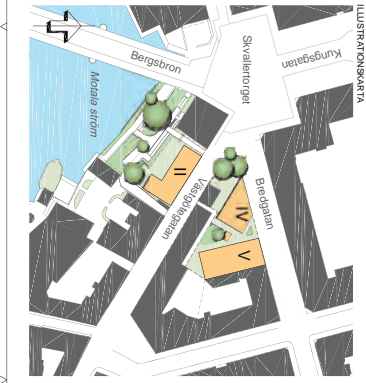
PLANBESTÄMMELSER
 Färdiga planbestämmelser för bostadsområden. Endast program, användning och utformning är tillåtna. Bestämmelser utan beteckning gäller inom hela området.

GRÄNSER
 Byggnadsgränns
 Avsnittsgränns
 Egenhetsgränns

ANVÄNDNING AV MARK OCH VATTEN
 Allmänna platser
 GATA
 PARK
 TORG
 Kvalitetsmark
 BC
 C
 CB
 R

UTFORMNING AV ALLMÄNNA PLATSER
 Vegetationsbestämmelser
 Skyddsbestämmelser
 UTVYTTJANDEGRAD/FÄSTIGHETSINDELNING
 BEGRÄNSNINGAR AV MARKENS BEBYGGANDE
 MARKENS ANDROMYNDANDE
 PLACERING, UTFORMNING, UTFÖRANDE
 TILLSTÄNKSSKARTA

GRÖNDRUKNINGENS BETECKNINGAR
 KONTURER: kvadrater, rektanglar, triangel, etc.
 FÄRGER: blå, gröna, orange, etc.
 SÖM: 1:500, 1:1000, etc.
 ÖPPEN: 1:1000, etc.

Utformning och omfattning
 För närvarande omfattar planområdet BC-gått förslaget som underlag för utformning och utvärdering med utgångspunkt från planens innehåll. Endast fasthetsgränser för byggnadsgränser och utformning är tillåtna. Bestämmelser utan beteckning gäller inom hela området. Mått en meter ska placeras mot allmän plats. Enkelhetsgränser för byggnadsgränser och utformning är tillåtna. Mått en meter ska placeras mot allmän plats. Enkelhetsgränser för byggnadsgränser och utformning är tillåtna. Mått en meter ska placeras mot allmän plats.

Utsände (för bebyggelse)
 Utsände för bebyggelse och utformning ska utvärderas mot en form och färgställning som anpassas till utformningsplanens utformning. Utsände för bebyggelse ska utvärderas mot en form och färgställning som anpassas till utformningsplanens utformning. Utsände för bebyggelse ska utvärderas mot en form och färgställning som anpassas till utformningsplanens utformning.

SKYDD MOT STÖRNINGAR
 Bestämmelser för utvärdering av störningar ska utvärderas mot en form och färgställning som anpassas till utformningsplanens utformning. Utsände för bebyggelse ska utvärderas mot en form och färgställning som anpassas till utformningsplanens utformning.

ADMINISTRATIVA BESTÄMMELSER
 Administrativa bestämmelser ska utvärderas mot en form och färgställning som anpassas till utformningsplanens utformning. Utsände för bebyggelse ska utvärderas mot en form och färgställning som anpassas till utformningsplanens utformning.

Verket på fasthetsplan
 Verket på fasthetsplan ska utvärderas mot en form och färgställning som anpassas till utformningsplanens utformning. Utsände för bebyggelse ska utvärderas mot en form och färgställning som anpassas till utformningsplanens utformning.

STRANDSKYDD
 Strandskydd ska utvärderas mot en form och färgställning som anpassas till utformningsplanens utformning. Utsände för bebyggelse ska utvärderas mot en form och färgställning som anpassas till utformningsplanens utformning.

SAKRETSÄKRING
 Sakretsäkring ska utvärderas mot en form och färgställning som anpassas till utformningsplanens utformning. Utsände för bebyggelse ska utvärderas mot en form och färgställning som anpassas till utformningsplanens utformning.

Bergsbron 7

Befintlig detaljplan för Bergsbron 7 saknas. En byggnadsordning för stadens utformning från 1875 samt stadsplanen fastslagen 1879 är fortsatt gällande. Denna preciserar inga specifika bestämmelser för fastigheten Bergsbron 7 utan tar istället övergripande ställningstaganden för bebyggelse i staden generellt.

Förslaget på ny detaljplan delar upp fastigheten i tre olika användningar, Bergslagsgården som "CB"; "centrum, bostäder. Bostäder får inte anordnas i entréväning". Västgötegatan 23 är utpekad som "C"; centrum och Kärleksparken är utpekad som park.

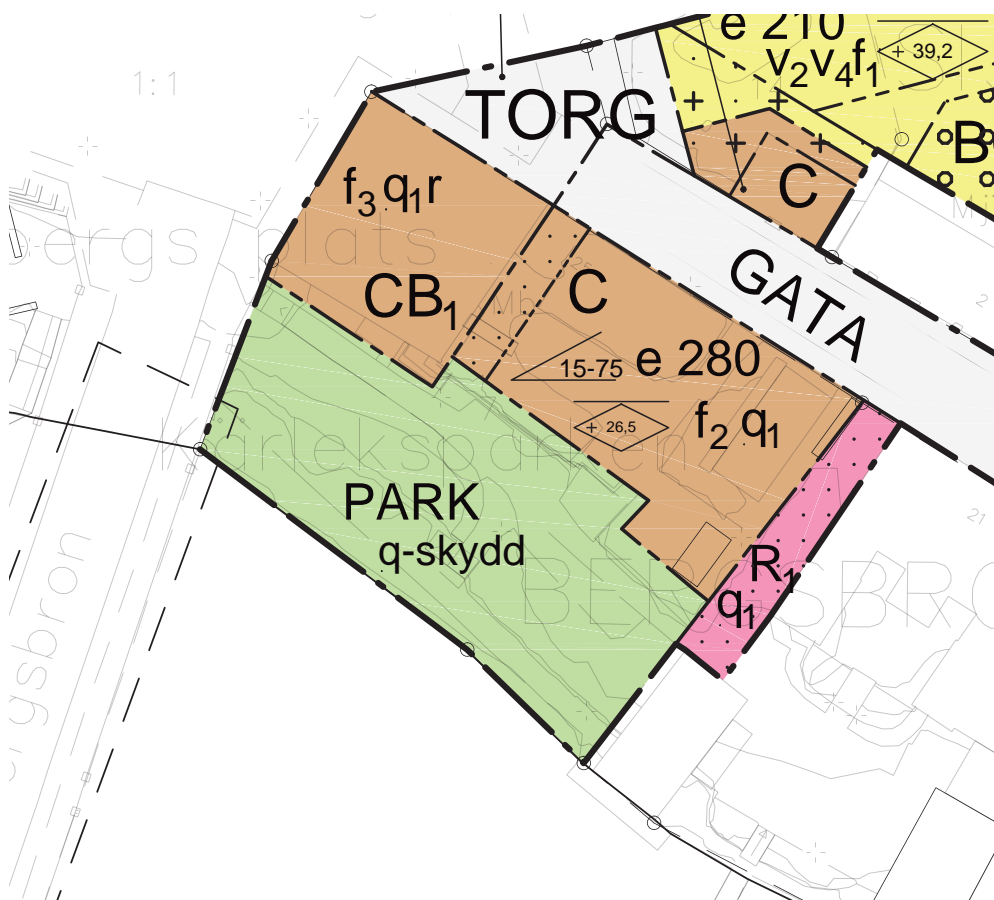
BERGSLAGSGÅRDEN

Byggnaden har belagts med planbestämmelsen "f₃"; "Nybyggnad ska utformas med form som motsvarar formen av den ursprungliga byggnaden av kulturhistoriskt värde", "q₁"; "Byggnad och tomtområde omfattas av 8 kap. 13§ PBL och är byggnadsminnesförklarade. Alla typer av åtgärder ska ske i samråd med Länsstyrelsen." samt med "r"; rivningsförbud.

En sträcka av cirka fyra meter är markerad som prickmark mellan Bergslagsgården och Västgötegatan 23.

VÄSTGÖTEGATAN 23

På tomten planeras en ny byggnadsvolym som har givits bestämmelsen "f₂" som anger att "Fasadmaterial ska vara träpanel målad med rödbrun kulör som harmonierar med omgivande bebyggelse. Tak ska vara plåt- eller tjärpapp i röd kulör. Ventilationshuv utförs med rödmålad pannplåt. Takfotens lägsta höjd ska anpassas till Bergslagsgårdens lägsta takfot." I plankartan har platsen även belagts med markeringen "q₁"; "Byggnad och tomtområde omfattas av 8 kap. 13§ PBL och är byggnadsminnesförklarade. Alla typer av åtgärder ska ske i samråd med Länsstyrelsen."

Utdrag ur plankarta på samråd med fokus på Bergsbron 7. Bergslagsgården markerad med CB, Västgötegatan 23 med C och Kärleksparken som park. Tillfartsvägen som markerats med rosa ligger utanför fastigheten bergsbron 7.

KÄRLEKSPARKEN

Kärleksparken har endast preciserats som parkmark med ”q-skydd” vilket torde syfta till ”q₁” då även denna del av fastigheten omfattas av byggnadsminnet.

Planbeskrivningen konstaterar att tillgänglighetsanpassning av parkens tillfarter samt inom parken är önskvärt i den mån det är möjligt. Tillgängligheten är motiverad i Plan- och bygglagens 8 kap. 1§, ”nya byggnader ska vara tillgängliga och användbara för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Ny bebyggelse ska följa kommunens krav på tillgänglighetsanpassning samt föreskrifter och allmänna råd om utformning av byggnader som finns i Boverkets byggregler. Utemiljöer ska utformas enligt kommunens riktlinjer.” Trapporna till och från- samt inom parken planeras att bytas ut emot ramper i den mån det är möjligt. En ny tillgänglighetsanpassad tillfart planeras från Bergsbron/Skvallertorget och en från gränden öster om fastigheten på grannfastigheten Bergsbron 8, markerad med ”R₁” för kulturell besöksanläggning. Marken är i planförslaget belagd med prickmark och får inte bebyggas.

Mjölaren 14

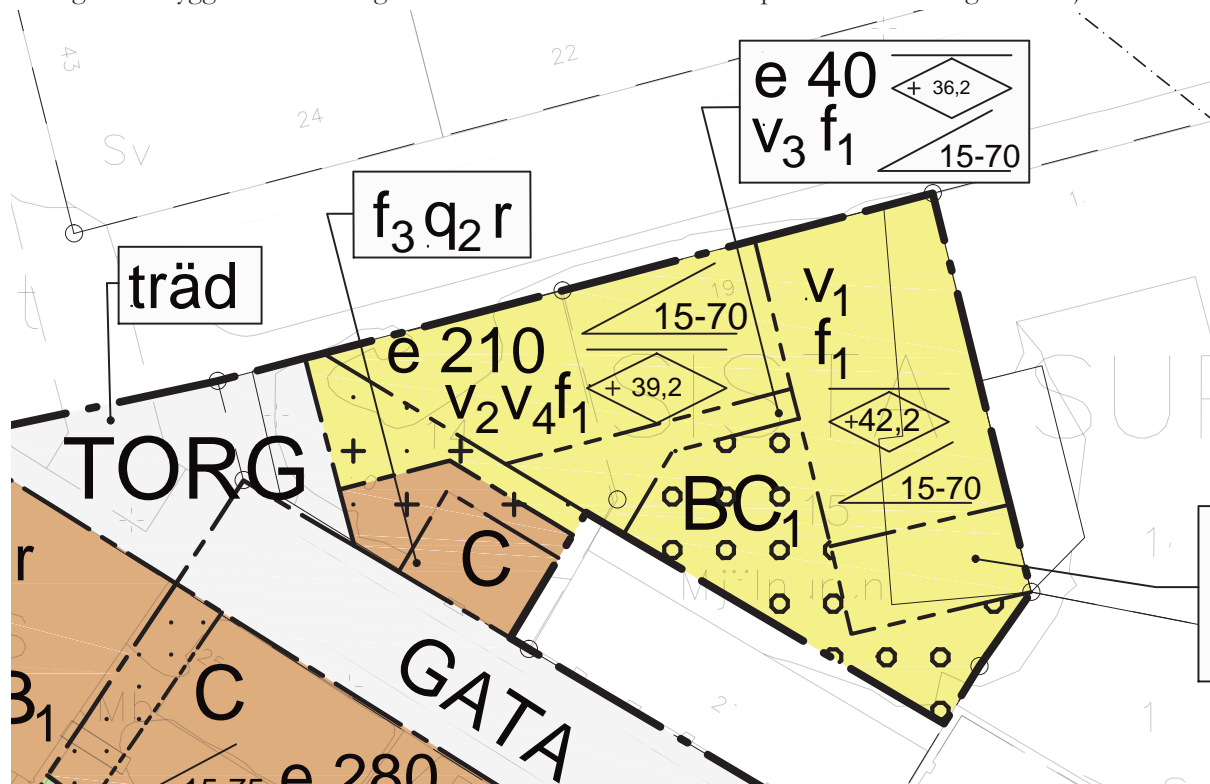
Gällande detaljplan för Mjölaren 14, i planen kallad Trehörningen, är hela fastigheten markerad med "C" för centrumändamål. I planen tillåts en byggnad i två våningar placerad mot Bredgatan och Skvallertorget med högsta byggnadshöjd 7 meter. Tillåten byggnadsvolym är markerad med lilla "q" som i plankartan anges som:

"Värdefull miljö. Ändring av en byggnad får inte förvanska dess karaktär eller anpassning till omgivningen. Ny bebyggelse skall utformas med särskild hänsyn till omgivningens egenart.

Följande godtas beträffande material och metoder vid ny- och ombyggnad: Fasader utförs putsade med kalkbruk eller KC-bruk och avfärgas med kalkfärg eller KC-färg. Alternativt kan genomfärgad KC-puts användas. Befintliga fasadtegel fasader bibehålls. Taken beläggs med tegel av bränd lera eller falsad slätplåt. Fönster och övriga snickerier utförs täckmålade. Vid ombyggnad bibehålls ursprungliga fönster eller ersätts med fönster med samma luftindelning och samma hängning av bågarna som befintliga fönster. Eventuella spröjsar ska vara äkta."

Den äldre tegelbyggnaden på tomten med placering mot Västgötegatan är markerad med "H" för handelsverksamhet samt "q" och "q₁" som indikerar rivningsförbud. Ytan mellan dessa volymer är markerad som prickmark.

I nytt planförslag har en del av fastigheten Mjölaren 14 tagits i anspråk av torgytan då man vill säkra platsens förekomst av träd samt dra torgytan närmre den äldre bebyggelsen. På torgmarken kommer två träd att stå kvar i dagens placering. Den befintliga byggnaden omges av ett område markerat med "C" för centrumändamål samt "f₃"; "Nybyggnad ska utformas med form som motsvarar formen av den ursprungliga byggnad av kulturhistoriskt värden.", "q₂"; "Byggnad omfattas av 8 kap. 13§ PBL. Takets och byggnadens form ska bevaras. Fönstrens luftindelning och hängning ska behållas. Underhåll av fasader, fönster och tak ska ske med material som motsvarar det ursprungliga materialet. Se planbeskrivning 5.2 Bebyggelseområden, Kulturmiljö." Byggnaden är planerad att beläggas med rivningsförbud "r". Nya förslag för bebyggelse mot Bredgatan beskrivs nedan då detta samplaneras med fastigheten Mjölaren 15.

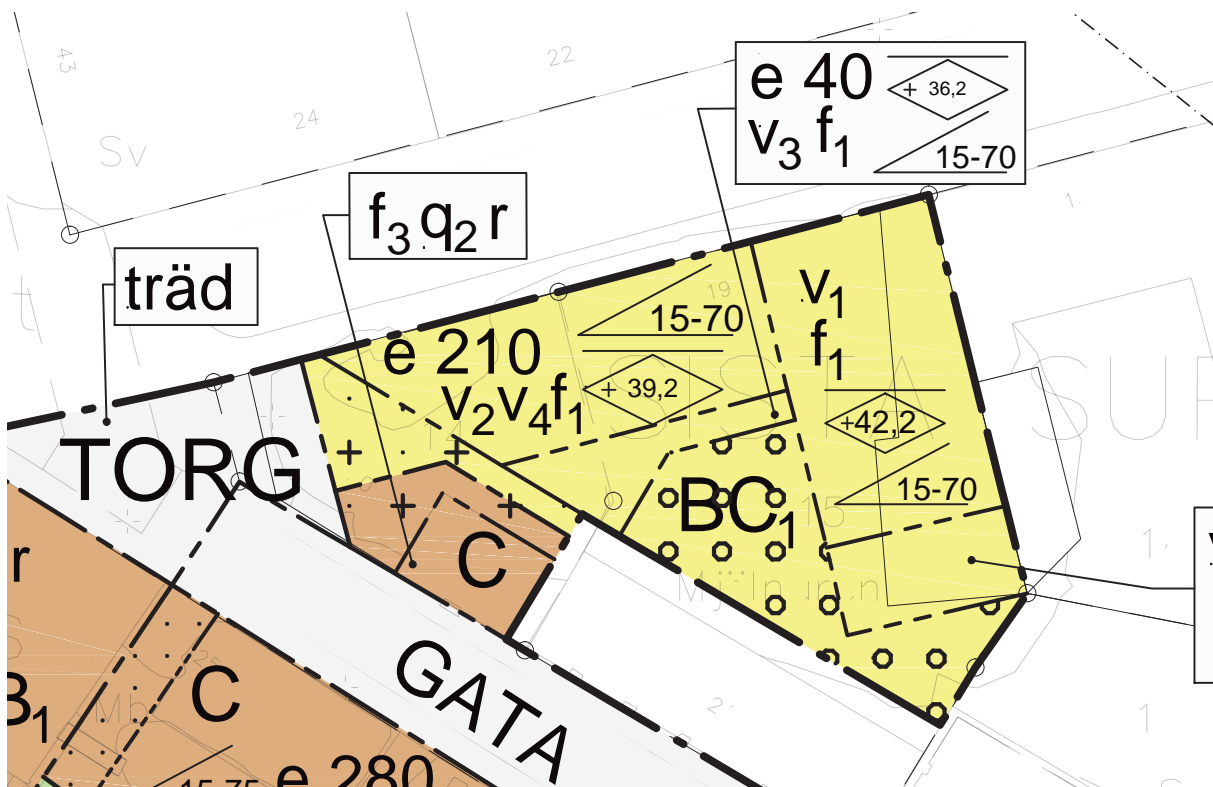
Utdrag ur plankarta på samråd, Mjölaren 14 har förminskats något då en bit av fastigheten tas i anspråk för ny torgmark. Den gamla laboratoriebyggnaden är markerad med C. Större delen av Mjölaren 14 och 15 är utmärkt med BC samt möjliga volymer.

Mjölaren 15

I Gällande detaljplan för Mjölaren 15 omfattas hela tomten av stora "Q"; "Fri användning. Användningen anpassas till bebyggelsens kulturvärden". Bostadshuset i södra delen av fastigheten omfattas av lilla "q"; "Byggnaden får rivras och förändras exteriört". På tomten tillåts en volym i vinkel av två våningars byggnadshöjd mot Bredgatan och en våning på innergården. Byggnadsvolymen begränsas av nuvarande fastighetsutbredning. Ytan mellan byggnadskropparna är belagd med en markbegränsning där det anges att "Marken får bebyggas med mindre byggnadsdelar såsom entrépartier, trapphus etcetera."

Den nya planen för Mjölaren 14 och 15 omfattar markyta markerad med "BC" för bostäder och centrumverksamhet. Högsta nockhöjd anges i planen till 39,2 meter för hus IV och 42,2 meter för hus V som i förslaget täcker större delen av planytan. Byggnadernas takfot bestäms till max 16- respektive 13 meter. Den höjd som angivits i föregående plan har i och med det fördubblats. Takvinkel anges i planen mellan 15- och 70°. Byggnadsvolymerna är markerade med "f₁" som indikerar att "Tillbyggnader och nybyggnader ska utformas med en form och färgsättning som ansluter till karaktärsdrag hos den befintliga kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen. Burspråk och utstickande balkonger får inte förekomma i fasader mot allmän gata."

Innergården har en viss markbegränsning där prickmarken anger att marken får armeras med körbart bjälklag vilket innefattar att marken får grävas ur för att anlägga källarparkering i detta fall. Markbegränsningen anger även att komplementbyggnader och skärmtak får uppföras vid den befintliga äldre byggnaden på Mjölaren 14.

Utdrag ur plankarta på samråd, Mjölaren 14 och 15 är markerade med BC samt möjliga volymer. Maxhöjd anges till 39,2 meter från nollplan samt 42,2 meter från nollplan och tillåtna takvinklar.

KONSEKVENSANALYS AV DETALJPLANEFÖRSLAG

Nedan följer en antikvarisk konsekvensanalys av de föreslagna ändringarna beskrivna i föregående kapitel. Analysen utgår från en fyrgradig skala där påverkan bedöms i fyra nivåer:

- Stor negativ påverkan
- Måttlig negativ påverkan
- Liten negativ påverkan
- Ingen negativ påverkan

Om åtgärden bedöms ha en positiv påverkan på husens- och miljöernas kulturhistoriska värde anges detta och i så fall hur.

Konsekvensanalysen syftar även till att bedöma huruvida åtgärder uppfyller plan- och bygglagens förbud mot förvanskning (PBL 8 kap 13 §) och krav på varsamhet (PBL 8 kap 17 §).

Bergsbron 7

BERGSLAGSGÅRDEN

Inredande av lägenheter på övre plan och vinden kommer troligen kräva en omfattande förändring av byggnaden som riskerar att skapa konflikter med byggnadsminnets skyddsbestämmelser och i slutänden byggnadens kvarvarande skyddsvärda komponenter så som stomme, invändig planlösning, fönster och fönstersättning samt bevarade beslag. Särskilt en lägenhetsinredning av vinden skulle innebära en genomgripande förändring av en interiör med rötter i 1700-talets mitt med flera senare kulturhistoriska lager. Trots ändringen av trappan på 1930-talet och förstärkningar av takstolarna under 1970-talet finns många kvaliteter bevarade, såsom frilagda takstolar och stommen samt innertaket och timmerväggar, som kommer bli avsevärt svårare att tyda vid en lägenhetsinredning. Den mängd tekniska installationer som krävs för inredning av bostäder idag riskerar ytterligare att kräva ingrepp i tak, fasad och värdebärande delar. Bostadsinredning i Bergslagsgården bedöms få stor negativ påverkan på byggnadsminnet samt för byggnaden som särskilt värdefull byggnad enligt PBL 8 kap. 13§. Framtagande av ett vårdprogram för det kommunalt ägda byggnadsminnet rekommenderas samt en antikvarisk förundersökning inför eventuell ombyggnad till bostäder.

VÄSTGÖTEGATAN 23

Nyuppförande av byggnader på tomten utförs ovanpå äldre källare, troligen från 1600-tal. Grundläggning av nybyggnad kan riskera att äldre arkeologiska lager störs och påverkas negativt. Det är oklart hur den underliggande källaren fyllts igen och risk för skada föreligger.

Bebyggelsens utformning i planbeskrivning och plankarta bestämmer att den ska efterlikna träbebyggelsen som utgjordes av åkeri, stall och kontor fram till 1966. Takformen på planerad nybyggnad har ritats annorlunda från historiska föregångare men har anpassats till Bergslagsgårdens höjd genom överensstämmande takfotplacering. Då rådande lagskydd främst består av byggnadsminnets skyddsföreskrifter råder Länsstyrelsen över byggnadsminnesområdet och dess utformning. En generell hänsyn till Bergslagsgården gäller genom PBL kap. 2, §3 som fastställer att planläggning ska ske med hänsyn till kulturvärden. Med hänvisning till boverkets föreskrifter och allmänna råd BBR 2011:6 bedöms nybyggnaden vara anpassad till Bergslagsgården vad gäller proportioner, form och volym, materialval och färgsättning.

Tidigare bebyggelse har dock utgjorts av en enplansbyggnad med sadeltak, mansardtakformen är främmande för fastighetens tidigare småskaliga ekonomibygnader, men utgör inget främmande inslag för tiden då dessa uppfördes.

Vidare utgör nybebyggelsen att Bergslagsgården till viss del kommer skymmas och att dess solitärverkan sedan 1960-tal bryts. Denna symbolbyggnad för staden kommer åter igen ingå i en sluten gatubild där siktlinjen från öst kommer påverkas.

Nybyggnaden riskerar att utgöra negativ påverkan på arkeologiska lager inom fastigheten. Detta bör bedömas av Länsstyrelse och arkeolog. Den nya byggnadsvolymen på tomten bedöms utgöra en liten negativ påverkan.

KÄRLEKSPARKEN

Anläggande av ramper som ska ersätta trappor utomhus sker generellt med en lutning på 1:20, med minsta krav 1:12 för att vara godkända ur tillgänglighetssynpunkt. Detta innebär att ett upptag av en meters höjdskillnad sker på en ramp som gärna ska vara tjugo meter lång, men minst tolv. Kraven för en ramp på 1:12 kräver i regel ytterligare åtgärder som att banan ska hållas isfri samt räcken. Kärleksparken är idag ca 45 meter lång och terrasserad i två nivåer med en höjdskillnad på ca. 5 meter. Konsekvensen av att tillgänglighetsanpassa Kärleksparken med en ramp från Bergsbron/ Skvallertorget kommer kräva en anläggning med som mest ca 40 meters längd, och som minst 24 meters längd. Nivåskillnaden mellan parkens övre och nedre nivå är ca 3 meter vilket kräver ramper på 60, alternativt 36 meters längd. Konsekvensen av detta kommer kräva att ramper behöver uppföras i flera nivåer. Båda rampalternativen bedöms få stor negativ påverkan på parkens läsbarhet som kulturmiljö. De kallmurade terrasseringarna kommer till viss del försvinna bakom ramperna, särskilt på den nedre nivån.

Förslaget där en entré öppnas in i Kärleksparken från Bergsbron 8 har den fördel att denna redan ligger i nivå med parkens övre terrass, för att kunna tillgänglighetsanpassa parken genom denna entré krävs att markbeläggningen på tillfartsvägen inom Bergsbron 8 görs om då denna är belagd med kullersten och storgatsten. Bergsbron 8 samt Skiöldska huset intill är utpekade som byggnadsminnen enligt kulturmiljölagen. Byggnadsminnets skyddsföreskrifter säger att byggnadsminnesområdet ”ska hållas i sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas. Eventuell nybebyggelse ska ske i samråd med länsstyrelsen”. Kullersten är en traditionell markbeläggning som troligen varit vanligt förekommande i staden under 1700- och 1800-talen då detta var den förhärskande stentypen innan huggna gatstenar började komma i början av 1800-talet. Kombinationen av kullersten och huggen gatsten lär ha varit vanlig i staden ända fram på 1900-talets första hälft. Ett byte av denna marktäckning riskerar att få en stor negativ påverkan på bebyggelsemiljön. Närmare utredning om gatubeläggningens ålder och kulturhistoriska värde bör vidtas innan slutgiltigt besked kan ges.

Mjölaren 14

Föreslagen nybyggnad på tomten om 4 våningar med 13 meter till takfot bedöms vara anpassad efter närbelägen bebyggelse utanför fastigheten på motsatt sida av Bredgatan där flerbostadshus från 1990-tal är uppförda med ca 12 meter till takfot, bebyggelsen mot skvallertorget har ca 10,5 meter till takfot. Småskalig 1700- och 1800-talsbebyggelse inom kvarteret är betydligt lägre med två våningar och som högst 6,8 meter till takfot inom Mjölaren 15 och 7,6 meter till takfot på angränsande fastighet Mjölaren 16. Konsekvensen av att uppföra ett så högt hus är att kvarterets äldre och nyare bebyggelse kommer få två vitt skilda skalor. Nuvarande bestämmelser säger att ”Ny bebyggelse ska utformas med särskild hänsyn till omgivningens egenart”, denna präglas idag främst av småskalig stadsbebyggelse, från 1700- och 1800-talet med inslag av småskalig industri samt av rivningstomter.

Uppförande av en högre byggnad på Mjölaren 14 bedöms få måttlig negativ påverkan då den nya storskaliga bebyggelsen kommer dominera den annars småskaliga stadsbilden inom detta kvarter och den stadsbildsmässigt värdefulla ”Sista supen”.

Mjölaren 15

Den planerade femvåningsbyggnaden med 16 meter till takfot är främst anpassad efter närbelägen bebyggelse utanför fastigheten på andra sidan Bredgatan. Dessa hus är uppförda 1990 och är uppmätta till ca 12 meter till takfot. Inom kvarteret finns idag en verkstads- och bodbyggnad på ett plan, ca 4,2 meter hög, en tvåvåningsbyggnad från 1800-talets mitt och ännu en tvåvåningsbyggnad från 1880-tal mot öst. De nya byggnadshöjderna som presenteras i förslaget till ny detaljplan kommer vida överstiga övrig bebyggelse i kvarteret och ges en ny, betydligt högre höjd. Konsekvensen av detta blir en skalförskjutning mot en betydligt mer storskalig arkitektur.

Vidare krävs att verkstads- och bodbebyggelsen på tomten rivs för att kunna uppföra bostadshuset. Denna är en god representant för den småskaliga industribebyggelse som funnits i Norrköpings innerstad under mycket lång tid. Byggnadstypen är försvinnande i staden och riskerar att raderas ut. Trots att byggnaden inte är uppförd samtidigt som handelsgården eller apoteket som tidigare stått på tomten representerar den ett ålderdomligt byggnadsskick som kompletterat dessa. Äldre byggnadskomponenter som är bevarade från tidigare bodbyggnader samt den historiska byggnadsformen och spår från äldre bebyggelse kommer att försvinna vid en rivning. Platsens kontinuitet så som småindustriell tomt kommer likaså till ett slut. Detta bedöms ha en stor negativ påverkan på miljön.

Tomten Mjölaren 15 har varit kontinuerligt trädbevuxen sedan 1700-talets mitt fram till idag i en eller annan form. Tidigt stod en trädgård här som kom att avlägsnas under 1870-talets slut och 1880-talet för att tomten skulle bebyggas. Enstaka träd stod kvar som vårdträd inom området. Trädinslaget återskapades vid omdaning av kvarteret 1971 och en ambition om att bevara stadsgårdens utformning med befintlig brunn, träd, grus och stenlagda gångar fanns, resultatet blev inte som planerat utan kom bara en bit på vägen, dock speglar nuvarande utformning med trädkrans och grusbeläggning till viss del den historiska miljön. Konsekvensen av att bebygga tomten i föreslagen skala och omfattning gör att gårdsmiljön med grusbelagda ytor och inslag av stadsgrönska försvinner.

Ändringen av tomten med rivning av småskalig verkstads- och bodbebyggelse, upprättande av bostadshus med en skala som vida överstiger kvarterets övriga bebyggelse samt avlägsnande av gårdsmiljön från stadsrummet bedöms få en måttlig negativ påverkan på helhetsmiljön som omfattar fastigheterna Mjölaren 14 och 15.

RÅD OCH REKOMMENDATIONER

Detta avsnitt är upplagt så att varje fastighet behandlas var för sig, eller i fallet Mjölaren 14 och 15, delvis tillsammans. Varje fastighet får en övergripande beskrivning av miljön, därtill kopplas möjligheten att utpeka området som särskilt värdefullt enligt PBL 8 kap. 13§ samt skyddsbestämmelser som kopplas till bebyggelseområdet. Därefter behandlas enskilda byggnader eller anläggningar på fastigheten, där eventuellt särskilt värdefulla byggnader enligt PBL 8 kap. 13§ utpekas, samt förslag på tillhörande skyddsbestämmelser och eventuella rivningslov. För byggnaderna preciseras även varsamhetskrav och bestämmelser enligt PBL 8 kap. 14, 17§§. Rekommendationerna gäller sådant som bör föras in i plankarta och planbeskrivning såväl som övergripande ställningstaganden i planarbetet.

Därefter fokuserar råd och rekommendationer på utformning av nybebyggelse på de enskilda fastigheterna.

Till sist ges övriga övergripande råd, bland annat om kvarters namnsättning och övriga ställningstaganden inför fortsatt planläggning.

Skydd i detaljplan – Bergsbron 7

Miljö:

Miljön inom Bergsbron 7 är i sin helhet utpekad som byggnadsminne enligt kulturmiljölagen. Miljön utgör även ett särskilt värdefullt bebyggelseområde ur historisk och kulturhistorisk synpunkt och bör skyddas genom förvanskningförbud enligt PBL 8 kap. 13 §. Förvanskningförbudet kan preciseras genom skyddsbestämmelser för att bevara befintliga egenskaper och detaljer. Markeras i plankartan med ”q”. Bergsbron 7 utgör en kulturhistoriskt värdefull miljö som förutsätter varsamhet enligt PBL 8 kap. 14, 17§§. Anpassning till omgivande miljö är av stor vikt då åtgärder som nybyggnad, tillbyggnad och ändringar inom Bergsbron 7 kan resultera i negativ påverkan på byggnadsminnena både inom Bergsbron 7 och inom Bergsbron 8.

Bergslagsgården är fastighetens enda byggnad av kulturhistoriskt värde idag, denna har under mycket lång tid haft en solitär verkan på tomten och det är av vikt att byggnaden får bevara sin framstående position och synlighet för stadsbilden. Nybebyggelse bör anpassas till Bergslagsgården.

Då hela fastigheten utgör byggnadsminne enligt kulturmiljölagen (1988:950) 3 kap. ska alla åtgärder inom fastigheten utföras i samråd med Länsstyrelsen. Detta bör tydligt bifogas som upplysning i plankarta och planbeskrivning.

FÖRSLAG PÅ SKYDDSBESTÄMMELSER:

- Ny bebyggelse ska utformas på ett sätt som harmoniserar med Bergslagsgården och inte skymmer eller tar över uttrycket på fastigheten.
- Miljön får ej ytterligare bebyggas: innergård bakom planerad nybebyggelse bör markeras som prickmark.
- Utökad lovplikt bör gälla vid underhåll av Bergslagsgården.
- Ny bebyggelse ska vara klädd med stående träpanel. Tak kläs med terrakottafärgat takmaterial.
- Bygghöjd, nockhöjd och totalhöjd på ny bebyggelse ska vara underordnad Bergslagsgården.
- Stenmurar samt stenskoning inom området får ej rivas eller ändras.
- Kärleksparkens terrassering bevaras frilagd och synlig.

Situationsplan Bergsbron 7. Fastighetsgränsen markerad med gul streckad linje. 1 markerar Bergslagsgården, 2 markerar den tomma delen av tomten som planeras för nybygge, 3 markerar Kärleksparken. Karta från Lantmäteriet.

Bergslagsgården

RIVNINGSFÖRBUD:

Byggnadens särskilda värde enl. PBL 8 kap. 13 § föranleder att den bör beläggas med rivningsförbud. Markeras med ”r” i plankarta.

FÖRVANSKNINGSFÖRBUD:

Byggnaden är en särskilt värdefull byggnad ur historisk, kulturhistorisk och miljömässig synpunkt och bör skyddas genom förvanskningsförbud enligt PBL 8 kap. 13 §. Förvanskningsförbudet preciseras genom skyddsbestämmelser för att bevara befintliga egenskaper och detaljer. Markeras i plankartan med ”q”.

FÖRSLAG PÅ SKYDDSBESTÄMMELSER:

- Byggnaden beläggs med rivningsförbud (r).
- Byggnadens kvadratiska planform och säteritak får ej ändras.
- Byggnadens timmerstomme bevaras i bjälklag, ytter- och mellanväggar samt vind och tak.
- Fasader avseende dörr- och fönsterplacering, fönsterutformning och fönsteromfattningar ska bevaras
- Fönster på vind samt deras beslagning ska bevaras.
- Taklister på gavelsidorna mot sydöst och nordväst samt panel och takfot på italianen (säteritaket upphöjda del) ska bevaras.
- Delad fasad med panelslagen nederdel och frilagt timmer i gavelsidan mot Kungsgatan bevaras.

VARSAMHETSKRAV:

Varsamhetskravet gäller för all bebyggelse enligt PBL 8 kap. 14, 17 §§ och kan preciseras genom varsamhetsbestämmelser som markeras med ”k” i plankartan. Varsamhetsbestämmelserna reglerar vilka karaktärsdrag, värden och material som särskilt bör beaktas.

FÖRSLAG PÅ VARSAMHETSBESTÄMMELSER:

- Fasader ska målas med röd slamfärg.
- Taktäckningsmaterial ska vara terrakottafärgat enkupigt lertegel.
- Fönstren på plan ett och två bibehålls eller ersätts med fönster lika befintliga med samma luftindelning, samma spröjsutformning och spröjsindelning och samma dimensioner på karmar respektive bågar. Nya bågar ska utföras av trä, spröjs ska vara glasbrytande. (det vore olämpligt att reglera fönstrens hängning då dagens inåtgående fönster är från 1930- respektive 1970-tal och de äldsta källorna visar på fönster som varit utåtgående)

Skydd i detaljplan - Bergsbron 8

Miljön inom Bergsbron 8 är i sin helhet utpekad som byggnadsminne enligt kulturmiljölagen. Uppllysning bör lämnas på plankarta och i planbeskrivning att alla åtgärder inom byggnadsminnesområdet ska utföras i samråd med länsstyrelsen.

Miljön utgör även ett särskilt värdefullt bebyggelseområde ur historisk och kulturhistorisk synpunkt och bör skyddas genom förvanskningsförbud enligt PBL 8 kap. 13 §. Förvanskningsförbudet kan preciseras genom skyddsbestämmelser för att bevara befintliga egenskaper och detaljer. Markeras i plankartan med ”q”.

FÖRSLAG PÅ SKYDDSBESTÄMMELSER:

- Anläggningar på området ska utföras med hänsyn till bebyggelseområdets kulturhistoriska värden så att de inte förvanskas.

Skydd i detaljplan - Mjölaren 14

Miljö:

Fastigheten Mjölaren 14 är ett historiskt kvarter med en relativ stabilitet sedan 1600-talets slut. Kvarterensformen bör i första hand bevaras för att göra stadens historiska utformning läsbar. Om del av fastigheten tas i anspråk av torgmark bör den nuvarande kvartersutbredningen synliggöras, till exempel genom markering i mark med kontrasterande stensättning.

Bebyggelsemiljön har idag visst inslag av träd, dessa bedöms spegla den historiska förekomsten av grönska som avlägsnades för ca 150 år sedan. Grönskan var ett försök att återskapa ett inslag av natur och växtlighet i en försvunnen stadsmiljö som inte varit bärande för stadsbilden eller innerstadens industrialisering beskriven i riksintresseområdet. Det gröna inslaget i fastigheten är främst att se som ett uttryck av 1960- och 1970-talets stadsideal och de ställningstaganden som då förekom.

Situationsplan Mjölaren 14. Fastighetsgränsen markerad med gul streckad linje. 1 markerar fastighetens byggnad, den tidigare skaffer- och laboratoriebyggnaden "Sista supen". Karta från Lantmäteriet.

Sista supen

Byggnaden bör omges av ett begränsningsområde som lyfter fram den och gör den synlig från Skvallertorget. Nybyggnad bör inte placeras närmre skvallertorget än befintlig byggnads norra hörn med en vinkelrät linje från Bredgatans dragning.

RIVNINGSFÖRBUD:

Byggnadens särskilda värde enl. PBL 8 kap. 13 § föranleder att den bör beläggas med rivningsförbud. Markeras med ”r” i plankarta.

FÖRVANSKNINGSFÖRBUD:

Byggnaden är en särskilt värdefull byggnad ur historisk, kulturhistorisk och miljömässig synpunkt och bör skyddas genom förvanskningsförbud enligt PBL 8 kap. 13 §. Förvanskningsförbudet preciseras genom skyddsbestämmelser för att bevara befintliga egenskaper och detaljer. Markeras i plankartan med ”q”.

FÖRSLAG PÅ SKYDDSBESTÄMMELSER:

- Rivningsförbud (r)
- Sten- och tegelstomme med välvt innertak ska bevaras.
- Byggnadens utformning, dimensionering och takform bevaras.
- Fasader avseende dörr- och fönsterplacering samt fönsterutformning ska bevaras.
- Smidda detaljer som dragstag, krokar och liknande, monterat invändigt i tak och vägg ska bevaras.
- Fasta installationer som öppen spis och utkragande invändig mursockel och avlastningsyta ska bevaras.
- Kalkstensgolv och tegelgolv ska bevaras.
- Dörrkarm med beslag mellan byggnadens två ursprungliga rum ska bevaras.

VARSAMHETSKRAV:

Varsamhetskravet gäller för all bebyggelse enligt PBL 8 kap. 17 § och kan preciseras genom varsamhetsbestämmelser som markeras med ”k” i plankartan. Varsamhetsbestämmelserna tydliggör vilka värden, karaktärsdrag och material som särskilt bör beaktas.

FÖRSLAG PÅ VARSAMHETSBESTÄMMELSER:

- Byggnadens fasad ska vara putsad.
- Fönster bevaras eller ersätts av fönster av trä i samma dimensioner, utformning och upphängning. Spröjs ska vara glasbrytande.
- Dörrar bevaras eller ersätts av nya. Dörr mot Västgötegatan ska utföras som en ramverksdörr av trä med fyllningar. Dörren mot gården bör utformas som en plankdörr.
- Taktäckningsmaterial bör vara enkupigt lertegel av terrakottafärg.

Nybebyggelse Mjölaren 14

Ny bebyggelse bör inte uppföras närmre Skvallertorget än befintlig byggnads norra hörn för att säkerställa dess framträdande placering och synlighet. För att komplettera bebyggelsemiljön på ett hänsynsfullt sätt mot områdets befintliga 1700- och 1800-talsbebyggelse bör nybyggnader inom kvarteret bättre anpassas till befintliga bygghöjder inom kvarteret. Förslagsvis två-tre våningar med en våning under tak. Takform bör utformas som mansardtak eller sadeltak. Vidare kan kvarterets tidigare småskaliga utformning tas upp i form av nivåverkan i byggnaderna där dessa ges olika höjder, främst ifrån Skvallertorget. På så vis bryts de stora enhetliga volymerna och skapar en mer småskalig form.

Byggnaderna IV och V bör upprättas som två separata byggnadskroppar med öppning mellan dessa som motsvarar kvarterets tidigare entré på Mjölaren 15. Om byggnader IV och V uppförs som en sammansatt kropp bör kvarterets tidigare entré markeras, genom portgång eller nedsänkning av byggnaden.

FÖRSLAG PÅ UTSEENDE NY BEBYGGELSE:

- Ny byggnad inom kvarteret uppförs i två till tre våningar med en våning under tak.
- Tak utformas som mansardtak eller sadeltak utan valm.
- Byggnad IV bör i första hand uppföras separat från byggnad V med öppning i kvarterets tidigare entré. Skarpa spetsar eller vinklar bör undvikas.
- Om byggnad IV och V uppförs som en sammanhållen byggnadskropp bör den tidigare entrén markeras av brott i byggnadskroppen, nedsänkt våning eller med valv och entré till innergård.
- Byggnaderna bör ta upp förekomsten av varierande bygghöjder för att anspela på den nivåverkan kvarterets historiska bebyggelse hade. Detta för att anspela på den historiska småskaligheten.

Skydd i detaljplan - Mjölaren 15

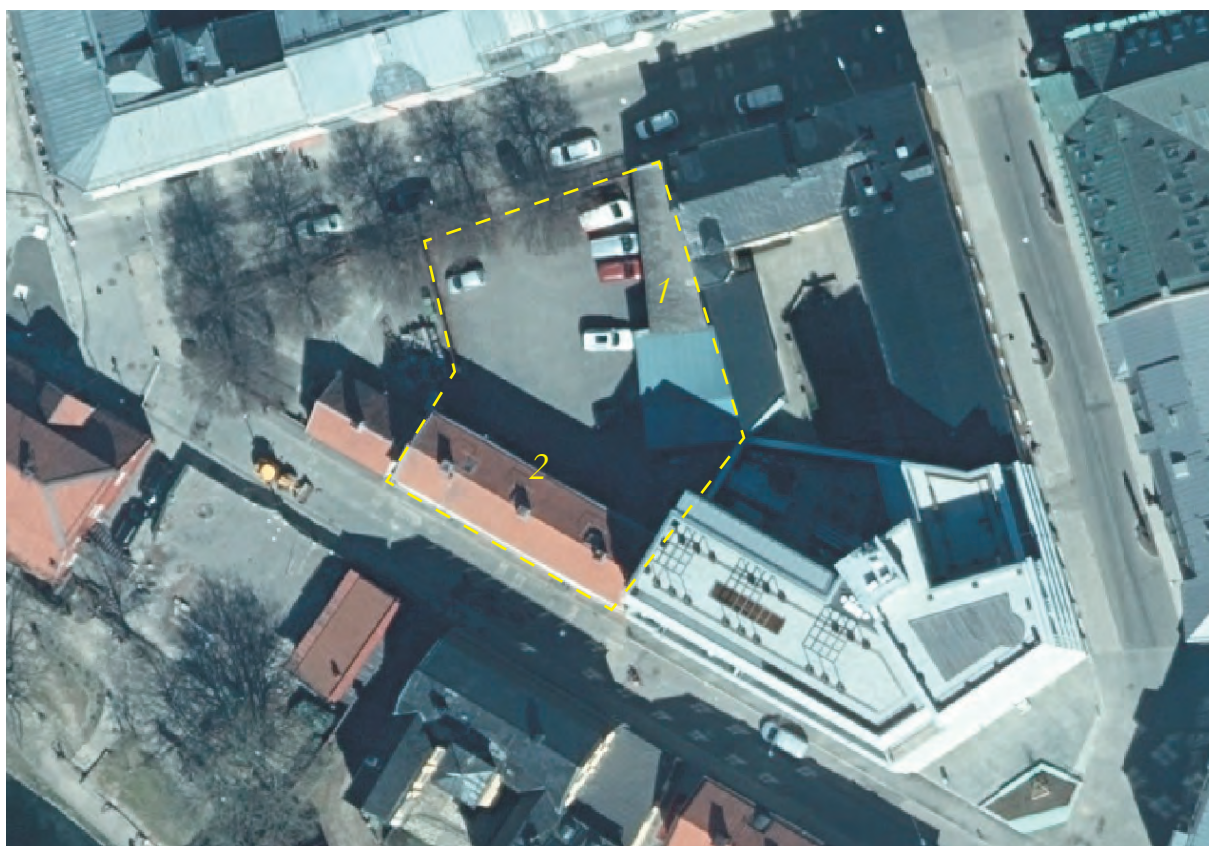
Miljö:

Mjölaren 15 består av en småskalig industrimiljö som tidigare var vanligt förekommande i centrala Norrköping. Helhetsmiljön har tidigare ändrats och huvudbyggnaden samt kompletterande bebyggelse som hörde till stadsgården, såsom den småskaliga industribyggnaden, revs till stor del under 1970-talet. Miljön är fragmenterad men med viss bevarad läsbarhet. Bevarad bodbebyggelse, uppförd någon gång efter 1947 men innan 1971 är att betrakta som en kulturhistoriskt värdefull byggnad enl. PBL 8 kap. 14, 17§§ och bärande för att skapa den småskaliga industrimiljön. Varsamhetskravet gäller för all bebyggelse enligt PBL 8 kap. 17 § och kan preciseras genom varsamhetsbestämmelser som markeras med ”k” i plankartan. Varsamhetsbestämmelserna tydliggör vilka värden, karaktärsdrag och material som särskilt bör beaktas.

Omgivande bebyggelse inom kvarteret och i angränsande kvarter är av blandad äldre art men kan utpekas som särskilt värdefulla byggnader enligt PBL 8 kap. 13§. Ny bebyggelse inom kvarteret bör utformas med hänsyn till den historiska bebyggelsen.

FÖRSLAG PÅ VARSAMHETSBESTÄMMELSER:

- Verkstad- och bodbyggnadens fasader ska vara klädd med lockpanel
- Äldre portar och bandgångjärn bevaras.
- Sinuskorrugerad eternit på taket bevaras eller ersätts med likvärdig produkt.

Situationsplan Mjölaren 15. Fastighetsgränsen markerad med gul streckad linje. 1 markerar verkstads- och bodbyggnad hörande till Westréns glasmästeri. 2 markerar flerbostadshus med handelslokaler i bottenplan från 1870-talet som inte ingår i utredningen. Karta från lantmäteriet.

Nybebyggelse Mjölaren 15

Vid nybebyggelse är det viktigt att miljön kompletteras på ett hänsynsfullt sätt och att omgivande 1700- och 1800-talsbebyggelse beaktas vid planering av bygghöjder. Förslagsvis bör hus uppföras i två till tre våningar med en våning under tak. Takform bör vara mansardtak eller sadeltak. Vidare kan kvarterets tidigare småskaliga utformning tas upp i form av nivåverkan i byggnaderna där dessa ges olika höjder som på så vis bryter de stora enhetliga volymerna och skapar en mer småskalig form. Avbrott bör främst ske mellan de två volymerna IV och V om de uppförs som en sammanhållen byggnadskropp. Verkstads- och bodbyggnaden på platsen har ett särskilt värde för denna stadsmiljö, utformningen bör tas upp i ny bebyggelse. Förslagsvis kan man även återanvända delar av bodarna vid nybyggnad, exempelvis till entrétak/skärmtak av äldre stolpar.

FÖRSLAG PÅ UTSEENDE AV NY BEBYGGELSE:

- Höjder på nybyggnader bör harmonisera med den befintliga bebyggelsen inom kvarteret och uppföras i två till tre våningar med en våning under tak.
- Tak uppförs som mansard- eller sadeltak.
- Byggnadens fasadliv mot söder bör följa nuvarande verkstadsbyggnads fasadliv i vinkel.
- Utformningen med lockpanel lika befintlig kan tas upp i fasaden, särskilt bottenvåning mot innergård.
- Prickmark bör beläggas med grus, stenlagda gångar kan med fördel anläggas i gruset.
- Byggnad V bör uppföras separat från byggnad IV för att lämna kvarterets historiska entré öppen.
- Om byggnad V och IV uppförs som en sammanhållen byggnadskropp bör den tidigare entrén till tomten markeras av brott i byggnadskroppen, nedsänkt våning eller med valv och entré till innergård.
- Nivåverkan likt kvarterets historiska utformning bör tas upp för att anspela på kvarterets tidigare småskalighet och ålderdomliga karaktär.

Övriga råd

KVARTERSNAMN, MJÖLNAREN 14 OCH 15.

Kvarteren Mjölaren 14 och 15 har varit del av det historiska kvarteret Trehörningen som omges av Västgötegatan i söder, Bredgatan i norr och Tunnbindaregatan i öster. Kvarterets namn har funnits sedan stadens återuppbyggnad på 1700-talet, möjligen ännu tidigare. I gällande detaljplan för fastigheten Mjölaren 14 heter denna tomt fortsatt Trehörningen. Båda fastigheterna samt omgivande fastigheter inom det historiska kvarteret Trehörningen föreslås återfå namnet Trehörningen.

TILLGÄNGLIGHETSANPASSNING KÄRLEKSPARKEN

Tillgänglighetsanpassningen inom Kärleksparken föreslås utebli eller bli mycket begränsad på grund av den stora negativa påverkan den riskerar utgöra. Parkens nivåer bör kunna tillgängliggöras separat från fastigheten Bergsbron 8, dels från passagen vid Västgötegatan och dels från Holmbrogränd längs Strömmen.

RIVNINGSDOKUMENTATION

Vid eventuell rivning av verkstads- och bodbyggnaden på Mjölaren 15 bör detta dokumenteras. Spår på fasad mot Mjölaren 16 samt äldre, återvunnet byggnadsmaterial är av kulturhistoriskt intresse och kan komplettera bilden av platsens historiska utformning.

ANTIKVARISK FÖRUNDESRÖKNING MED KONSEKVENSBEDÖMNING SAMT SAKKUNNIG KONTROLLANT AV KULTURVÄRDEN

Inför bygglov eller bygganmälan inom Bergsbron 7 och 8 samt Mjölaren 14 rekommenderas att en antikvarisk förundersökning med konsekvensbedömning tas fram i syfte att klarlägga om de föreslagna åtgärderna kan antas uppfylla varsamhetskravet och tillgodose förvanskingsförbudet.

Vid mer omfattande ändring rekommenderas att kommunen ställer krav på sakkunnig kontrollant av kulturvårdens medverkan i projektet. Kontrollanten ska upprätta en kontrollplan och efter slutbesiktning inkomma med ett slutintyg som styrker att genomförda åtgärder uppfyller varsamhetskravet och förbud mot förvanskning.

MATERIAL, METODER MM.

Val av material och metod har stor betydelse för kulturhistoriska miljöers karaktär och läsbarhet. Det är främst applicerbart för byggnaderna Bergslagsgården och Sista supen. Båda byggnaderna har en återskapad historiserande karaktär som de fick 1971. De utformningar och material man valt då återspeglar till stor del hur bebyggelsen från dess tillkomstid på 1700-talets början lär ha sett ut i större delar av staden. Troligtvis utfördes ett grundligt arbete i att ta fram de utseenden som finns idag då båda byggnaderna har haft andra utseenden under 1800- och 1900-talen.

Gällande både Bergslagsgården och Sista supen bör ett väl planerat underhåll alltid föregå utbyte av bevarade historiska komponenter. Vilka värdebärande komponenter som ska bevaras anges i skyddsbestämmelserna ovan, även taktäckningsmaterial och fasadbehandling anges till viss del i skyddsbestämmelser och varsamhetsbestämmelser.

På Bergslagsgården bör timmerstomme och friliggande timmerfasad lagas med fullstort timmer eller vid behov, halvsulning, infästning bör ske dolt. Synligt timmer bör bilas med yxa för att få en huggen yta. Linoljefärg bör användas till knutbrädor i byggnadens hörn, listverk, omfattningar och snickerier med

avvikande kulör från panel och frilaggt timmer. Fönster, med betoning på de äldre bevarade fönstren på vinden, bör underhållas med linoljefärg och linoljekitt. Äldre glas bevaras i den mån det är möjligt. All ursprunglig beslagning ska bevaras. Bergslagsgårdens ytterdörr kan vid eventuellt dörrbyte återfå en ramverksdörr för att stärka miljöns ursprungliga karaktär och återskapa visst kulturhistoriskt värde. Dörren bör utformas med fyllningar efter äldre förlaga och ersätta dagens ytterdörr från 1900-talets andra hälft. Som nämnt ovan har byggnadens fönster till stor del bytts ut, främst under 1930-talet då även hängningen ändrades. Om fönster i framtiden ska bytas är det en möjlighet att dessa kan bytas mot utåtgående bågar lika de bevarade fönstren på byggnadens vind.

För att stärka kulturmiljön bör obebyggda delar av fastigheten Bergsbron 7 ej hårdgöras med betong eller asfalt. Föreslagen markbeläggning på innergård bredvid Bergslagsgården är gatsten, storgatsten, kullersten eller en kombination av dessa.

Kärleksparken i södra delen av fastigheten har frilagda och synliga stenmurar och strandskoning bestående av äldre byggnadsgrunder, murarna mot Bergslagsgården samt stenskoningen mot strömmen har betonginjekterats på 1990-tal. Övriga murar mellan parkens nivåer är kallmurade, dessa bör bevaras kallmurade och ska vid sättning lagas genom omsättning eller skolning med skolsten.

Byggnaden på Mjölnaren 14 fick dagens utseende 1971. Byggnaden var innan dess fri från puts som troligen hade rasat eller rivits ned. Avritningar från 1967 visar en putsad byggnad vilket tyder på att byggnadens puts kan ha försvunnit häremellan. Utformningen med tunn puts som synliggör underliggande tegel är av allt att döma tillkommen 1971. Det är oklart om byggnaden uppfördes med synlig tegelstomme och en undersökning om teglet är hårdbränt eller inte skulle kunna avslöja om teglet varit avsett att synas. En vägledning till hur fasaden bör underhållas bör föregås av en djupare antikvarisk förundersökning innan det går att hävda vilket utförande byggnaden har haft, och vilken den bör ha. Byggnadens invändiga golv av kalksten och tegel bör bevaras och underhållas med vatten och såpa. Vid restaurering bör tegel och kalksten av lika dimensioner och kulör användas.

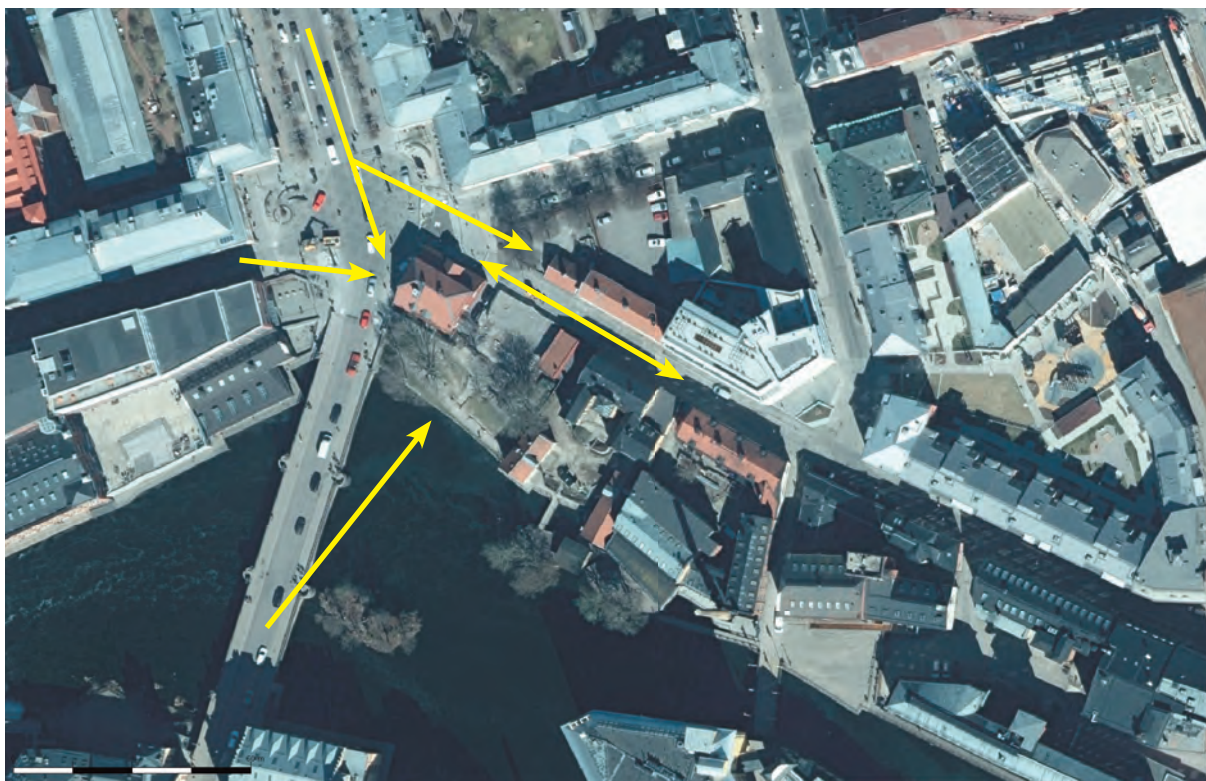
För att stärka kulturmiljön bör dörrar och fönster bytas när deras tekniska livslängd är slut och historiska förebilder tas fram och återskapas. Nya fönster tillverkas av trä med glasbrytande spröjs och ges samma form som befintliga fönster. Dessa bör sedan kittas med linoljekitt och målas med linoljefärg. Det är betydande för byggnadens helhetsintryck att inte plåtbleck i anslutning till fönster och dörrar ökar i storlek. Byggnadens takstomme har troligen kompletterats på 1970-tal, takformen ska som ovan angivet bevaras. Vid reparation och underhåll bör takstolar inspekteras för att fastställa deras utformning. Vid reparation, underhåll eller byte bör takstolar uppföras av fullstort timmer och sammanfogas med knutar lika ursprunglig förlaga om sådan finns.

BIDRAG TILL FÖRVALTNING AV VÄRDEFULLA KULTURMILJÖER ATT SÖKA

Fastighetsägare som förvaltar en kulturmiljö så att den bevaras för framtiden eller tillgängliggörs för allmänheten kan söka bidrag hos Länsstyrelsen för så kallade ”antikvariska överkostnader”. Detta innebär att bidrag medges för den extra kostnad som antikvariskt underhåll kan innebära i fråga om särskilda material eller metoder som krävs för att bevara det kulturhistoriska värdet. Bidrag kan även ges för kunskaps- och informationsprojekt. Byggnadsminnen har viss förtur vad gäller prioritering av bidragstilldelning, detta omfattar i det här fallet främst Bergsbron 8. Information om hur man söker bidrag och vilket underlag som måste tas fram i samband med ansökan finns på länsstyrelsen hemsida.

SIKTLINJER ATT VÄRNA

Samtliga fastigheter inom kulturmiljöutredningen är av stort värde för stadsbilden kring Skvallertorget och Kungsgatan samt längs vägen nedför Västgötegatan. Bergsbron 7 är av betydande värde för stadsbilden sedd från Bergsbron och Strömmen. Siktlinjer som bedöms viktiga att värna har identifierats och markerats i kartan nedan.

Siktlinjer kring utredningsområdet markerade med gula pilar. Karta från lantmäteriet.

3

Historik

STADENS TIDIGA HISTORIA

Norrköping grundades av allt att döma på grund av närheten till flera värdefulla resurser, Strömmen med ett gott laxfiske och möjlighet till vattendrift för kvarnverksamhet, närheten till transporter genom vattenvägen mot Bråviken och östersjön, tillgången på skog i Kolmården samt slättlandskapet med goda odlingslandskap. Närheten till vattnet och Strömmen har av allt att döma varit en huvudsaklig anledning till bosättning på platsen vilket påvisas av den mycket stora förekomsten av hållristningar och tidiga bosättningar samt gravfält. De tidigaste skriftliga källorna visar även på att fiskerinäringen i staden var av stor vikt under lång tid då Drottning Sofia skänkte sitt laxfiske i Strömmen till en nunneorden vid S:t Martins kloster i Skänninge.

Stadens tidiga historia är relativt okänd men man vet att Norrköping har varit en ganska utspridd stad med flera mindre kärnor på olika sidor av Strömmen. Troligen expanderade inte Norrköping avsevärt förrän under 1500-talets slut då industrierna tog fart med Strömmen som motor till den vattenkraft som kom att nyttjas till textil- och läderindustrier, vapensmide och stadens mässingsbruk. Under 1600-talet ökade Norrköpings betydelse då hertig Johan gjorde Norrköping till residensstad och uppgjorde planer på Johannisborg vid Strömmens utlopp mot Bråviken samt drog upp riktlinjer för staden och dess nya stadsplan.

År 1636 upprättades den äldsta kartan av Norrköpings omgivning. Kartan fokuserar främst på odlingslandskapen kring staden och dess fördelning men visar även förekomsten av bebyggelse vid Strömmen. Tydliga avgränsande stängsel syns kring staden och kring de avgränsade ägorna, även en infartsväg mot staden är tydligt skönjbar. Infartsvägen har liknande läge som Dragsgatan som övergår i Bredgatan och Skvallertorget.

Uppmätning av Norrköpings stads gårdar, upprättad i fem sidor från 1636. Uppmätningen visar inga detaljer av Stadskärnan utan är här bara lämnad blank och där staden möter åkrarna har hus ritats för att visa stadens utbredning. Vägen från väst syns tydligt utmarkerad in mot den norra delen av staden (pil) Kartan hämtad från Lantmäteriets historiska kartarkiv.

NORRKÖPING FÖRE 1719

En "Concept charta" upprättades över Norrköping 1640 av generalkvartermästare Olof Hansson Örnehufvud, detta original är inte återfunnet men en reproduktion från slutet av 1700-talet av Christofer Braads finns förvarad i Uppsala universitetsbibliotek. På denna karta är den centrala staden indelad i kvartersmark med en utpräglad medeltida stadsplan med olikformade kvarter och gatudragningar. Stadens nordöstra delar längs Strömmen och dagens Saltängsgatan hade dock givits en rutnätsplan som av många bedöms vara Sveriges äldsta. I denna ritning kan man i stora drag skönja både Skvallertorgets placering samt kvarteren Bergsbrons- och Mjölhnarens former. Även Bredgatan, Västgötagatan och Tunnbindaregatan har snarlika dragningar redan vid denna tidpunkt. Någon bro mellan den södra och norra stranden fanns inte ännu på platsen där dagens Bergsbron går, men en kvarnbyggnad lär ha varit utplacerad knappt halvvägs i Strömmen på platsen vilket skulle kunna föregå den kommande brons placering.

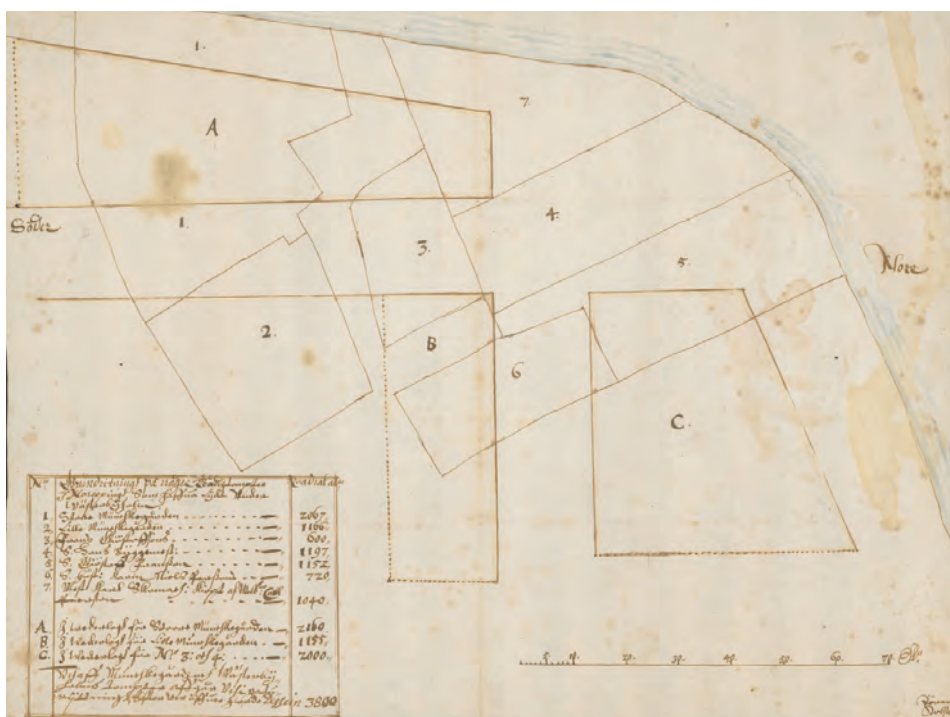

Norrköpings stadscharta från 1640, reproducerad i slutet av 1700-talet av Christofer Braads. Kvartersindelningen har en tydligt medeltida prägel med gatudragningar som löper i varierande riktningar. Norr om staden syns påbörjan av stadens rutnätsplan på saltängen med en antydning av underliggande stadsform även där. Kartan är hämtad från Uppsala universitetsbiblioteks arkiv genom den digitala plattform ALVIN.

Detalj av stadskartan från 1640, reproducerad i slutet av 1700-talet. Skvallertorget's placering, kvartersindelningarna och vägdragningarna har en förhållandevis väl överensstämmande dragning med dagens utformning. Markeringar på kartan av författaren. Kartan är hämtad från Uppsala universitetsbiblioteks arkiv genom den digitala plattform ALVIN.

År 1655 brann Norrköpings centrala delar ned och rutnätsplanen som påbörjats vid saltängen implementerades i resterande delar av staden vid återuppbyggandet. Stora delar av staden måste ha rivits och gatunät lagts om för att anpassa den nya staden till planerna. Enstaka områdesplaner av staden från 1600-talet har återfunnits som visar på befintlig och önskad tomtform samt tomternas ägare.

Uppritning av kvartersindelning från 1600-talet av Norrköpings stad vid implementering av rutnätsplanen. Kartan visar äldre tomtindelning med nya planer ritade ovanpå. Troligen en förrättning inför fördelning av ny tomtmark. Kartan är hämtad från Uppsala universitetsbiblioteks arkiv genom den digitala plattform ALVIN

En karta upprättad omkring 1720 av Joseph Jönberg, en trädgårdsmästare i staden visar en schematisk bild av Norrköpings utformning innan branden 1719. Här syns en strikt rutnätsplan som troligen är en kraftigt förenklad idealbild då äldre medeltida drag som är befintliga idag inte syns. På kartan är den södra delen av staden avgränsad av dagens Kvarngatan och S:t Persgatan som fortsatt är anpassad till Strömmens riktning, Västgötegatan norr om Strömmen har sin diagonala dragning längs vattnet som även bröt rutnätsplanen vilket indikerar att den medeltida formen var bevarad även innan 1719 i detta område. Ett antal kvarter som aldrig var bebyggda men eventuellt planerade är även inritade vilket bör tolkas som att kartan ritades med viss ambition om att fungera som stadsplan efter branden. På denna karta finns även en representation av Bergsbron vilket skulle kunna tyda på att denna bör ha uppförts mellan 1640 och 1719.

Joseph Jönbergs karta över Norrköping från 1720. Kartan ska representera staden före branden 1719. Den strikta rutnätsplanen är allt för symmetrisk för att bedömas som historiskt korrekt, dock anger kvadraterna vilka som var ägare till tomterna eller vad för verksamhet som bedrevs där samt flera för staden viktiga byggnader. Notera även Bergsbrons förekomst som är den tidigaste representationen av denna bro. Fastigheten Bergsbron 7 är markerat med Ekoff. Skvallertorget kallas här endast "Torget". Karta från Norrköpings stadsarkiv.

NORRKÖPING EFTER BRANDEN 1719

År 1719 förstördes nästan hela Norrköping i de så kallade "rysshärjningarna" då staden brändes ned. Endast enstaka hus stod kvar, främst i stadens västra delar. Återuppbyggande påbörjades redan samma år då en lantmätare vid namn Sven Ryding upprättade en "Grundritning" över staden 1719 och indelade hela staden i kvarter med en betydligt mer organisk utformning än stadsplaner och uppritningar från 1600-talet. Denna karta är troligen en bättre representant av stadens verkliga utformning även innan branden. Troligen togs rutnätsplanen ett steg längre efter stadens återuppbyggnad 1719, då det beskrivs hur stadens styrande magistrat fick ett stort arbete med att lägga om staden. Efter branden fick inga hus byggas utan godkännande, delar av tomter köptes och såldes för att möjliggöra att kvartersformer skulle göras om. Ändå tilläts enstaka tomter i anslutning till Strömmen att behålla sin medeltida form vid nuvarande fastigheterna Bergsbron, Mjölaren, Vårdtornet och Kroken norr om Strömmen i den kraftig sväng mot norr som Strömmen tar här. Vissa antydningar till äldre bevarade former finns även söder om Strömmen men endast dessa kvarter har bevarat inbördes vägdragningar från medeltid.

Återuppbyggnaden av staden gick mycket långsamt efter branden 1719 och invånarna höll sig länge på den omgivande landsbygden av rädsla för att staden på nytt skulle bli angripen. Först efter 1721 då fred slutits med Ryssland började staden återhämta sig. Skvallertorget har både innan och efter branden varit ett viktigt torg för stadens handel, staden expanderade mot nordväst och Skvallertorget var områdets enda torg på denna sida av staden. År 1737 beskrivs att "mätarehus" inrättades i anslutning till Skvallertorget och Gamla torget som uttalas som stadens största handelstorg. Skvallertorget var också knutpunkt för den nyuppförda Bergsbron, vägen norrut från staden och mot stadens östra del. Runt denna knutpunkt bredde handelsgårdar ut sig.

Karta över "Nordan" i Norrköpings stad 1728. Här syns stadens norra och västra gräns, omgärdad av staket och med Norrtull i slutet av dagens Kungsgatan. Bergsbron samt omgivande kvarter finns redovisade och det är slående hur somliga kvarter har låtit behålla äldre vägdragningar, särskilt inom undersökningsområdet. Karta från Norrköpings stadsarkiv.

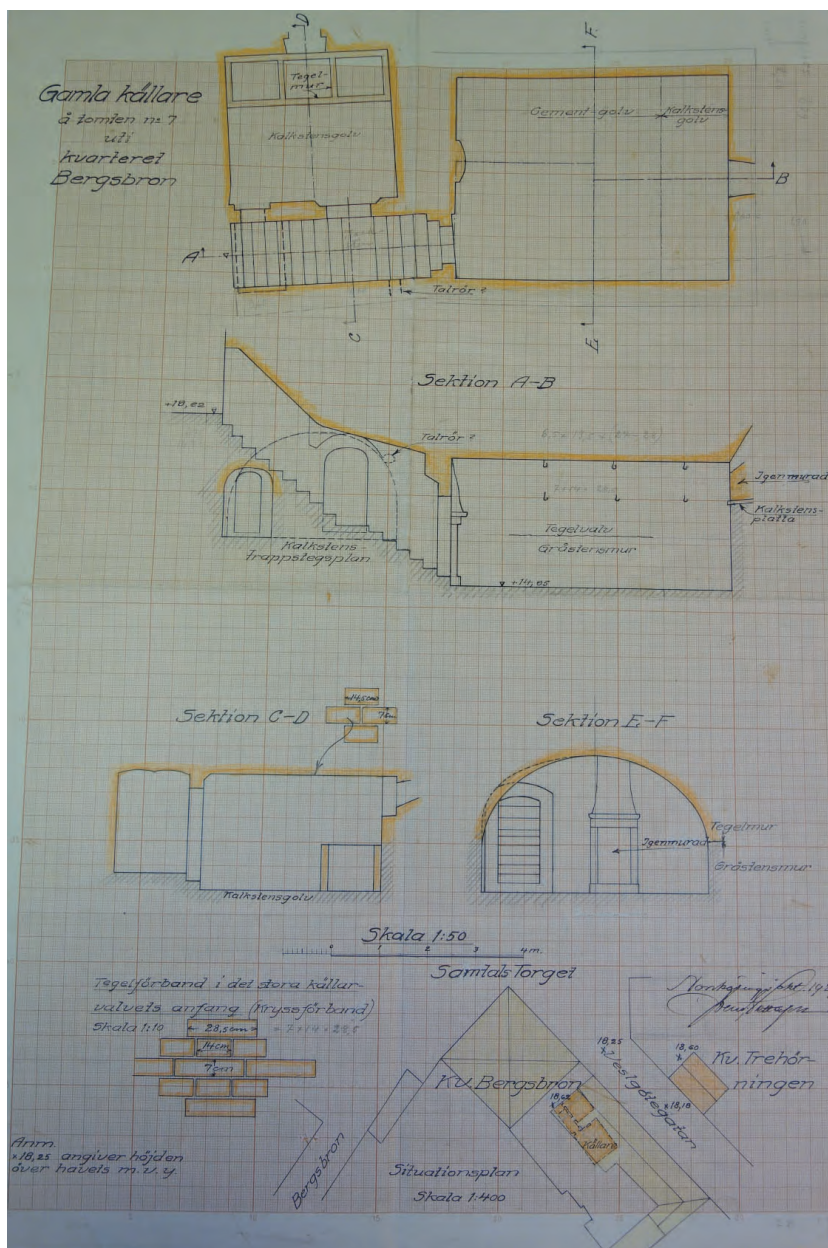
Stadskartan över Norrköping, upprättad 1719. Kartan visar en mindre strikt stad än vad som uppgavs i ritningen som skulle representera utförandet innan branden. Här syns kvarteren Bergsbron och Mjölaren nära sin nuvarande form. Karta från Lantmäteriets historiska kartarkiv.

BERGSBRON 7

ARKEOLOGI OCH ANALYS AV ÄLDRE LAGER

Under årens lopp har arkeologiska undersökningar utförts för att klargöra kvarterets utformning från äldre tider och två källare av medeltida ursprung har påträffats, en befintlig under Bergslagsgården och en som låg öster om denna. Den östra källaren finns utritad på en stadskarta redan från 1878, men det är möjligt att den lagts till i ett senare skede. År 1927 utfördes en arkeologisk uppmätning av den västra källaren som bestod av murade tegelvalv. Denna var vid tiden fortfarande tillgänglig och i bruk. Källarens större rum uppgavs vara en "sal" med måtten 9 x 6 meter med mittpelare. En trappa av kalksten i två löp ledde ned till en källare i två etage. Dessa hade tunnvalvda tak. I källaren fanns en murad spis och en rad smidda krokar i taken.

Källarnas placering och orientering tyder på att de är betydligt äldre än byggnaderna ovanpå. Källaren mot väst mättes upp en gång ytterligare under juni 1958, därpå åter igen 1962 då en datering av källarna på fastigheten utfördes av Johan Van Dyck, som ville placera dem till början av 1600-talet. Källaren antas blivit igenfylld i slutet av 1960-talet i samband med rivning och ombyggnadsarbete.

Uppmätning av källaren under fastigheten Bergsbron 7 upprättad 1927. Troligen har källaren ursprung i tidigt 1600-tal, men har inte säkert kunnat fastslås. Källaren har enligt analysen byggts om och ändrats med åren då den var i bruk fram till 1900-talets första hälft. Notera situationsplan med dånarande byggnader och utformning inom kvarteret. Foto från Norrköpings stadsarkiv.

TOMTEN BEBYGGS IGEN, STADSGÅRDEN OCH ECKHOFF

Strax efter att Norrköping hade bränts ned 1719 återuppfördes bron över Strömmen som sammankopplade stadens nordvästra och sydvästra del. På stadsplanen kallas den Bergsbron och har av allt att döma givit namnet till fastigheten.

Den första tydligt utsatta byggnaden på platsen dyker upp på en ritning av staden från 1751. Här syns en mindre byggnad utritad som tros vara en tillfällig bostad till änkan Margareta Lampert "Madame Eckhoff" vars man ägde tomten före branden 1719. Margareta Lampert och hennes familj bedrev handelsverksamhet på platsen intill Skvallertorget från 1720-talet, en verksamhet som hon övertagit av sin avlidne make. Det spekuleras i boken "Gamla norrköpingsgårdar" av Anders Törnvall att Bergslagsgården byggdes på platsen under 1740-talet av Margareta Lampert men detta är inte fastslaget. Enligt ett brandförsäkringsbrev från 1798 framgår dock att huset "uppsattes" på 1740-talet. I brandförsäkringsbrevet beskrivs byggnaden ingående och det stämmer väl överens med Bergslagsgårdens utformning och dimensioner även idag. Enligt obekräftade källor påstås att huset uppfördes av timmer

TVÅ KARTOR AV NORRKÖPING FRÅN 1751. TROLIGTVIS ÄR DEN ÖVRE KARTAN DEN URSprungliga uppritningen och den nedre en rensritning av denna. På den övre kartan markeras somliga hus mer tydligt med takform och storlek, möjligen är det sådana hus som haft med industrin kring strömmen att göra. Prickar på den övre kartan representerar troligen bostadshus då dessa ritats ut schablonmässigt som byggnader i den nedre rensritningen. Jämför dagens placering av Bergslagsgården på de två uppritningarna. Inom fastigheten Bergsbron 7 syns två byggnader, av allt att döma funns Bergslagsgården på platsen vid den här tidpunkten.

från en äldre mangårdsbyggnad vid Tvertorps herrgård i närheten av Rejmyre.

Vid 1790-talet bestod Bergslagsgården av två våningar med vind, undre våningen hade en sal, sju kammare, ett kök och förstuga med täljstensgolv. Byggnaden uppges ha haft pärlfärgade- och gröna kakelugnar. Övre våningen hade sex kammare, eget kök och skafferi då våningen troligen nyttjades som separat bostad och hyrdes ut.

En stadskarta från 1783 visar fastigheten Bergsbron 7, redan då med samma kvartersnamn och nummer. Vid denna tid ägdes fastigheten av handelsmannen Daniel Weyerin som gift sig med Margareta Lamperts dotter, Margaretha Catharina Ekhoff.

Karta från 1783 som visar på stadens kvarter. I förteckningen anges kvartersnamnet Bergsbron och tomt nummer 7 precis som idag. Karta från Lantmäteriets historiska kartarkiv.

FÄRGERIET PÅ BERGSBRON 7

I samband med Daniel Weyerins död såldes Bergsbron 7 med Bergslagsgården till färögaren Martin Christoffer Hofstedt år 1796. Hofstedt grundade den färögiverksamhet som skulle komma att präglade tomten under en lång tid. Bergslagsgårdens övervåning användes som bostad medan färögiverksamhet huvudsakligen bedrevs i andra byggnader på fastigheten. Färögieriet bytte ägare ett flertal gånger, men nämnvärd är bland annat Jacob Ros som lät uppföra stadens första ångdrivna färögier på platsen. Till detta uppfördes pannhus och skorsten på fastigheten, troligen omkring 1870.

Färögaren Anders Theodor Abrahamsson köpte Bergsbron 7 år 1880 och lät bygga om Bergslagsgården där en dörr öppnades mot Västgötegatan och byggnaden lät målas brun. Färögiverksamheten drevs från 1887 av Ida Sofia Abrahamsson efter hennes makes död. Ritningar visar att en ny skorsten och troligen panncentral uppfördes på tomten år 1898.

Själva Bergslagsgården var troligen av litet intresse för färögiverksamheten och bottenvåningen hyrdes ut som mjölhandel till Bergsbro aktiebolag och J. G Swartz.

Vid sekelskiftet, 1901 uppfördes en ny och betydligt större bro av betong som ersatte den lägre Bergsbron av sten, i samband med detta höjdes Kungsgatan och Bergsbron och angjorde skvallertorget i en betydligt högre nivå. I samband med detta uppfördes ett plank mot Kungsgatan som avdelade färögieriområdet från vägen. I planket byggdes en entrédörr som ledde in på området, troligen mellan Bergslagsgården och en av färögierbyggnaderna, entrén används än idag men leder ned till Kärleksparken. Troligtvis tillkom även takkupor på byggnadens övervåning med fönster mot Strömmen och befintlig spanjolettbeslagning vid denna tid.

Färögiverksamheten avvecklades omkring 1930 då Ida Sofia Abrahamssons avled, hennes fosterdotter hade då drivit färögiverksamheten en tid, men troligen under moderns överinseende.

Fotografi taget från bergsbron mot norr år 1879. Till höger skimtar Bergslagsgården och en av färgeribyggnaderna med tydligt vitmålade fönsteromfattningar. Foto från Norrköpings stadsmuseums fotoarkiv.

Bergslagsgården fotograferad omkring 1890 då J.G. Swartz mjölbod låg i byggnaden. Notera att Bergsbron från 1901 ännu inte finns och att slutningen mot strömmen är avsenärd mot syd (böger i bild). Byggnadens grund är av betydande höjd och färgeribyggnaden nedan har en rad fönster mot Kungsgatan och dåvarande bro. Foto från Norrköpings stadsmuseums arkiv.

Gårdsinteriör från bergsbron 7, omkring sekelskiftet 1900, Bergslagsgården sedd mot väst. Hela gavelfasaden är panelklädd till skillnad från den mot Skvallertorget. Omkringliggande bodbyggnader till vänster revs 1932, de till höger först 1967. Foto från Norrköpings stadsarkiv.

Fotografi av Bergslagsgården taget av Sigurd Lewerentz 1913 på genomresa. Marken runt byggnaden hade då höjts ansevärt och den nya bergsbron uppförts. Foto från ArkDes.

Foto från Bergsbron mot fastigheten Bergsbron 7 år 1920. Här syns färgeriet i sin belbet som i slutet drevs av Abrahamsson. Byggnaderna utmed strömmen användes i färgeriverksambeten. Foto från Norrköpings stadsarkiv.

Färgeribyggnaden söder om Bergslagsgården, mot Kungsgatan och Bergsbron. Foto av Kurt von Schmalensee 1932. Hämtat från Norrköpings stadsarkiv.

KONSUMTIONSFÖRENINGEN NORRKÖPING

År 1932 såldes Bergsbron 7 till Konsumtionsföreningen Norrköping, som tidigare legat mitt emot i kvarteret Trehörningen, nuvarande Mjölaren 14. Samma år som byggnaden såldes revs färgeribyggnaderna söder om Bergslagsgården och tomten mot vattnet öppnades upp mot Strömmen. Tomten har sedan dess legat obebyggd och med tiden utvecklats till en trädgård och park.

Övriga byggnader på fastigheten längs Västgötegatan behölls fortsatt där B. Augustssons åkeri bedrev sin verksamhet.

Bergslagsgården byggdes om kraftigt i samband med inrättande av konsumbutiken. Kooperativa förbundets arkitektkontor och Eskil Sundahl lät mäta upp Bergslagsgården innan ändringarna gjordes och dokumenterade således äldre rumsindelning och utformning. Vid denna uppmätning visar planlösningen en stor likhet med beskrivningen av byggnaden från 1790-talet, med samma antal rum på de olika våningarna. Ombyggnationen innebär att rumsindelningen ändrades i sin helhet och endast ett rum fick bevarad storlek och placering på bottenplan. Enstaka mellanväggar behölls troligtvis, samt östra entréns placering. Utvändigt öppnades stora glaspartier samt entrédörrar mot Västgötegatan och byggnaden målades gul.

Konsumbutiken låg i byggnaden från 1932 till 1966 då affären flyttade.

Foto från rivningen av färgeriet på Bergsbron 7, tagna av Kurt von Schmalensee 1932. Här syns färgeribyggnaderna i sin helhet, liggandes i flera etage. Stenskoningen längs vattnet skymtar till vänster. Foto från Norrköpings stadsarkiv.

Färgeribygnaderna som låg ut över strömmen där nuvarande Kärleksparken ligger. Byggnaderna hade viss överhängande yta som stod på pålar i vattnet. Foto av Kurt von Schmalensee 1932. Hämtat ur Norrköpings stadsarkiv.

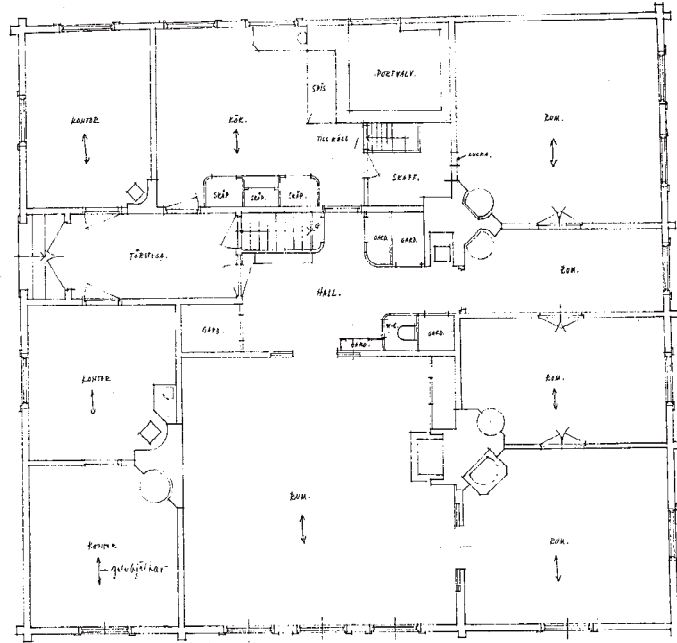
Vid rivningen demonterades byggnaderna och taktegel och fönster verkar ha sparats. Här syns tre män på taket som har plockat ned tegel och nu demonterar bärläkt. Foto av Kurt von Schmalensee 1932. Från Norrköpings stadsarkiv.

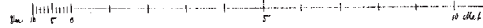
Till vänster syns basen av den rivna skorstenen. Färgeribygnaderna på Bergsbron 7 rivs i sin helhet. Endast åkeriet mot Västgötegatan sparades. Foto av Kurt von Schmalensee 1932. Hämtat från Norrköpings arkiv.

Foto av Bergslagsgården 1945, då med Konsumbutik. Ombyggnaden med skyltfönster och dubbla entréer mot norr. Byggnaden var vid tiden gulmålad. Foto från norrköpings stadsarkiv.

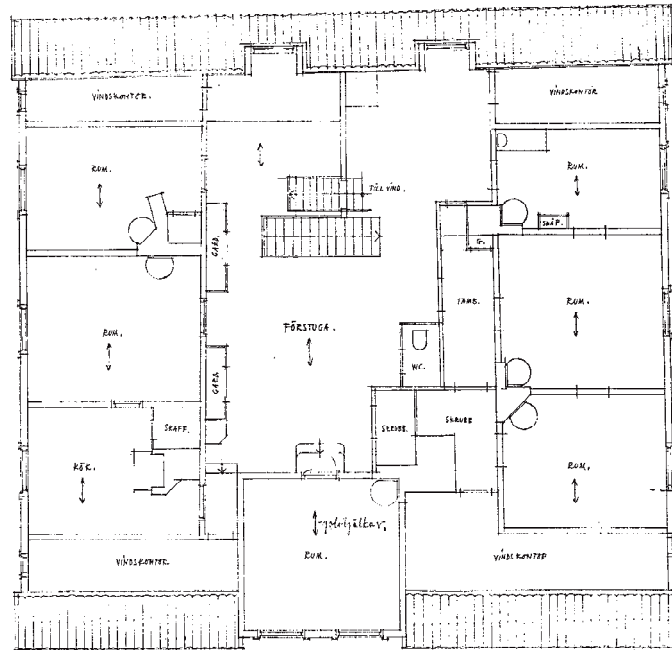

DOTTENPLAN.

4 JUN 1932
 KOOPERATIVA FÖRBUNDET
 ARKITEKTBYRÅN
 Erik Schenck
 J. J. H. H.

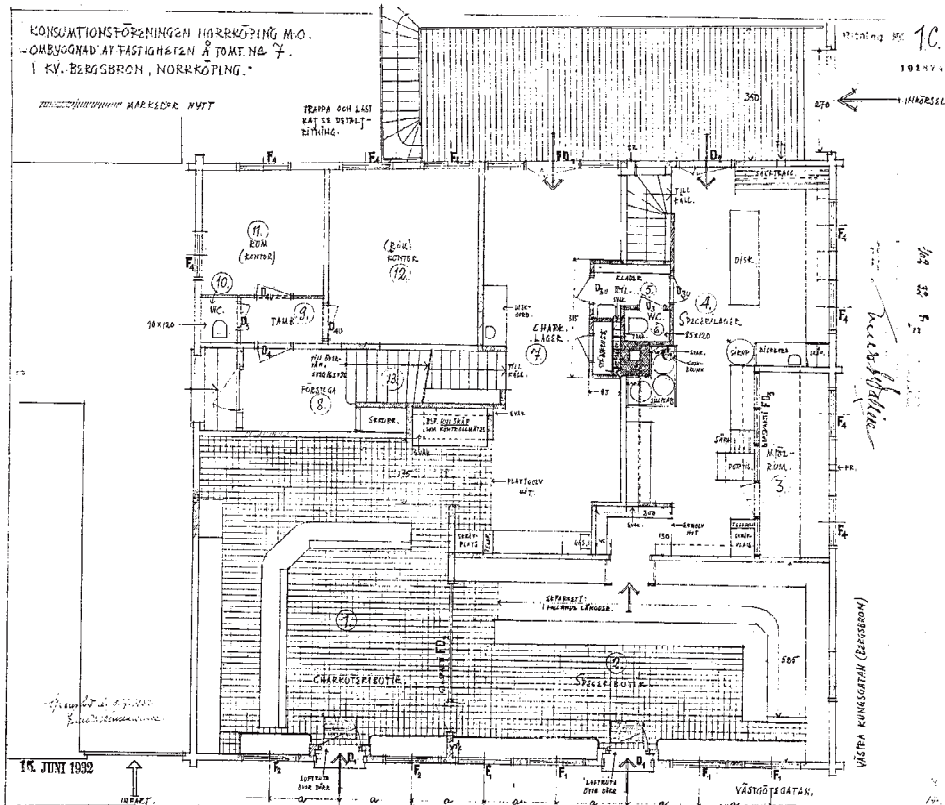
Uppmätning av Bergslagsgården utförd av Kooperativa förbundets arkitektkontor 1932. Övan syns bottenvåningen före ombyggnad. Planlösningen visar på att huset haft olika användningsområden och en stor förekomst av eldstäder syns. Då som nu leder entrén till en förhall så att man kan gå upp på plan två direkt utan att gå in i själva byggnaden.

PLAN 1 TR.

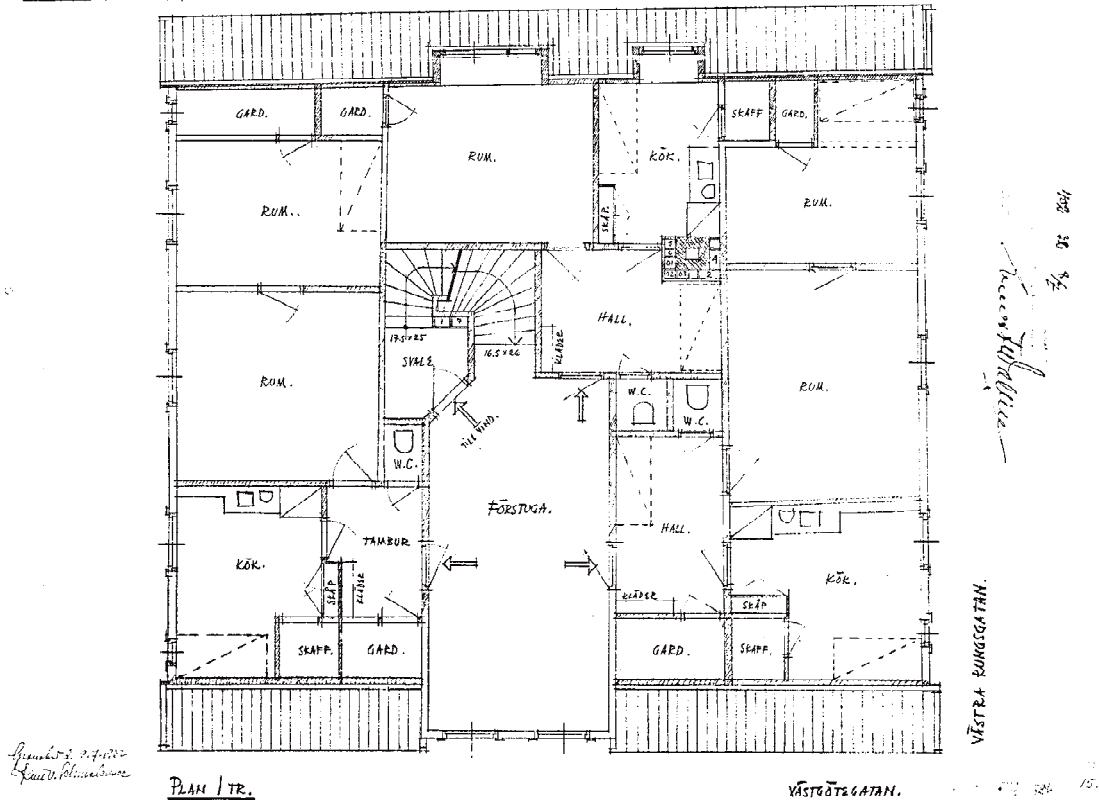
4 JUN 1932
 KOOPERATIVA FÖRBUNDET
 ARKITEKTBYRÅN
 Erik Schenck
 J. J. H. H.

Uppmätning av Bergslagsgården utförd av kooperativa förbundets arkitektkontor 1932. Ritningen visar övervåningen med troligen två lägenheter med kök samt ett enkelrum med kök i samma rum.

Bottenplan efter ombyggnad 1932. Planlösningen har ändrats markant och en lång rad förändringar har skett, även till tekniska installationer. Bland annat har alla kaminer avlägsnats och ytterligare wc har installerats i byggnaden. Norr om huset är en stor lastbygga uppförd. Notera att även åkeriet till vänster är utritat.

HÄRREÅRE NYTT

Övervåningen av bergslagsgården efter ombyggnad 1932. Planlösningen är i stora drag densamma som idag, men kraftigt ändrad från innan ombyggnaden. Även här har kaminer avlägsnats, trappor har byggts om och rumsindelningen ändrats.

Bergslagsgården med de bredvidvarande bodbyggnaderna som nyttjades som åkeri. Fotot är taget 1966 då konsumbutiken flyttat. Foto från Norrköpings stadsmuseums fotoarkiv.

NORRKÖPINGS KOMMUN TAR ÖVER

Bergslagsgården stod alltså kvar då fastigheten Bergsbron 7 köptes av Norrköpings kommun under slutet 1960-talet. År 1967 revs åkeriet och stallet längs med Västgötegatan som var stadens sista åkeri med hästar. Dessa byggnader var från 1740-talet respektive 1700-talets slut. Även den medeltida källaren som fanns under dessa byggnader antas då ha fyllts igen.

År 1971 utfördes en omfattande renovering av Bergslagsgårdens exteriör och man lät återställa en trolig utformning från 1700-talets slut. Det innebar att dörrar och fönster mot Västgötegatan sattes igen och panelen byttes och målades åter röd.

Sedan 1970-talet har byggnaden nyttjats av hemvärdet, konstfrämjandet och Arbetarnas bildningsförbund, ABF som har haft sitt Norrköpingskontor i Bergslagsgården sedan 2005.

Tomten på Västgötegatan 23 stod öppen och obebyggd fram till 2011 då en mindre cafébyggnad och tillhörande trädäck uppfördes mot öst. Tomten och bebyggelsen uppfattades fortsatt som en underordnad och öppen yta öster om Bergslagsgården.

Åkeriet öster om Bergslagsgården på fastigheten Bergsbron 7 med hästdragen transport, dokumenterad 1962 av Johan van Dyck. Skjulbyggnaderna revs först 1967, troligtvis var de uppförda på 1700-talet. Notera även skylten för bilrutor till böger, hängandes på "Sista supen" fastigheten Mjölharen 14, dåvarande Westréns glasmästeri. Foto från Norrköpings stadsmuseum.

Foto från rivningstillfället då resterande bebyggelse på Bergsbron 7 togs ned 1967. Foto från Norrköpings stadsmuseum.

Renoveringsarbete under 1971. Taket på bergsbron är avtäckt. Nedanför ställningen mot norr ser man fortfarande 1930-talets utformning med entréer. Vid renoveringen sattes dessa dörrar igen och byggnaden fick ny panel som målades röd. Notera rivningstomten som används som parkeringsplats i förgrunden. Foto från Norrköpings stadsmuseum.

Foto från renoveringen 1971, Bergslagsgårdens östra gavelsida avtäckt från panel. Sidan visar timmerstommen som likaså varit rödfärgad tidigare. Bakom byggställningen, böjer om dörren kan man skönja ett äldre igensatt fönster. Hämtad från Norrköpings stadsmuseum.

Kärleksparken fick sitt namn officiellt 2013 då det även blev en officiell stadspark efter medborgardialog som handlade om utvecklingen av industrilandskapet. Namnet ansågs vara etablerat bland stadens invånare. Troligtvis har parken använts inofficiellt ända sedan färgeriets rivning på 1930-talet trots att tomten varit inhägnad.

På fotografier av den avrivna tomten syns strandskoningen i två olika nivåer och med olika förhållande till vattenlinjen. Mot öst är stenkanten mot Strömmen lägre, mindre rak och har ett i allmänhet mer ålderdomligt utseende. Mot väst ser man en breddning av strandskoningen och en rakare och mer välsatt grund till den stora färgeribyggningen som låg här. År 1991 utfördes stora renoveringsprojekt längs Strömmen i Norrköping då stenskonung renoverades längs fastigheterna Bergsbron 7 och 8 samt stenmurar inom dagens Kärleksparken. Det är tydligt att strandskoningen rätades ut och höjdes i öst för att komma till samma nivå och placering som den västra delen. Strandskoningen lades troligtvis om i sin helhet och monterades på gjutna betongfundament osynliggjorda under vattenytan. I besiktningsprotokollet från renoveringarna och ombyggnationen beskrivs att växtligheten bestående av träd och sly i och på muren orsakade skador och kalvning av stenarna. I samband med projektet fälldes träd som skadat murarna och somliga murar lades om och murades upp med bruk medan andra renoverades genom betonginjektering med ett expanderande betongbruk.

Foto av Kärleksparken 1945. Trädgårdsmöblemang och tvättlina indikerar att tomten användes som trädgård vid tillfället, troligen av de boende i Bergslagsgårdens övervåning. Strandskoningen har en ganska ojämn linje och bitvis raserat utseende. Den östra delen, till höger i bild, är betydligt lägre och mer sluttande än dagens utförande, stenskonungen går in för att sedan möta det större och bredare fundamentet som kan skönjas till vänster i bilden. Stenmurarna i tre etage har fungerat som fundament till färgerilokalerna som legat här tidigare, troligen uppförda under 1700-talet. Foto från Norrköpings stadsarkiv.

Bergsbron 7 med Bergslagsgården och Kärleksparken sedd från strömmen. Parkens olika nivåer och varierande strandlinje med större fundament åt väster syns på denna bild. Konstruktionen bitom Bergslagsgården uppfördes som lastkaj för Konsumbutiken. Denna revs åter 1971 vid byggnadens "återställande". Foto taget av Lennart Jobansson 1950, hämtad från Norrköpings stadsmuseum.

Kärleksparken, vintern 1950. Ytterligare en bild som ger en god bild av Kärleksparkens strandlinje som ändrades vid renoveringen 1991, mot öst är parkens lägre nivå närmare vattnet än idag. Fotot visar även parkens olika nivåer och deras utformning. Nivåskällnaderna i parken har varit stabila ända fram till idag. Foto från Norrköpings stadsmuseum.

Kärleksparkens nedersta nivå sedd mot öst 1983, före renoveringen. Ett stort antal träd växer på strandskoningan mot vattnet. Stenmuren till vänster är i förhållandets gott skick. Foto från Norrköpings stadsmuseum.

Foto från arbetet med att renovera strömmens stenskoning 1991. Stenmuren till höger har plockats ned i sin helhet och flyttats ut något i strömmen för att gå i linje med övrig strandskonig. Strandlinjens form har dock bevarats. Träden har fällts och nya betongfundament gjutits upp för att placera murarna på, därefter betonginjekterades murarna. Fundament till vänster är troligen endast renoverat med betong och utgör det äldre bredare fundamentet. Foto från Norrköpings stadsmuseum.

MJÖLNAREN 14 & 15

TOMTEN BEBYGGES EFTER BRANDEN, BONHOFF

Kvarteren som idag heter Mjölaren 14 och 15 har åtminstone sedan 1729 kallats för Trehörningen. Tomtformen är befintlig redan från tiden kring 1640 och namnet kan således vara ännu äldre. Tomten bebyggdes troligen med enklare byggnader innan 1730-talet, då upphovsmannen till kvarterets bebyggelse Johan Bonhoff ska ha köpt nuvarande Mjölaren 14, 15, 16 och del av Sista supen 1 som ”avbränd tomt”. Troligen uppförde han det hus som skulle komma att inrymma apoteket Östgöta Lejon, livsmedelsbutiken ”Hoppet”, NIFA kemtvätt och färgeri samt elaffär på 1970-talet. Huset beskrevs år 1758 i en bouppteckning som en stor byggnad mot Skvallertorget med 6 rum och förstuga, två rum i övervåning samt en välvd källare under byggnaden.

Trehörningen, utmarkerat som kvarter 15 i kartan från 1783. Vid denna tid låg apoteket Östgöta Lejon på platsen. Notera tomtens indelning i två områden, 1 och 2. Tomt två omfattade apoteksgården som vid tiden hade en rad hus och en stor trädgård, troligen främst placerad mot öst. På tomt 1 låg vid tiden ett glasmästeri. Karta från lantmäteriets historiska kartarkin.

APOTEKET ÖSTGÖTA LEJON

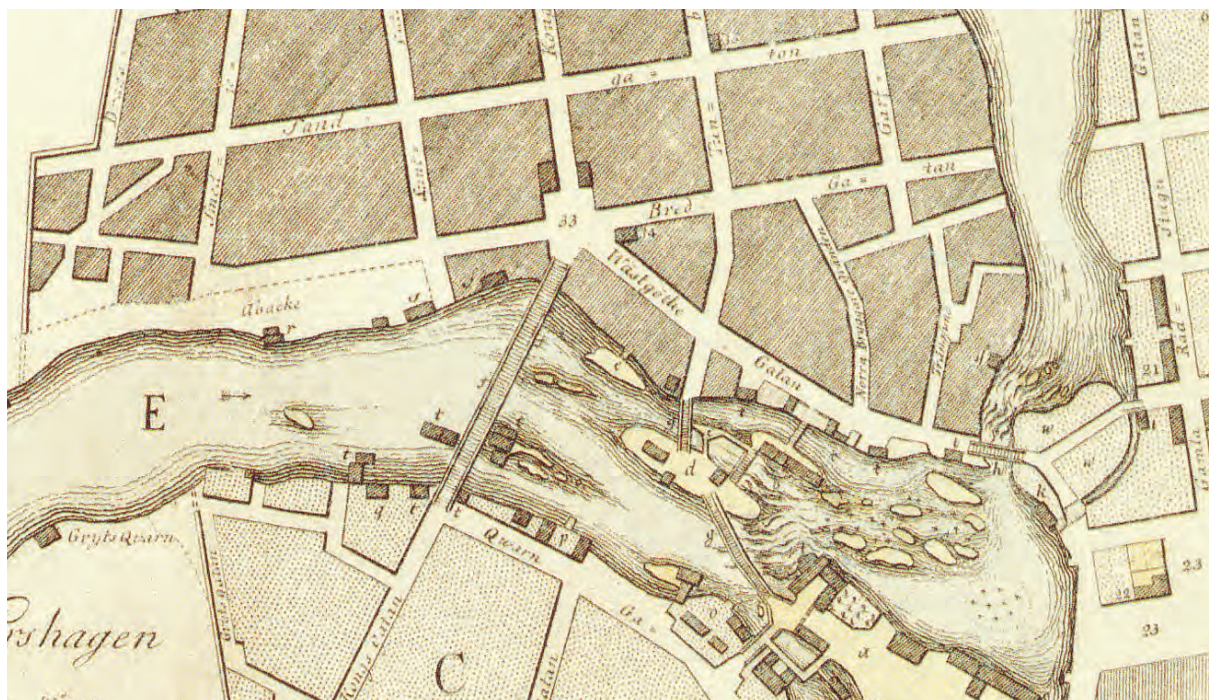
Bouppteckningen efter Bonhoff upprättades då fastigheten såldes till en apotekare vid namn Hieronymus Hoffler 1758. Hoffler lät grunda stadens andra apotek, Östgöta lejon på platsen. Byggnaden markeras specifikt på stadskartan över Norrköping från 1769 vilket i regel endast skedde för betydelsefulla och samhällsviktiga inrättningar. Enligt ett brandförsäkringsdokument från 1794 lät Hoffler bygga om och till på tomten under 1760-talet vid grundande av apoteket. I dokumentet nämns en mindre stenbyggnad som laboratorium och skafferi, troligen uppfört i samband med apotekshuset under 1730-talet. I byggnaden som låg längs Västgötegatan tillreddes och blandades apotekets mediciner. I bouppteckningen nämns även ett lusthus och trädgård med många fruktträd, en stensatt brunn med pump och källare som troligen hade medeltida ursprung.

På en stadskarta från 1783 utpekas Hov-apotekaren Hieronimus Hoffler som ägare till tomterna som idag är Mjölaren 14, 15 och 16. På platsen anges även glasmästare Carlsson som ägare till fastigheten som idag kallas Sista supen 1 i hörnet Västgötegatan/Tunnbindaregatan.

Apoteksverksamheten bedrevs på tomterna Mjölaren 14, 15, 16 och del av kvarteret Sista supen 1 som en stor stadsgård. Fastigheten delades upp först på 1870-talet och apoteksverksamheten bedrevs här fram till 1880-talet tills det flyttade till andra sidan Skvallertorget till nuvarande kvarteret Spetsen 10.

Trädgården i apotekaregården ska enligt vittnesmål ha innehållit ett stort antal fruktträd och vårdträd som troligen fälldes i slutet av 1870-talet då fastigheterna Mjölaren 15 och 16 bebyggdes mot öst med en rad gårdshus och mindre byggnader för industri- och hantverksändamål samt bostadshus. Exakt var inom fastigheterna trädgården legat och dess utsträckning är i dagsläget okänt.

Byggnaden som tidigare varit skafferi och laboratorium till apoteket kallas idag ”Sista supen” och fotodokumenterades exteriört omkring år 1890 av Wilhelm Wiberg. Byggnaden hade då papptak med en rundad ständränna och en enkel huv på en annars oputsad skorsten. Byggnadens hela fasad var slätputsad med en målad mörk sockel och pardörrar med tre fyllningar i vardera dörr. Det ska även ha varit Wilhelm Wiberg som först myntade namnet ”Sista supen”, men dess historiska förankring är oklar.

Jonas Brolins stadskarta över Norrköping från 1769 visar en rad viktiga byggnader i staden. Här finns bland annat nr. 33, Skvallertorget, kallat ”Samtalstorget” och 34, ”Apoteket GöthaLejon” på tomten där nuvarande Mjölaren 14 ligger. Karta från Norrköpings stadsarkiv.

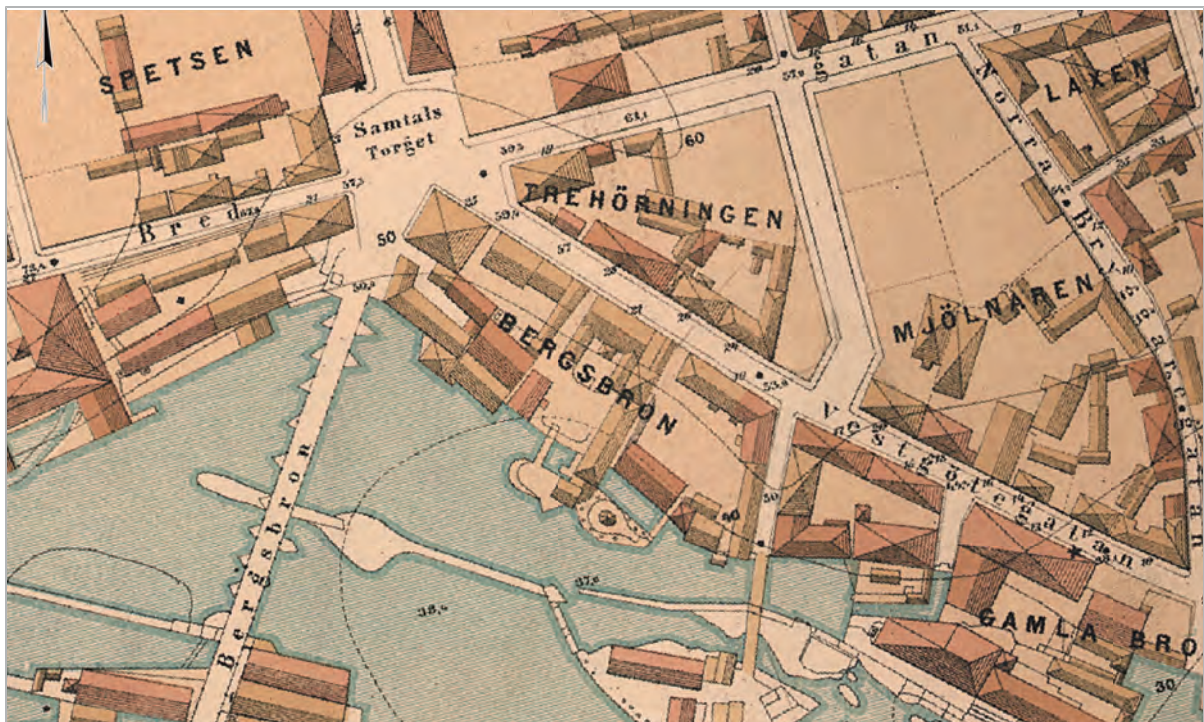
Fotografi av den tidigare laboratoriebyggnaden "Sista supen", troligen från 1890-tal. Byggnaden som tidigare använts som laboratorium hade vid denna tid troligen ett papptak och slätputsade fasader samt en ålderdomlig prägel i snickerier. Till vänster syns den täta stadsbebyggelsen av trä som senare rivits. Foto av Wilhelm Wibergh, hämtat från Norrköpings stadsmuseum.

Östra delen av Fastigheten Mjölaren 15 med de bodbyggnader som uppfördes under 1800-talets slut. Foto taget av Nordiska museet 1947. Foto från Norrköpings stadsarkiv.

Större förrådbyggnad på nuvarande kvarteret Mjölaren 15, då Trehörningen. Uppförda under 1870-talet. Foto från Norrköpings stadsarkiv.

Stadskarta över Norrköping upprättad 1879 visar bebyggelsen inom de olika kvarteren. Här syns Trehörningen med den äldre bebyggelsen, apoteket, laboratorium och skafferi, bostadshus samt bodbyggnader. Dock har bebyggelsen öster om bodarna inte ritats ut, trots att de bör ha stått på platsen. Karta från Norrköpings stadsarkiv.

1900-TALET, KOOPERATIVA FÖRENINGEN HOPPET, NIGA OCH WESTRÉNS.

Kooperativa föreningen Hoppet bildades år 1901 och inrymdes i det tidigare apotekshuset på Mjölaren 14, det är möjligt att föreningen även nyttjade byggnaden ”Sista supen” en tid innan kooperativets matbutik 1932 flyttade till Bergslagsgården inom fastigheten Bergsbron 7. Därefter drevs NIGA kemiska tvättereri och färgeri fram till 1950-talet varpå en El-affär tog vid fram till 1960-talets slut.

Vy från Skvallertorget ned för Västgötegatan omkring 1901. I byggnaden till vänster ligger Kooperativa föreningens butik "Hoppet" Sista supen skymtar knappt bakom. Till höger syns Bergslagsgården.

Fotografi av byggnaden längs Bredgatan tagen mot väst. En högre volym är placerad mot väst och en lägre stenbyggnad mot öst. Gränden till vänster i bild är placerad i stora drag som dagens infart till området på Mjölaren 15. Foto från Norrköpings stadsarkiv.

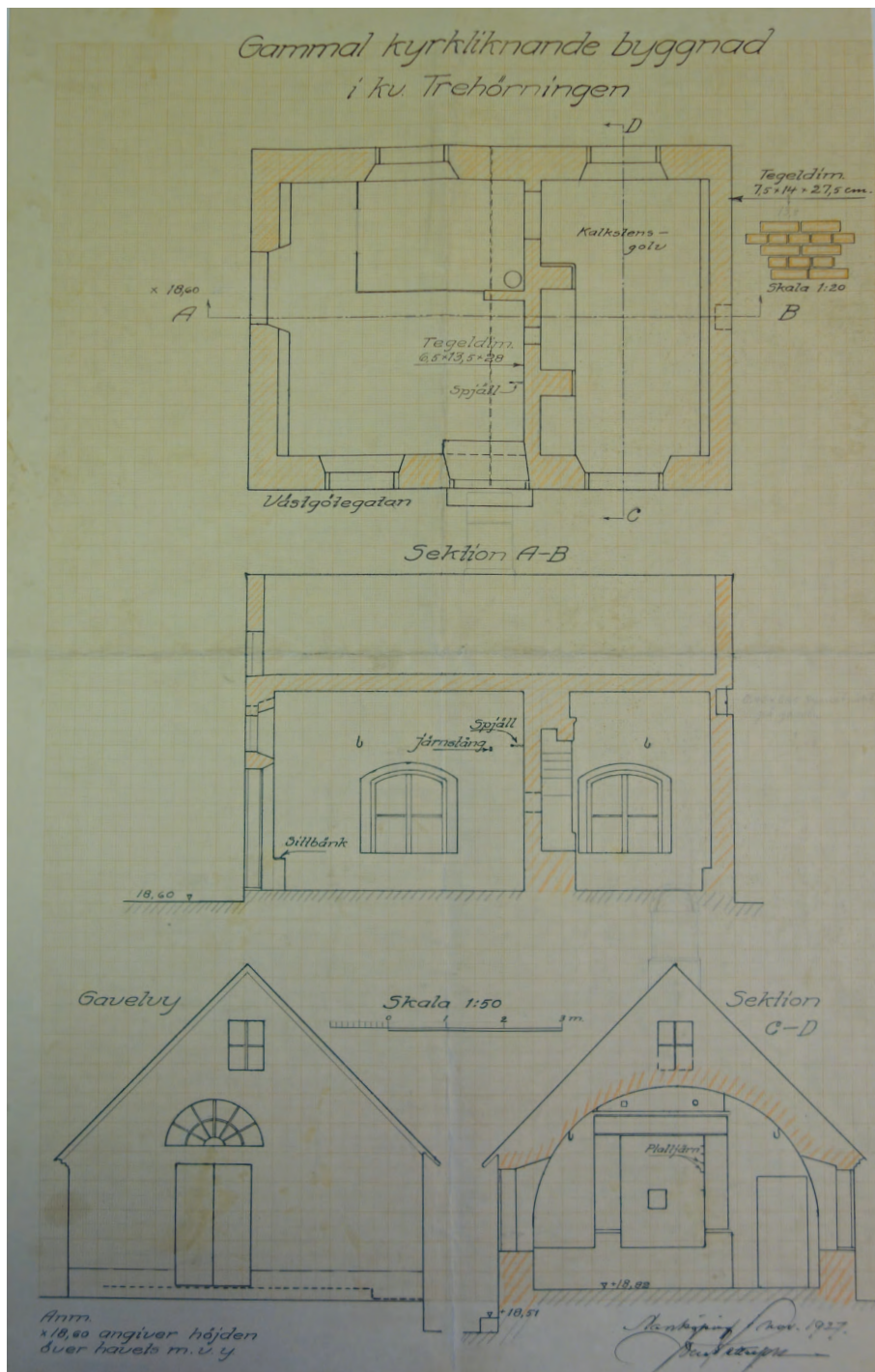

Samma vy som föregående sida men taget 1945, Bergslagsgården innehåller konsumbutik och på Mjölaren 14 ligger tvätteriet NIGA. Återigen skymtar Sista supen till höger bakom byggnaden. Gaveln och resterande fasad är oputsad. Foto från Norrköpings stadsarkiv.

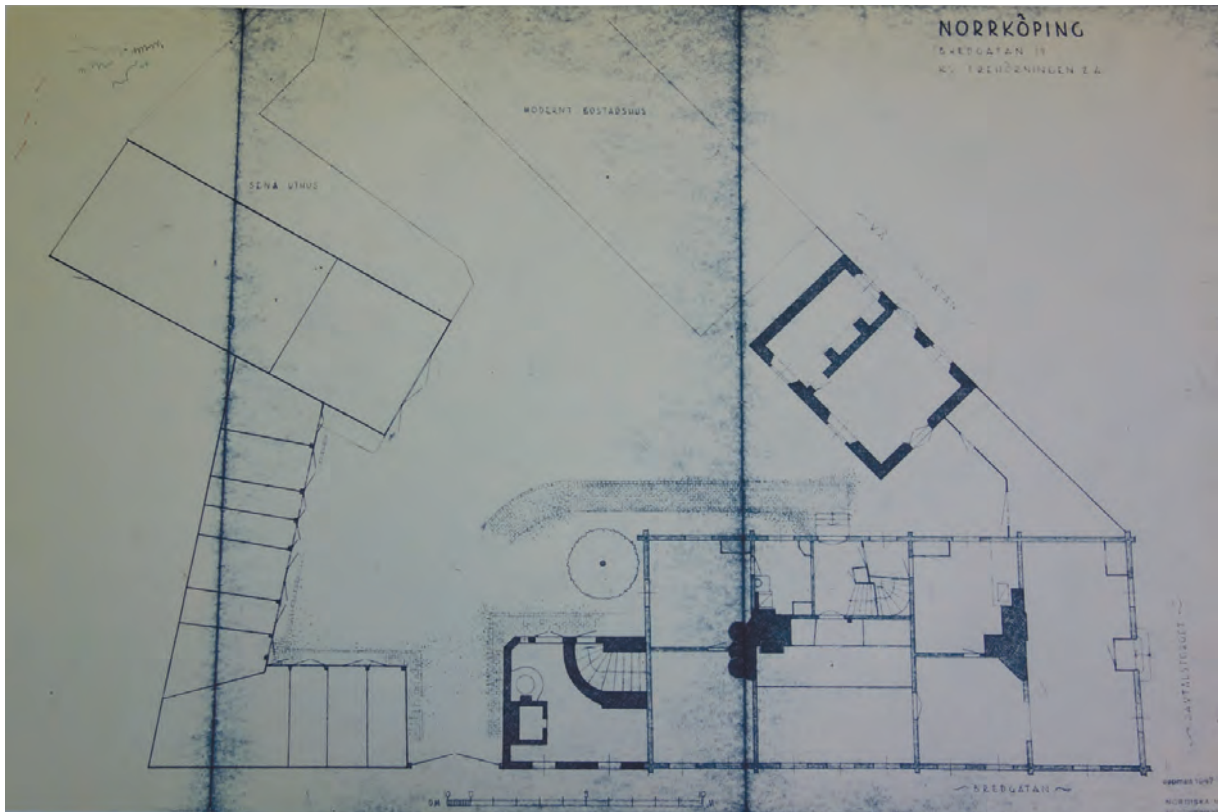

Byggnaden på Mjölaren 14 som el-affär, foto från 1962 taget av Johan van Dyck. Till höger skymtar sista supen, vid tiden med tydligt framträdande oputsad tegelgavel. Förrådet bredvid byggnaden är vid fotografieringstillfället rivet. Foto från Norrköpings stadsmuseum.

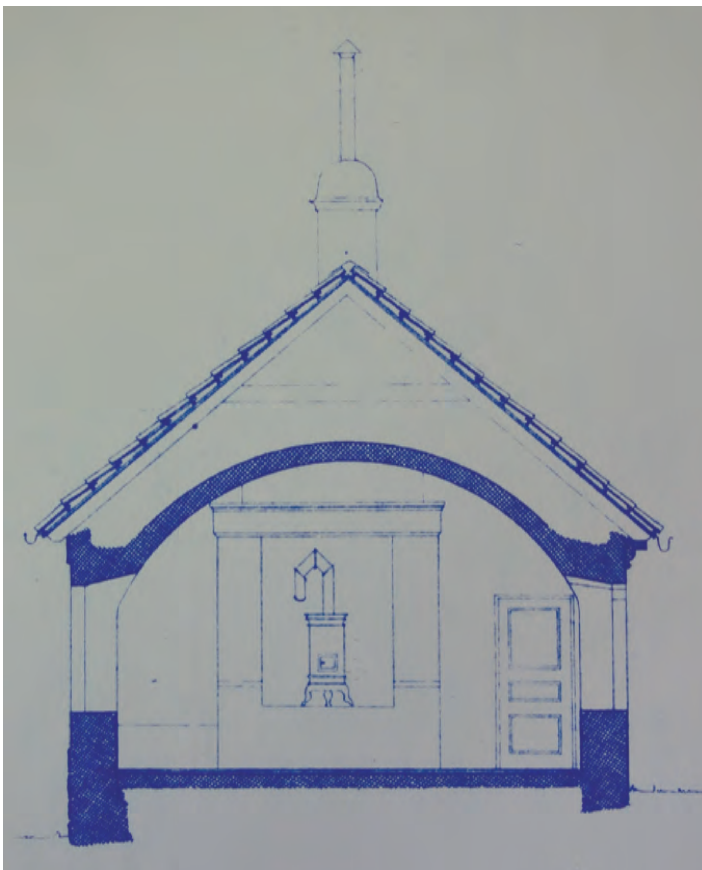
Det historiska intresset har under lång tid varit stort för byggnaderna inom Mjölaren 14, år 1927 mättes den gamla laboratoriebyggnaden upp, då kallad "gammal kyrkliknande byggnad". Planlösningen var i stort sett densamma som idag med murad avdelande vägg och fast öppen eldstad. År 1947 besökte Nordiska museet platsen och mätte upp hela fastigheten Mjölaren 14, vid tiden stod 1700-talsgården kvar i sin helhet även med komplementbyggnader från 1800-talet. Byggnaderna fotodokumenterades och mättes upp samt att det gamla apotekshuset detaljavritades då det ansågs särskilt välbevarat. Ovanligt liten fokus lades vid byggnadens källare även om det bedömdes vara husets äldsta bevarade del. Anledningen till detta var troligen att källaren hade byggts om och förstärkts för att användas som offentligt skyddsrum. Både generell sekretess och källarens ombyggnation kan ha påverkat intresset för denna byggnadsdel som vid tiden lär ha uppfattats som nyrenoverad.

Uppmätning av byggnaden som idag kallas Sista supen från 1927. Byggnaden användes troligen av matbutiken i den närbelägna byggnaden vid denna tid. Ritning från Norrköpings stadsarkiv.

Nordiska museets uppmätningar från 1947. Nedåt är norr i ritningen. Här syns hela fastigheten med kringliggande bebyggelse. Sista supen i övre delen av ritningen, den gamla apoteksbyggnaden i nederkant och bodbyggnaderna till vänster. Foto från Norrköpings stadsarkiv.

Tidigare laboratoriebyggnad, nu kallad "Sista supen" uppmätt invändigt år 1947 av Nordiska museet. Den öppna spisen är här kompletterad med en järnkamin. Till höger syns en ramverksdörr. Vyn är sedd mot väst. Foto från Norrköpings kommun.

Westréns glasmästeri grundades år 1939, Vid byggnadsinventeringar som utfördes 1947 av Norrköpings stad anges "E. Westrén Glasmästare" som verksam i det gamla laboratoriet, idag kallat "Sista supen". Byggnaden användes som glasverkstad och glasmästeriet var verksamma i byggnaden fram till 1970-talet då den under en tid använts främst som kontor och lagerutrymme. Kommunen presenterade en ny lokal för verksamheten i samband med fastigheternas omdaning 1971.

Interiör bild från 1971 innan renoveringen av byggnaden på Mjölaren 14. Då var Westréns glasmästeri verksamma i byggnaden. Fotografiet visar att byggnaden hade en mycket ålderdomlig prägel vid tiden, bland annat syns snickerierna i dörrar vara utsmyckade och utförda med hög ambitionsnivå mot Västgötegatan. Den stora porten till höger har ett grovt hyllat utseende. Notera även krokarna i taket, dragstag och målad bård i taket. Foto från Norrköpings stadsmuseums fotosamling. Fotomontage av författaren.

"Sista supen" fotograferad från innergården. Fotot är taget när byggnaden användes som glasmästeri. Byggnaden saknade vid tillfället fasadputs och hade lämnats frilagd. Till höger syns det gamla apoteksbuset, fortfarande befintligt. Foto från Norrköpings stadsmuseum.

Foto av innergården på Mjölaren 14, taget innan rivningarna 1971. De stora ytorna är belagda med grus och inom området finns gatstensbelagda gångar. Viss växtlighet har tillåtits stå kvar nära byggnaderna. Foto från Norrköpings stadsmuseum.

1959 TILL IDAG - NORRKÖPINGS KOMMUN, RIVNINGAR OCH RENOVERING.

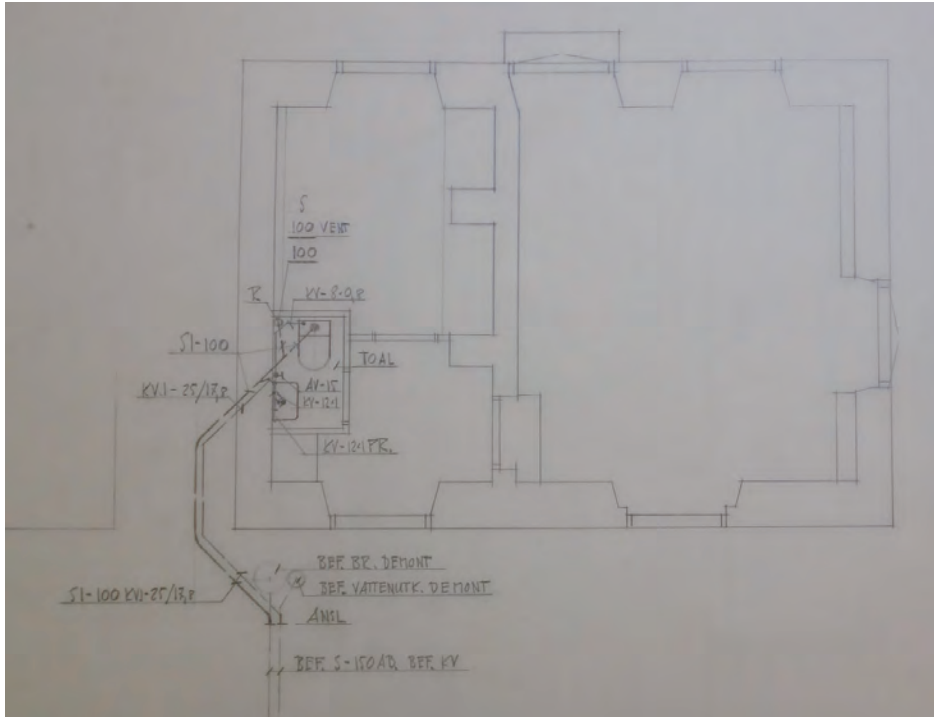
Fastigheterna Mjölaren 14 och 15 köptes av Norrköpings kommun 1959, då enligt utsago för att bevara områdets bebyggelse och 1700-talskaraktär.

År 1971 revs den gamla apotekargården med uthus och komplementbyggnader och tomten frilades. Innan grävskoporna hade lämnat tomten nyttjades den som parkeringsyta för den växande bilismen i staden. Denna markparkering kom att prägla rivningstomterna starkt i denna del av Norrköping bland annat inom kvarteren Sista supen 1, Mjölaren 9, Vårdtornet 14 och 15 samt kroken 13. Samtliga av dessa fastigheter inhägnades av plank efter att byggnaderna rivits och så även Mjölaren 14 och 15. Träd planterades längst Bredgatan, möjligen med anledning att återskapa känslan av den tidigare fruktträdgård som ska ha legat på platsen under 1700- och 1800-talen.

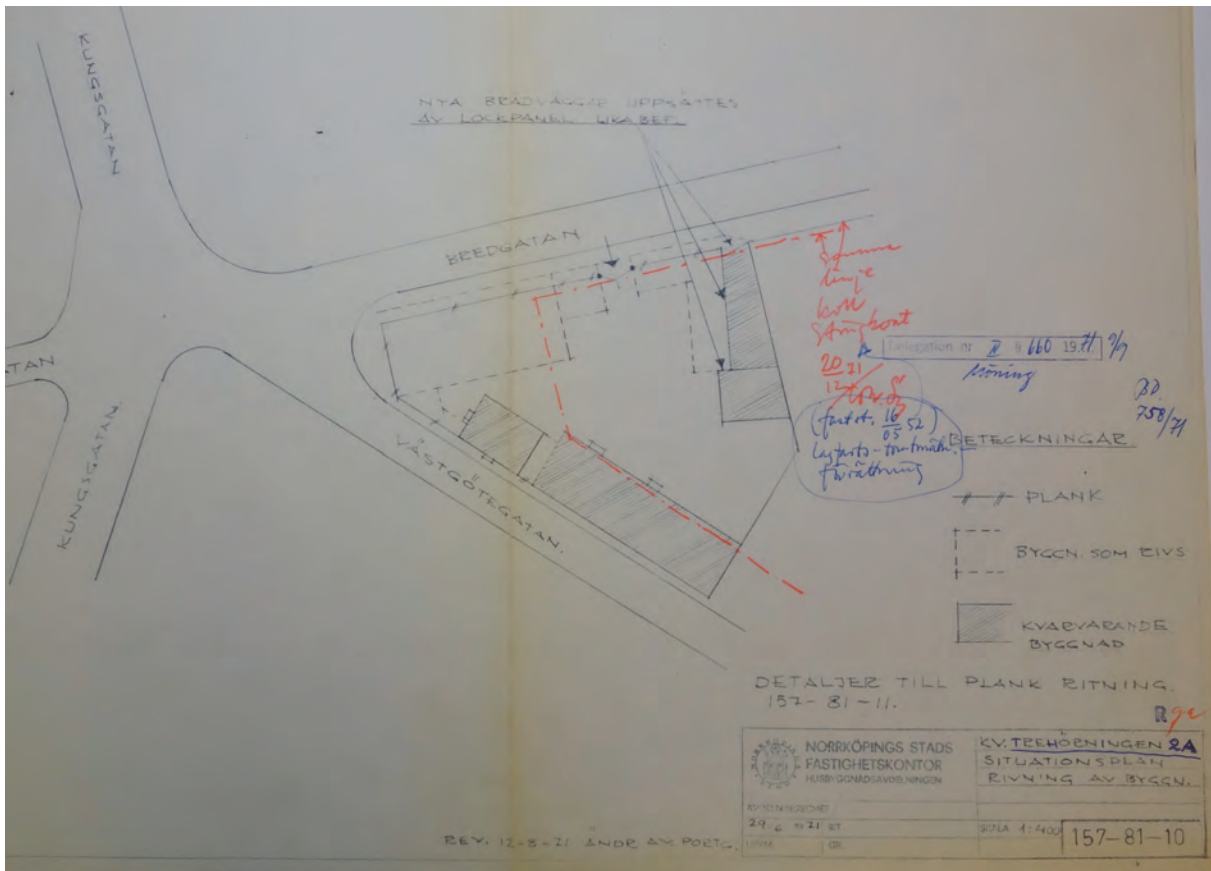
På Mjölaren 14 och 15 stod endast den gamla laboratoriebyggnaden ”Sista supen”, bod- och verkstadsbyggnaden samt flerbostadshuset längs Västgötegatan kvar. Sista supen renoverades 1971 och fick nytt tak, nya fönster och dörrar samt både exteriör fasadrenovering och interiör renovering och ombyggnad. Vid tillfället uppfördes toalett i byggnadens östra halva samt en avdelande vägg.

Tomten som idag heter Mjölaren 14, fotograferad 1971 efter rivningen av den äldre stadsgården, tidigare apotek och livsmedelbutik. Kvar på platsen står endast den gamla laboratoriebyggnaden. Notera att denna ej är putsad. Till vänster bakom grävmaskinen kan skimras även befintliga förrådsbyggnader som står på platsen. Foto från Norrköpings stadsmuseum.

Ombyggnadsritning, odaterad, troligen uppförd i samband med ombyggnation 1971. Inredande av toalett och andelande vägg. Korresponderar väl med dagens planlösning. Ritning från Norrköpings stadsarkiv.

Ombyggnadsritning från 1971, visar rivna byggnader som streckmarkeringar och kvarvarande byggnader är mörkmarkerade. Verkstads- och bodbyggnaderna är således äldre än 1971. På ritningen står det att nya väggar panelas likt befintligt. Det är uppenbart att de nyuppförda bodarna är utformade med den äldre bebyggelsen i åtanke. Foto från norrköpings stadsarkiv.

Bodbyggnaderna på mjölnaren 15 som uppfördes under 1850- och 1860-talet som förråd och uthus för apoteket bestod av fem sammanlänkade byggnader uppkomna vid olika tillfällen. Dessa revs 1971 och byggnadskomponenter återanvändas troligen vid ordnandet av en befintlig bod- och verkstadsbyggnad som låg bakom dessa mot dagens Mjölnaren 16. När denna bakomvarande byggnad uppfördes är inte fastställt, men fotografier visar att den måste uppförts mellan 1947 och slutet på 1960-talet, mest troligt under 1950-talet. Byggnaden uppfördes troligen som magasin, förvaring och garage. Bod- och verkstadsbyggnaden fick sin form efter de äldre byggnadernas stenplintar och väggliv och ska enligt P-O Kyndel, då anställd på Westréns, haft stampat jordgolv under 1970-talet och en betydligt mer ålderdomlig prägel än idag. År 1974 byggdes boden ut med en verkstad mot söder, betonggolvet gjöts i byggnaden och ett entresolplan uppfördes under glasmästeriets tid. Byggnaden används av Westréns glasmästeri ända fram till idag.

Gestaltningförslag av fastigheterna Mjölaren 14 och 15 från 1968. Verkstads- och bodbyggnaden, här kallad "Förrådsbyggnad" är här befintlig. I förslaget skulle stora ytor beläggas med kullersten och en brunn bevaras på området för att återskapa känslan av stadsgården. Trädplanteringen på toften har i stora drag efterföljts. Foto från Norrköpings stadsarkiv.

Mjölaren 14 nyttjad som parkeringsplats strax efter rivningarna av tomtens bebyggelse. I bakgrunden syns Bergslagsgårdens renovering under 1971. Foto från Norrköpings stadsmuseums fotoarkiv.

”Sista supen”, den gamla laboratoriebyggnaden, genomgår renovering. Byggnadens yttertak revs och lades om. Här syns byggnadens tunnvälvda innertak samt förstärkning vid murstocken ovanifrån. Foto från 1971, Norrköpings stadsmuseum.

"Sista supen", den gamla laboratoriebyggnaden, genomgår renovering. Byggnadens tak revs och snickerier byttes ut. Foto från 1971, Norrköpings stadsmuseum.

"Sista supen" har fått nytt underlagstak, ny papp och av allt att döma delvis även nya takstolar. Foto från 1971, Norrköpings stadsmuseum.

"Sista supen" med nylagt tegeltak och nya hängrännor, foto från 1971, Norrköpings stadsmuseum.

Saneringsinventering upprättad av stadsplanekommittén i Norrköping 1947. I kvarteret syns byggnaderna inom Mjölaren 14 och 15. Här indikeras även byggnadernas material, gult för trä, rött för sten/tegel och grå-brunt för reveterade träbuss eller korsvirke. Ritningen ger viss indikation av hur de äldre bodarna såg ut samt visar tydligt varifrån nuvarande bodar fått sin form. Foto från Norrköpings stadsarkiv.

På fastigheten Mjölaren 15 finns en äldre byggnad uppförd av korsvirkeskonstruktion med tegel som fyllnadsmaterial, troligen uppförd 1872. Byggnaden ingår inte i undersökningen men bedöms ändå vara kulturhistoriskt värdefull för området. Huset byggdes om 1886 samt 1927, den senare gången av arkitekt Knut Pihlström. Kring 1979 vidbyggdes husets gavelmurar med blåbetongblock, byggnadens korsvirkesmurar med tegelfyllning fotodokumenterades i samband med detta.

Gavelsidan mellan Sista supen och bostadsbuset på Västgötegatan 28 tilläggsisolerar med lättbetongstenar 1979. Byggnadens fasad avtäcktes helt inför ombyggnationen. I förgrunden syns sista supen. Foto från Norrköpings stadsmuseum.

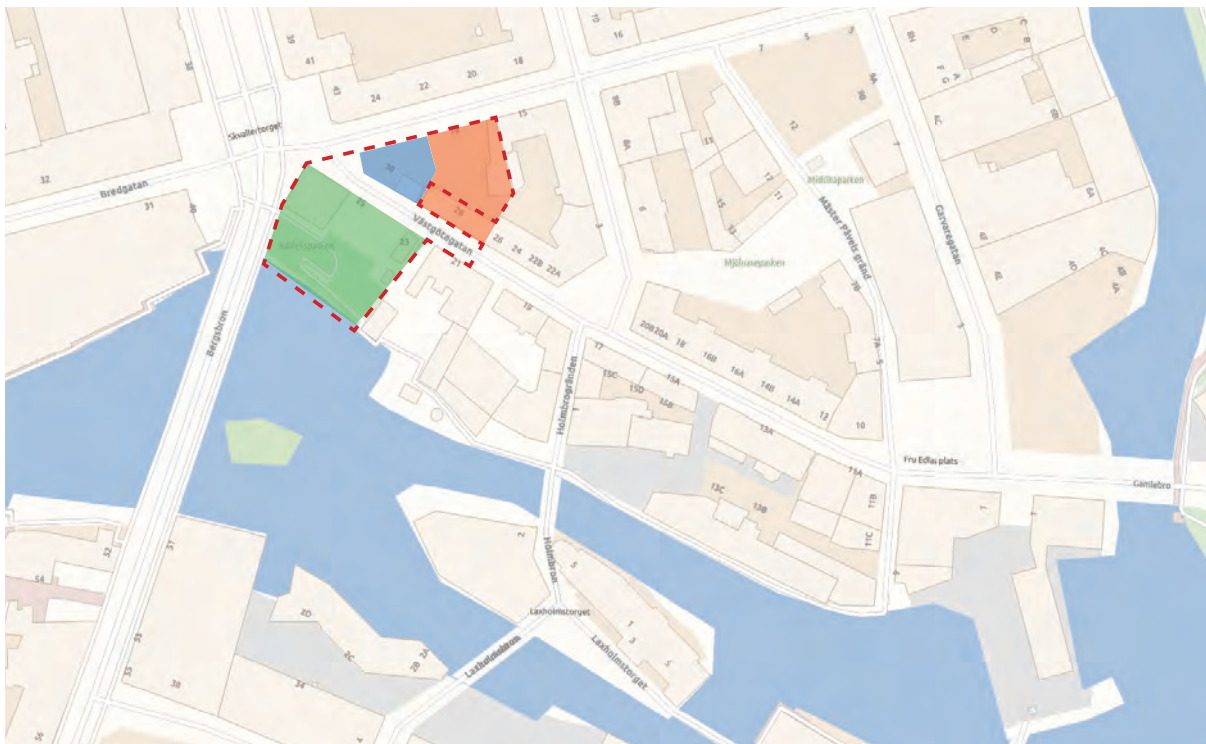

Tidigare reveterat korsvirkeshus, fästet för reveteringsputs utförd med träpiggas på timmerkonstruktionen. Foto från Norrköpings stadsmuseum.

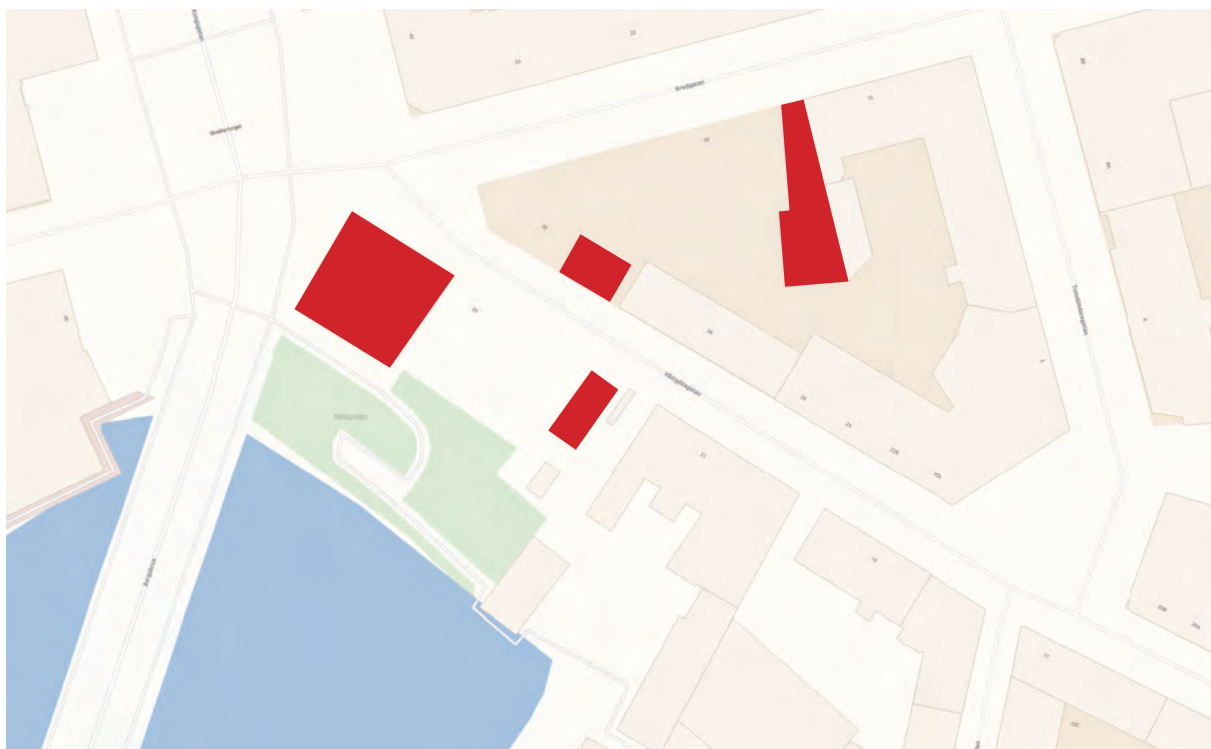
4

Kulturmiljö- beskrivning

BESKRIVNING AV BEFINTLIG OMRÅDE

Fastigheterna Bergsbron 7 (grönt), Mjölne 14 (blå) och Mjölne 15 (röd) samt undersökningens avgränsning med röd-streckad linje. Fastigheterna ligger i anslutning till Skenallertorget i väst, samt sluter an mot Västgötegatan, Kungsgatan och Bredgatan. Mot öst syns kvarteren med bevarat medeltida stadsplanemönster, Mjölne, Kvarnstenen, Vårdtornet, Garvaren och Kroken. Mot syd ligger laxholmen med Arbetets museum. Karta från Norrköpings kommuns hemsida.

Byggnaderna som ingår i förundersökningen, markerade i rött. Dessa består av Bergslagsgården till väst, cafébyggnaden mot syd, "Sista supen" centralt placerad samt bodebyggnader mot öst. Karta från Norrköpings kommuns hemsida.

Bergsbron 7

Fastigheten Bergsbron 7 delas av praktiska skäl in i tre underrubriker, Bergslagsgården, Västgötegatan 23 och Kärleksparken. Detta på grund av att det är tre separata enheter med olika förutsättningar, användningsområden och möjligheter. Samtliga delar ingår dock i fastigheten Bergsbron 7 och är del av byggnadsminnesområdet.

Fastigheten bergsbron 7 uppdelad i tre underområden, Bergslagsgården, Västgötegatan 23 och Kärleksparken. Hela fastigheten ingår i byggnadsminnet Bergslagsgården med huvudfokus på byggnaden i fastighetens nordvästra hörn. Karta från Norrköpings kommuns hemsida.

Bergsbron 7, Bergslagsgården

EXTERIÖR

Den enda kvarvarande äldre byggnaden inom fastigheten Bergsbron 7 är Bergslagsgården, byggnaden är en äldre stadsgård från 1740-talet. Huset är uppfört på en stengrund som senare kompletterats med en gråmålad betongmotgjutning i sockeln. Mot syd finns entrén till en medeltida källare, troligen från 1600-talets början som ligger i souterräng då den är i marknivå mot Kärleksparken. Den mycket höga sockeln är även här putsad och gråmålad. Huset är uppfört i två plan och vind varav det övre planet har snedtak. Första plan är utvändigt klätt med stående lockläktpanel där lockläkten givits en hålkälshyvlad kant. Nedåt avslutas panelen med en gråmålad dropplåt medan ovasidan avdelas av en rödmålad dropplåt. Första plan har flera synliga knutlådor som troligen innehåller knutrader från den timrade stommen. Samtliga hörn har knutlådor, samt tre på gavelsidan mot väst och en mot syd, dessa indikerar var tidigare, eller befintliga mellanväggar varit placerade. Plan två och vindsvåningen görs synliga i byggnadens gavelsidor mot öst och väst som har frilagda rösterna av timmer med släta knutar och intimrade mellanväggar. De övre planen har ingen panelklädnad utan timret har målats rött. Plan två ligger under

ett jämbrett sadeltak som bryts av en låg förhöjning till ett säteritak med ett valmat tak högst upp ovan vindsvåningen. Längs takfoten både på långsidor och gavelsidor finns en kraftig takfotslåda som målats i en ljus grå kulör. På gavelsidorna finns äldre profilerade listverk längsmed denna takfotslåda. Båda takfallen är täckta av tegel och båda långsidorna har takkupor, den mot norr är centralt placerad med äldre utformning av frilagt timmer. Mot söder finns två takkupor av plåt troligen uppförda omkring sekelskiftet 1900.

Bergslagsgården sedd från norr. Huset är uppfört på en förböjd grund som motgjutits med betong. Bottenplan är täckt av röd locklistpanel och i hörnen finns knutlådor. Taket är brutet med ett nedre sadeltak och ett övre valmat tak. Små fönster finns i förhöjningen (italianen) i säteritaket.

Foto från sydväst. Utvärdig utformning med panel, knutlådor längs gavelsidan och fönstersättning. Takets skorstenar och avluftningar syns tydligt här.

Byggnadens höga grund mot Kärleksparken i söder. Denna är putsad, torligtvis med cementhaltigt bruk och gråmålad. Utformningen återskapades 1971.

Panel med locklister som har hälkälslyvlade kanter.

Gavelsida mot väst. Takets valmade del, bred grå sockel, knutbrüdor på bottenplan och synliga släta knutar från intimrade mellanväggar på plan två.

Längs gavelsidornas takfot löper en bred profilerad bräda, troligen av hög ålder. Denna har kompletterats med nyare vindskivor. Notera även ankarlut i timret.

Italianen, den vertikala delen av takets förhöjning är täckt av liggande träpanel med profilhyvlade kanter och en takfotsbräda av hög ålder. Denna möter det nedre takfallet med en avtäckande plåt som anpassats till tegelpannorna.

Italianens liggande panel med profilhyvlade sidor och takfotsläda. Fönstren är bland byggnadens äldsta.

Taken har sammanlagt två skorstenar i taknocken, en skorsten i det södra takfallet och sex avluftningar. Skorstenarna är täckta av svartmålad plåt med utkragande krön i två steg, även dessa av plåt. Tre av sex avluftningar leder till kattvindar på plan två, en avluftning sitter i nock i anslutning till skorstenar, en ytterligare avluftning i anslutning till en större skorsten mot sydväst och en avluftning finns mot sydöst och är kopplad till ett badrum på bottenplan. Denna avluftning är utformad som en enkel skorsten.

Exempel på byggnadens avluftning mot söder. Varje kattvind har en liknande rödrugning med en stängningsventil invändigt, troligen från 1930-tal.

Byggnaden har sin entré i den östra gavelsidan, här har en entré legat åtminstone sedan 1800-talet, möjligen ännu tidigare. Entrén är indragen och består av ett glasparti som uppfördes omkring 1960. Stommen är uppförd av trä med totalt 16 glasrutor av samma storlek, i glaspartiet finns en bred enkeldörr med sex glas. Entrépartiets nedre del är täckt av en hög sparkplåt. Marken i entrén är belagd med tre stora granitblock och mot byggnadens fasadliv finns en äldre karm med profilerad inre kant. Detta tyder på att en yttre utåtgående dörr kan ha funnits på platsen tidigare. Källarentrén i byggnaden har en liggande panelbeklädning och är troligen uppförd 1932 men ändrad 1972.

Bergslagsgårdens indragna huvudentré. Entrén har varit indragen åtminstone sedan 1900-talets början, möjligen ännu tidigare. En yttre karm är av betydande ålder för byggnaden. Glaspartiet är uppfört på 1960-tal.

Byggnadens yttre karm med profilerade karmstycken och senare skarv och lagning mot mark. Innan 1932 ledde en trappa i tre steg upp till entrén.

Byggnadens fönster på plan ett har troligen bytts under tidigt 1900-tal samt kompletterats i samband med rekonstruktion av ursprunglig utformning under 1971. Äldre fotografier visar fönster som troligen har varit utåtgående medan dagens fönster är inåtgående. Fönsterformer och indelningar är dock desamma som tidiga fotografier från sekelskiftet, östra sidans fönster är rektangulära, västra gavelns fönster har rundade överstycken. Vindens fönster är de som fortsatt är av högre ålder, dock är vindsfönstret i östgaveln av allt att döma hitflyttat från nedanvarande våningar under tidigt 1900-tal. Fönster i italianen och i gaveln mot väst är byggnadens äldsta med smidda gångjärn och haspar från 1700-talet. Takkupan mot syd är uppförd med inåtgående fönster och spanjoletter, troligen uppfördes denna takkupa som tillägg under början av 1900-talet. Även byggnadens runda oxögon har kompletterats i senare tid och byggts om, möjligen utav de äldre runda bågarna.

Fönster på östra sidans gavel på bottenvåning. Fönstret är inåtgående och har en mer försänkt utformning än tidiga fotografier från sekelskiftet 1900 visar. Troligen byttes fönster vid ombyggnad på 1930-talet. Omfattningar är troligen av betydligt högre ålder och återanvända.

Återskapat fönster från 1971 när byggnaden återfick sin utformning från före 1932. Fönstret är placerat mot Kärleksparken.

Oxögon i gavelsidan mot väst. Bågen har tidigare varit utåtgående. De synliga lötade karmdelarna är troligen av hög ålder. Notera även övergången mellan panelad nedervåning och frilagt timmer på övervåningen, dessa andelas med en plåtlist.

Takkupa mot norr med två välvda fönster. Enligt uppgift ska spår efter ett fönster i gaveln återfunnits 1971, idag målat i gavelspetsen, men dessa stockar byttes vid renoveringen 1971 så inga spår efter denna öppning finns bevarade.

Bergslagsgårdens västra gavelsida med rektangulära fönster i bottenvåning och fönster med välvd överdel på plan två. Vindsfönstret är från 1700-tal och har en avvikande spröjsindelning.

Takkupor av plåt mot söder. Dessa är uppförda med innåtgående bågar och spanjolett. Troligen uppförda under tidigt 1900-tal.

Mindre fönster på östra sidans övre plan. Kopplat till fönstret finns en brandtrappa.

Byggnadens fönsteromfattningar är av sen 1700-talsutformning, möjligen från 1780-talet. Somliga omfattningar kan vara från tiden, medan andra med all säkerhet återskapats efter äldre förlagor. På byggnadens sydöstra sida finns en brandtrappa av stål från plan två med utrymning genom fönster. I samma hörn finns en trappnedgång till kärleksparken och byggnadens södra sida som uppfördes 1971-72, av enkel träkonstruktion med stålstomme.

Fönsteromfattningen har en utformning som är typisk för 1700-talets slut. Om dessa omfattningar är av så hög ålder är ej fastställt.

Fönsteromfattningar uppvisar vissa tecken på hög ålder, med bland annat flera färglager. Utformningen ser ut att överensstämma med foton från tidigt 1900-tal.

Trappnedgång från Bergslagsgården till Kärleksparken. Nedgången mynnar bakom ett järnstängsel och genomgången används inte då den ej upplevs som öppen för allmänheten.

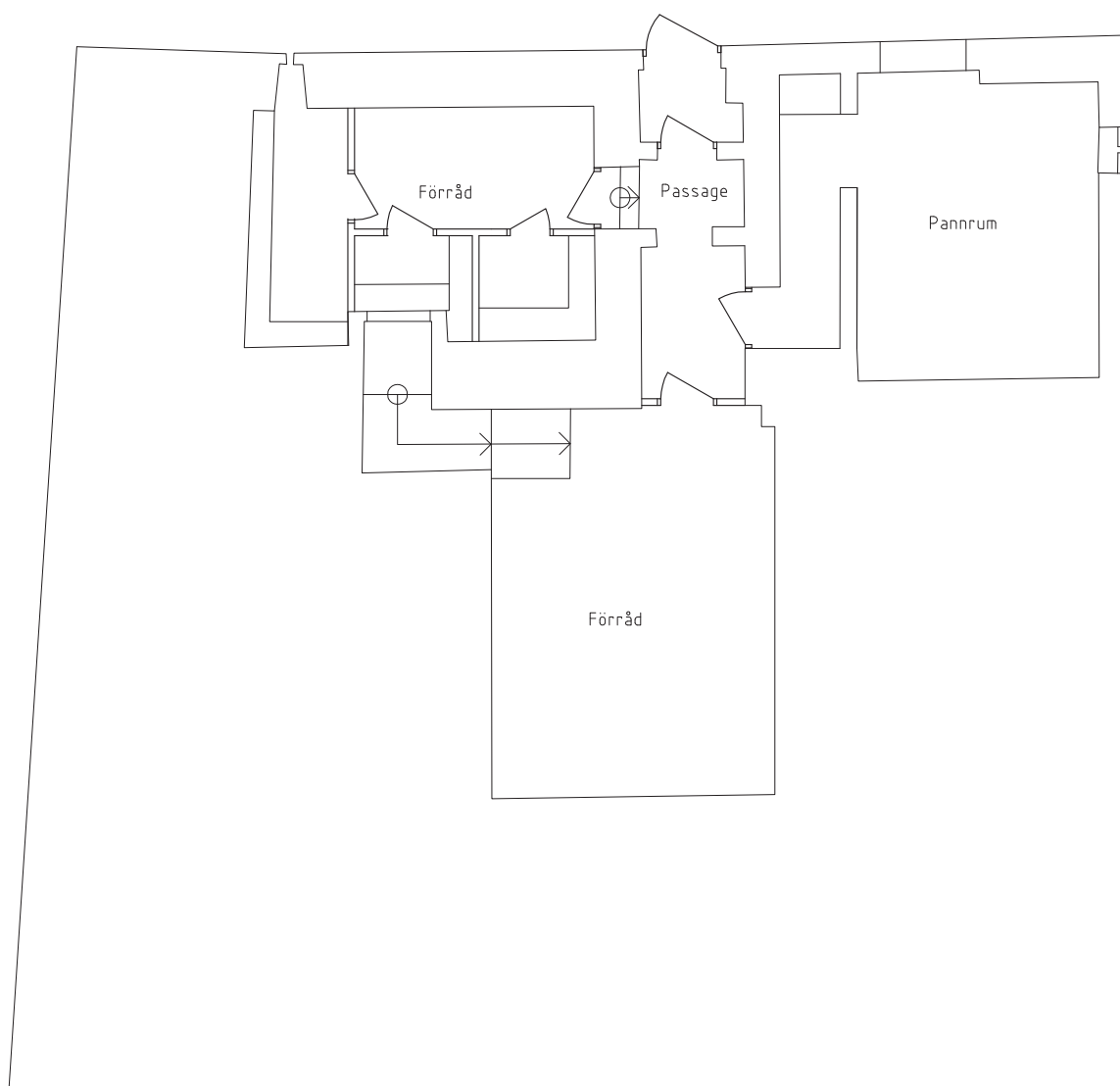

Trappa av stålkonstruktion med trästeg ned från fastighetens övre nivå ned till Kärleksparken eller byggnadens källare.

INTERIÖR

Bergslagsgården är uppförd på en äldre medeltida källare. Det är främst källarrummet mot sydväst som bevarar sin medeltida prägel med tunnvalvt tak där valvet börjar redan i golvnivå. Rummet är putsat med en cementhaltig puts och vitmålat. En äldre trappa mot norr är idag igensatt men trappan finns kvar inne i byggnaden. I sydöst finns en tidigare fönsterglugg som satts igen. Rummet är inrett med förrådsutrymmen avdelade av trästomme med hönsnät.

Övrig källare är i stort präglad av en sentida förstärkning, troligen från 1940-tal då väggar, golv och tak har motgjutits med betong för att inreda den till skyddsrum. Ytterdörren är förstärkt med en pansardörr med tätad karm. Tidigare har fler pansardörrar funnits i källaren med sedan borttagits. Väggarna är vitputsade och målade. Golven är av omålade, glättad betong. Övergångarna mellan väggar och tak har rundats och en viss dekorativ verkan har uppnåtts. I tak finns enstaka krokar bevarade som troligtvis härstammar från ombyggnationen 1932 då källaren inreddes till livsmedelsförvaring för konsumbutiken. I källarens västra rum finns en panncentral som troligen också inrättades först under 1930-talet. Denna har sedan moderniserats och fått nya installationer.

Planritning av Bergslagsgårdens källare, upprättad 2009. Källarens delar högst upp mot vänster är de äldre delarna, troligen från 1600-tal.

Källarentré på södra sidan mot Kärleksparken. Källardörren är mycket bred, monterad i en stälkarm och troligen från 1970-tal.

I källarutrymmet finns innanförvarande pansardörrar från skyddsrummsuppförande under 1940-tal.

Passagen ned till den äldre källaren har en välvd, putsad ovandel. Två steg leder ned till källaren som tros vara från 1600-talets början.

Entrédörr i den äldre källaren. Golvet är belagt med cement. Taket är tunnvävt.

Källarens golv består i sin helhet av cement med karmar av stål och cement från skyddsrumsuppförande.

Den gamla källarens välvda tak och väggar går ibop. Rummet är idag inrett med förråd av trä och hönsnät.

Äldre öppning i källaren är idag igensatt. En rördragning har gjorts nyligen till det nyrenoverade badrummet ovanför.

Foto från källarens entré. Rum ligger efter varandra. Den äldre källardelen är placerad direkt till böger.

Ventilationsgaller i källarens förrådsrum, från ombyggnationen 1932 då källaren utökades till livsmedelsförråd.

Det stora förrådsrummet har en putsad, rundad övergång mellan vägg och tak, typiskt för 1900-talets första hälft. Senare ombyggnationer och lagningar har utförts och sedan ej målats.

Källarens stora förvaringsutrymme. En blandning av installationer från olika tider finns. Avloppsror av gjutjärn på båda sidor av rummet är troligen från 1930-talet.

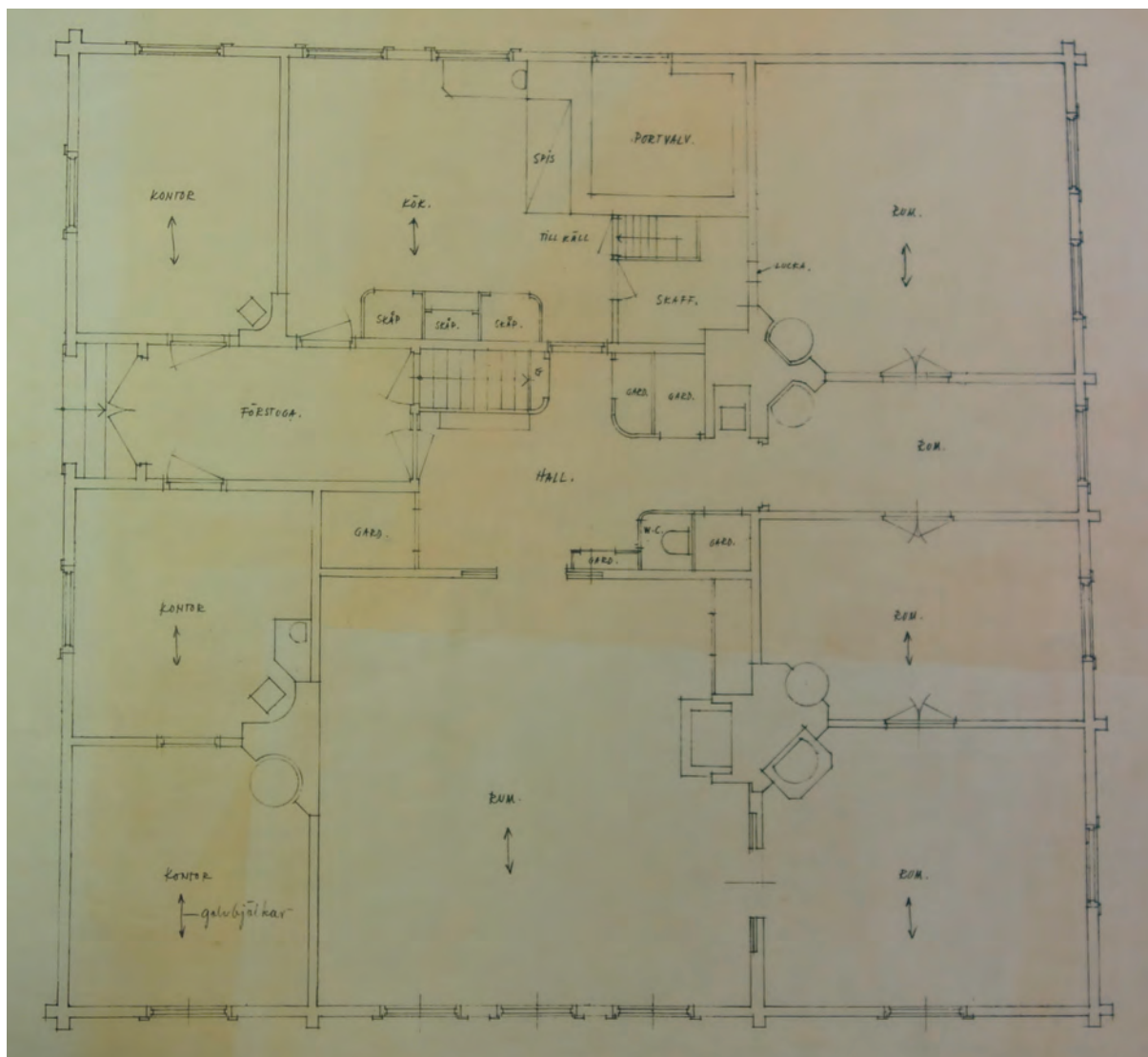

Källarens panncentral med en bevarade kolstört från 1932. Här lastades kocks in för förbränning i pannrummet.

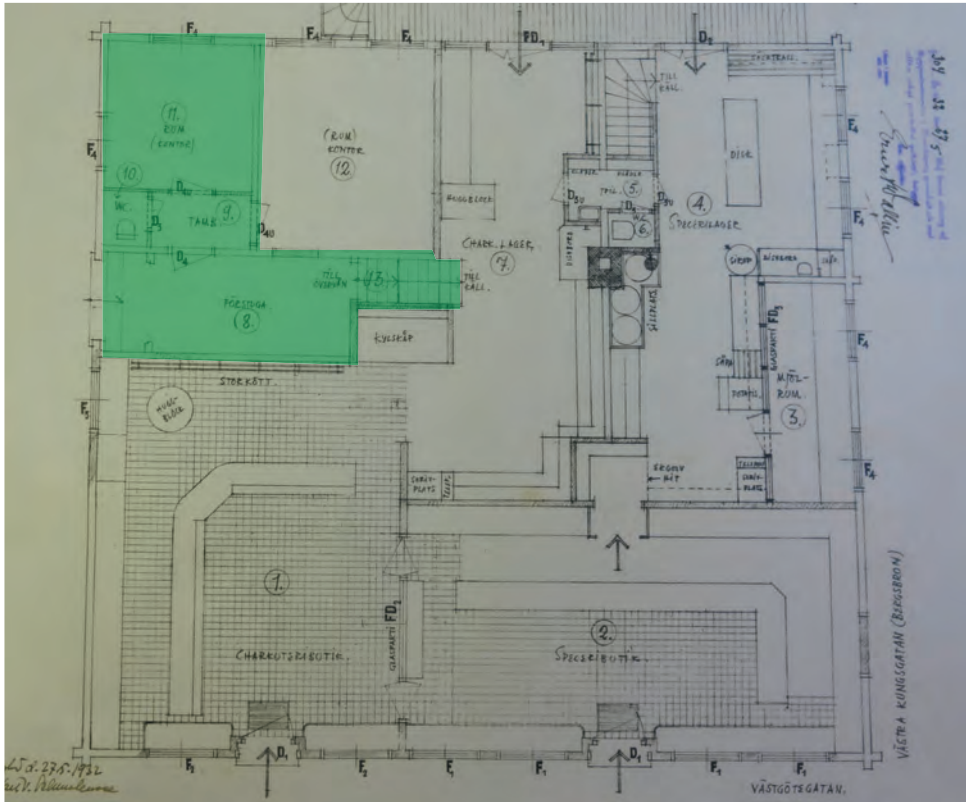

Den äldre kolpannan har bytts mot modernare installationer, men den äldre sockeln, mässingsarmatur och sotlucka av järn finns bevarade.

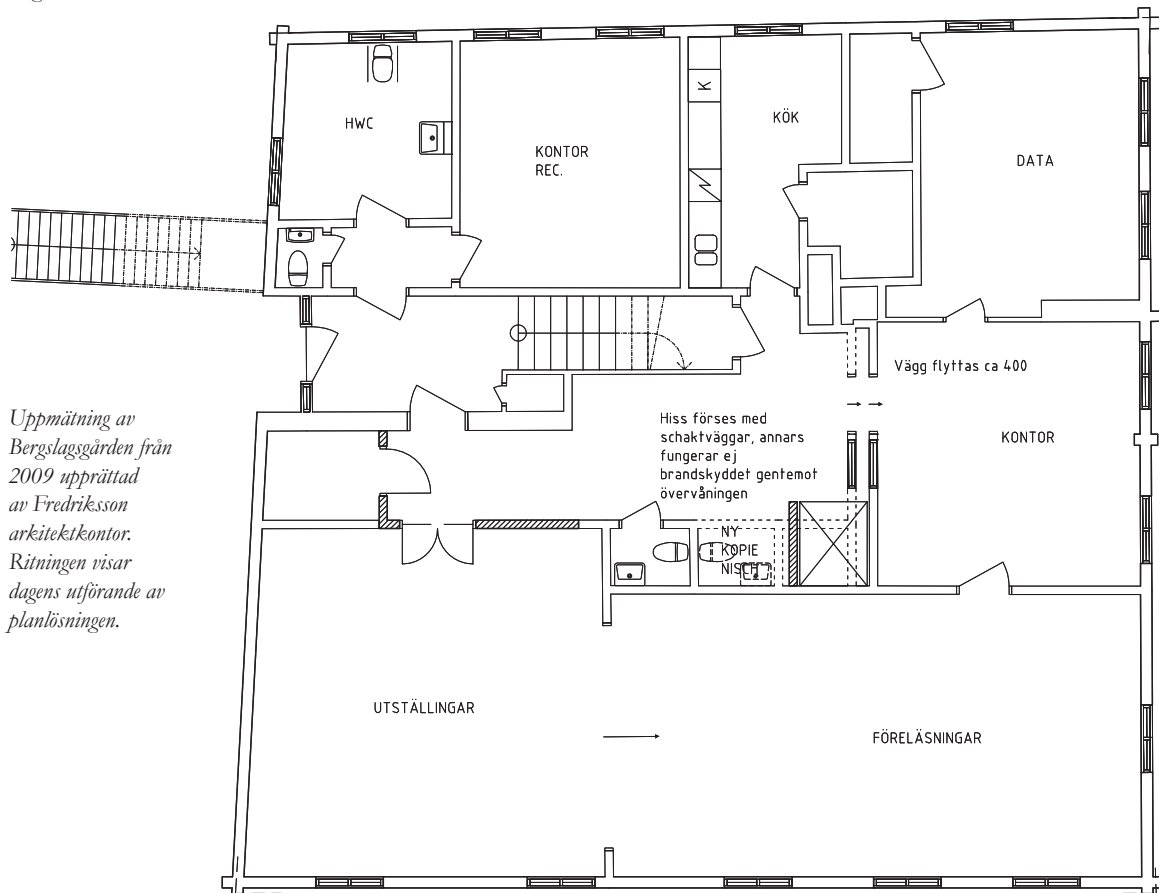
Byggnadens interiör på plan ett är främst präglad av den planlösning som byggnaden fick vid ombyggnaden 1932, därefter har byggnaden kompletterats och ändrats invändigt vid ett flertal tillfällen. Entrén och det nuvarande wc/dusch-rummet i sydöst är de två rum som i huvudsak har bevarat sin rumsform sedan innan 1932. Interiöra ytskikt är i regel från 2000-tal, golv är belagda med plastmattor, väggar täckta av väv, tapet eller målade. Vissa äldre detaljer från ombyggnationen finns dock kvar, bland annat dörrar och foder till wc mot sydöst, dörr i trapphall mot förråd/ elrum, trappa, element och byggnadens fönster. En hiss som leder till plan 2 har tillika byggts in i huset under 2000-talet.

Uppmålningsritning av Bergslagsgården från 1932 upprättad av Kooperativa förbundets arkitektkontor, indelningen visar av allt att döma den utformning som byggnaden haft sedan uppförandet omkring 1740 enligt beskrivningar från 1790-talet.

Vid ombyggnationen bevarades endast rumsutformning i byggnadens sydöstra del (grönmarkerat). Dessa rumsligheter är bevarade i samma form även idag.

Uppmätning av Bergslagsgården från 2009 upprättad av Fredriksson arkitektkontor. Ritningen visar dagens utförande av planlösningen.

Entrén mot innergården har klinkerbelagt golv och försänkt skrapgaller. Bakom syns entrépartiets sparkeplåt. Trots ändrade ytskikt är entréhallens form bevarad.

Dörrens träkarm är stålsockd. Möjligen en bitflyttad garderobsdörr från tiden innan 1932.

Trapphallen med ursprunglig trappplacering men ombyggd form. Till höger finns en smal dörr som är från tidigt 1900-tal. Bilden till höger visar nyckelskyften och bilden nedan visar kammarlås av tidig 1900-talsmodell, fabriktillverkad, kvadratisk, men saknar vred.

Wc-dörr i byggnadens sydöstra del, även denna tröskel är stålskodad och av samma utformning som garderobsdörren, fast något bredare. Även denna kan vara flyttad och återvänd inom byggnaden.

Vy från entréhall mot söder och wc samt kontor i byggnadens sydöstra hörn där bottenvåningens äldre planlösning finns bevarad.

Invändiga fönstervred i inåtgående fönster. Dessa byttes av allt att döma under renoveringen 1932.

Elementinstallationer finns bevarade i stora delar av byggnaden, dessa är troligen från 1900-talets mitt.

Fönster invändigt i byggnaden. Dessa är inåtgående med beslag från tidigt 1900-tal.

Foto från entréhallen mot norr och ABF:s öppna möteslokaler. Klinkergolv i hallen, plastmatta i övriga rum.

Frånluftsgaller från 1930-talets renovering finns bevarade på flera platser i byggnaden. Ibland jämsides nyare frånluft.

Röd-orange plastmatta på golv. Rumsindelning från 1930-talet är fortsatt rådande, men vissa ändringar har gjorts för att återgå till en äldre utformning med fler rum.

Hall på nedervåningen. Golv belagt med plastmatta, väggar täckta av modernt ytmaterial. Väggen till höger är från 1932 och väggen till vänster är en återskapad ursprunglig väggplacering från 1971.

Kök på bottenplan med modern inredning och plastmatta på golv.

Mötesrum mot väst.

Samlingssal mot norr, modern ventilation och dragvägg installerad.

Mötes- och föreläsrum mot nordväst. Rummet har moderna installationer och ytskikt.

Trappan från entréhallen leder till plan två i byggnaden, denna är uppförd med vangstycken av ek och handledare med enkel funkisutformning, trappan svänger mot norr och mynnar i en stor hall som är sammanbyggd med takkupan mot norr. Ifrån detta rum finns fyra dörrar, en leder till byggnadens östra del, en till den västra, en till de södra arbetsrummen samt en till byggnadens vindsvåning.

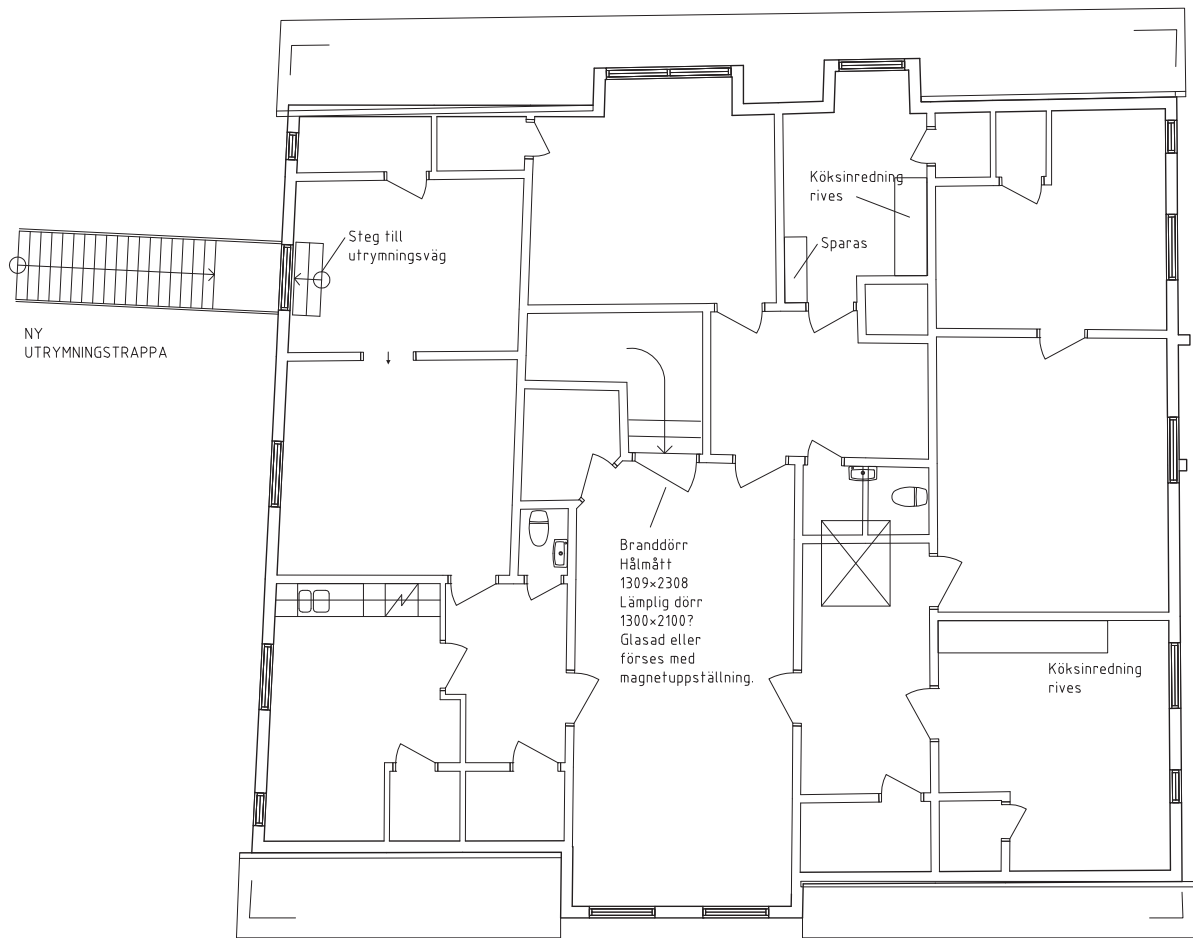
Övervåningens rumsindelning har större likheter med byggnadens äldre rumsindelning trots stora renoveringar även här på 1930-talet. Rummens lägen i öst och väst är i stora drag ursprungliga, murstockar har rivits, rum delats upp i mindre enheter och trapporna har bytts ut. Dagens rumsform är huvudsakligen präglad av 1930-talets ombyggnation och flera dörrar, karmar, kattvindar och inredningsdetaljer så som ventiler är från denna tid. I övrigt har övre våningen en stor förekomst av trägolv, även dessa bytta på 1930-talet. Troligen var dessa menade som undergolv till parkett eller mattor då äldre linoleummattor finns i flera förråd och andra utrymmen. Mot syd har en takkupa även förstörats på 1930-talet.

Trappans utformning ändrades 1932 och fick en tvär sväng mot norr. Handledare, trappa och vangstycken är från ombyggnationen av Kooperativa förbundet. Mattäckning och steglister är tillagda senare.

Handledare i trappan till övre våningen med en utformning som är typisk för tidigt 1900-tal. Det runda fästet på väggen har inte varit målat ursprungligen. Både trappa och handledare tillkom vid ombyggnation på 1930-tal.

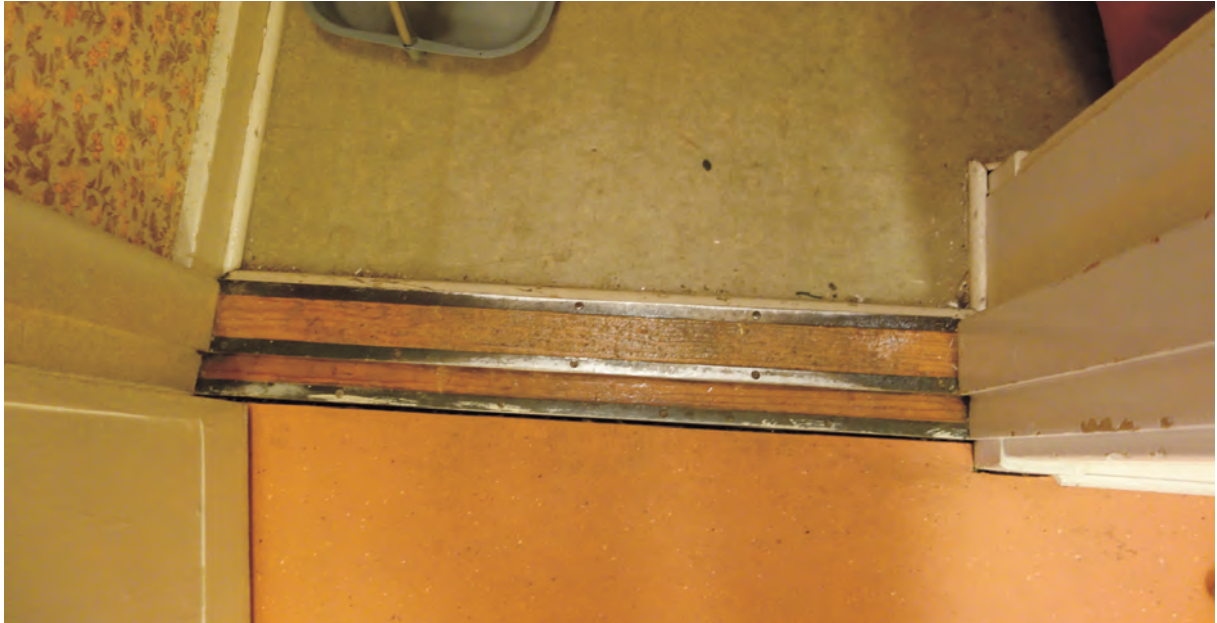
Ritning av Bergslagsgårdens övervåning, upprättad 2009 av Fredriksson arkitektkontor vid tillbyggnad av utrymningstrappa. Visar ungefär dagens planlösning, idag bar hiss installerats.

Övervåningens hall sedd mot norr. De två fönstren i bakgrunden är de som syns i byggnadens takkupa. Till höger och vänster leder öppningar till byggnadens östra respektive västra sida.

Övervåningens hall sedd mot söder. Den större dörren i mitten är entrédörr från trappa. Dörr till vänster leder till vinden, till höger till kontorsrum.

Stålskodd tröskel i dörr från 1930-talets ombyggnad. Dörren i fråga leder till en andelad kattvind. Plastmatta lagt på båda gohytor.

Dörr och trycke från ombyggnation 1932. Dessa dörrar finns på flera platser i byggnaden.

Ventil med vipplocka i kattvind, finns i samtliga fyra kattvindar.

Kattvind mot sydöst. Rumsform troligen bevarad från 1740-tal, modernare ytskikt.

Köks-/ fikarum på plan två mot nordöst. Dörren till vänster leder till en mindre kattvind, det runda fönstret fanns inom kattvinden innan 1932.

Rum på plan två mot öst. Ytskikt är av modern standard. Fönster bytta 1932. Rumsindelningen är ursprunglig, men murstock och spis borttogs från rummet vid renovering.

Rum på plan två mot väst. Träggolv från ombyggnaden 1932 finns i rummet, dock har de troligen inte varit tänkta att synas utan är lagt som undergolv. Äldre linoleum från ombyggnationen förekommer i kattvindar och garderober.

Rum mot sydväst, även här finns undergolvet frilagt. Kattvinden är ombyggd och blev del av rumsligheten 1932.

Förrum till södra kontoren, rumsligheten är tillskapad vid ombyggnationen 1932. Därefter har ytskiktet ändrats.

Ett av de två södra kontoren. Rummet har ett fönster med spanjolett, troligen bytt vid renovering 1932, oklart varför dessa givits avvikande utformning.

Det sydöstra kontoret med förstorad takkupa som utfördes 1932, även detta med spanjolett.

Vindstrappan uppfördes också på 1930-talet vid ombyggnationen och även denna har kraftiga vangstycken, fast med något enklare utformning av mörkbetsad gran. Handledare är av samma typ som till plan två och stegen är belagda med linoleummatta. Vindstrappan är målad i en ljus gulbeige kulör. Vinden består av en större rumslighet med ett nordligt placerat teknikrum samt tre avdelade förråd. Det stora rummet består främst av öppen yta och synlig takstolskonstruktion som används som förvaringsutrymme. Ytterväggarna mot öst och väst består av frilagd timmerstomme medan långsidorna mot nord och syd har synligt underlagstak av faltakstyp och den vertikala italianen med fönster och invändiga gångjärn. Dessa gångjärn är smidda och av 1700-talsursprung fast idag fästa med spårskruv, troligen från ombyggnationen 1971.

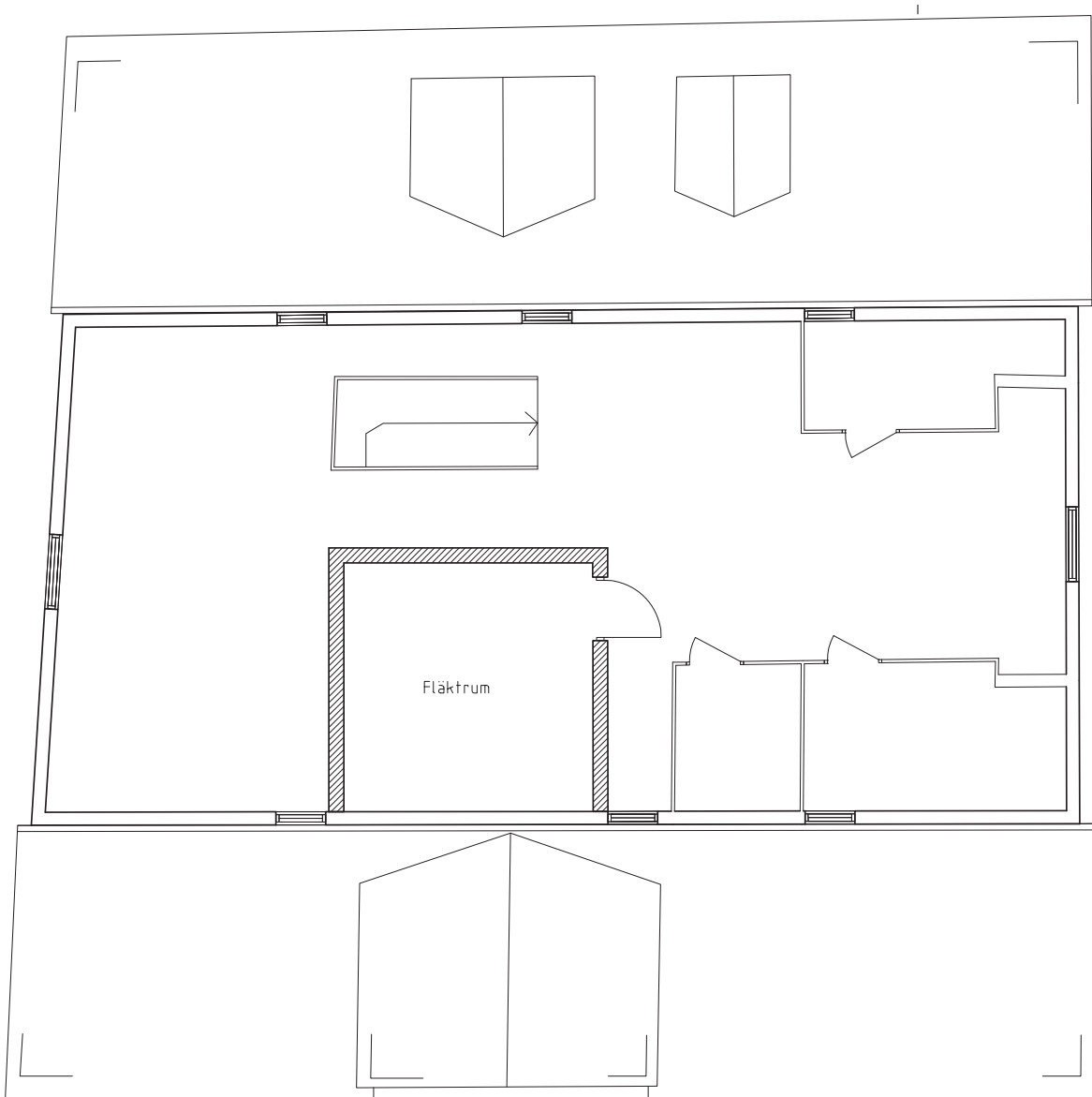
I gavelsidorna mot både öst och väst finns ett fönster vardera. Det västligt placerade är av 1700-talstyp med äldre gångjärn och handsmidd handvarpa samt uppställningsbeslag medan det östra troligen är ett fönster från tiden kring 1890-1900 och flyttades hit vid ombyggnation på 1930-talet.

Vindens förrådsrum är inredda någon gång under 1800-talets andra hälft med panel och klippspik. Takstolskonstruktionen har kompletterats vid åtminstone två tillfällen, troligtvis vid ombyggnation 1932 då stolpar inplacerats samt takstolar förstärkts och 1971 då bland annat takkupan mot norr reparerades och timmer byttes. Hela stommen uppvisar varierande grad av angrepp från husbock och stora ingrepp har gjorts på vissa stomdelar där timmer renhuggits. Nästan samtliga timmerkomponenter har ytliga provhugg för att undersöka skadedjursförekomst. Flera stolpar och takstolar är borrarade för injektion av bekämpningsmedel. I samband med 1970-talets renovering byttes flera stockar och flera halvsulningar utfördes vilket är synligt både invändigt och utvändigt.

Teknikrummet är modernt, vitmålat med plastmatta och innehåller byggnadens ventilationsanläggning. Denna leds sedan ut genom vinden och forcerar golv på åtskilliga ställen.

Dörren på plan två till det kallställda utrymmet med trappan till vinden. Både väggar och golv består av enkel träpanel, väggarna är målade i en gul kulör. Uppfört vid ändringen av byggnaden 1932.

Planlösning av Bergslagsgårdens vind. Till vänster trappan, till höger finns rumsindelningar från omkring 1900. Fläktrum uppfört omkring 2010. Ritningen upprättad av Fredriksson arkitektkontor 2009.

Trappa till vindsvåningen. Uppförd av gran med enkla steg, belagda med linoleummatta. Trappan nyuppfördes 1932.

Handledare har samma utformning som trappan till övre plan. Vångstycke och steg är enklare och målade för att efterlikna ek. Vägg består av enkel panel.

Vinden har frilagda takstolar och stomme. Till vänster finns en murstock, till höger finns förrådsrum och rakt fram finns troligen byggnadens äldsta fönster i gaveln mot väst.

Vinden sedd mot söder. Små fönster i mitten och till vänster är placerade i italianen och också av betydande ålder. Ventilationsdragningar i byggnaden är väl synliga på vinden.

Installationsrum på vinden, centralt placerad mot norr. Rummet har svetsad tät matta och är avdelat som brandcell.

Smidda gängjärn på fönster i italian. Troligen svartbrända vid smidesprocessen, infästningen senare bytt mot galvaniserad skruv.

Gångjärnsinfästning i fönsterbågar. Fönster är inåtgående. Gångjärn från 1700-talet, fönsterbågar möjligen bytta under 1800-talet, infästningen med skruv troligen ändrad 1971.

Synlig stomme invändigt, uppstolpning för italianen. Timmer är kraftigt angripen av husbock, angreppet bedöms ej vara aktivt och är tidigare åtgärdat.

Timmerstomme är angripen och därefter "renbuggen" vid sanering, troligen 1971 eller senare. Äldre timmerstycken är därför ofta mycket klena och kompletterade med stöttor och nya stolpar.

Fönster i italian mot norr. Gångjärnen har här målats i kulör som bäge och vägg.

Fönster i gavel mot öst. Fönstret har av allt att döma suttit en våning ner tidigare enligt äldre foton. Troligen flyttat 1932.

Komplettering av takstolar, troligen från 1930-tal. Stora, ramsågade regler har installerats för att komplettera stockar av angräpet virke.

Timmerlagningar utförda 1971 där vissa stockar bytts och drevats med gullfiberisolering.

Renbyggna hjälkar uppvisar stora angrepp av busbock. Dessa har kompletterats med regler på vardera sida.

VVS-installation från 1930-talets ombyggnation, troligen har detta varit kopplat till ett expansionskärl.

Takkupa mot norr på vinden. Där det uppges att man hittat spår efter ett runt fönster har timret bytts och äldre spår saknas.

Äldre faltak är bevarat på byggnaden. Takstolarna är enkla och byggna i ganska klena dimensioner.

Fönster mot väst med vitmålad omfattning. Karm och båge samt beslag. Fönster är av allt att döma från 1700-talet.

Fönster i gavel mot väst. Enkelglas med äldre smidda beslag. Fönstret är ett av byggnadens äldsta.

Förrådsrum på vinden mot nordväst. Rummet är klätt med träpanel och delvis av masonit. Delar av träpanelen är från tiden kring 1900.

Träpanel från tiden kring sekelskiftet 1900 som är fäst med klippspik. Troligen har små vindskontor varit inredda här.

En kloss infäst i en takbjälke framför fönster mot öst. Troligen har denna kompletterats med en motsvarande kloss på golv och en enkel vansch kan ha funnits på vinden för in- och utlastning till vinden. Liknande detaljer förekommer ofta i äldre magasin och kyrkvindar.

Byggnadens takstolar, fläckvis renbuggna och provbuggna för ohyra. Över bindbjälkarna täcks vinden till stor del av rördragningar till ventilationsanläggningen.

Bergsbron 7, Västgötegatan 23

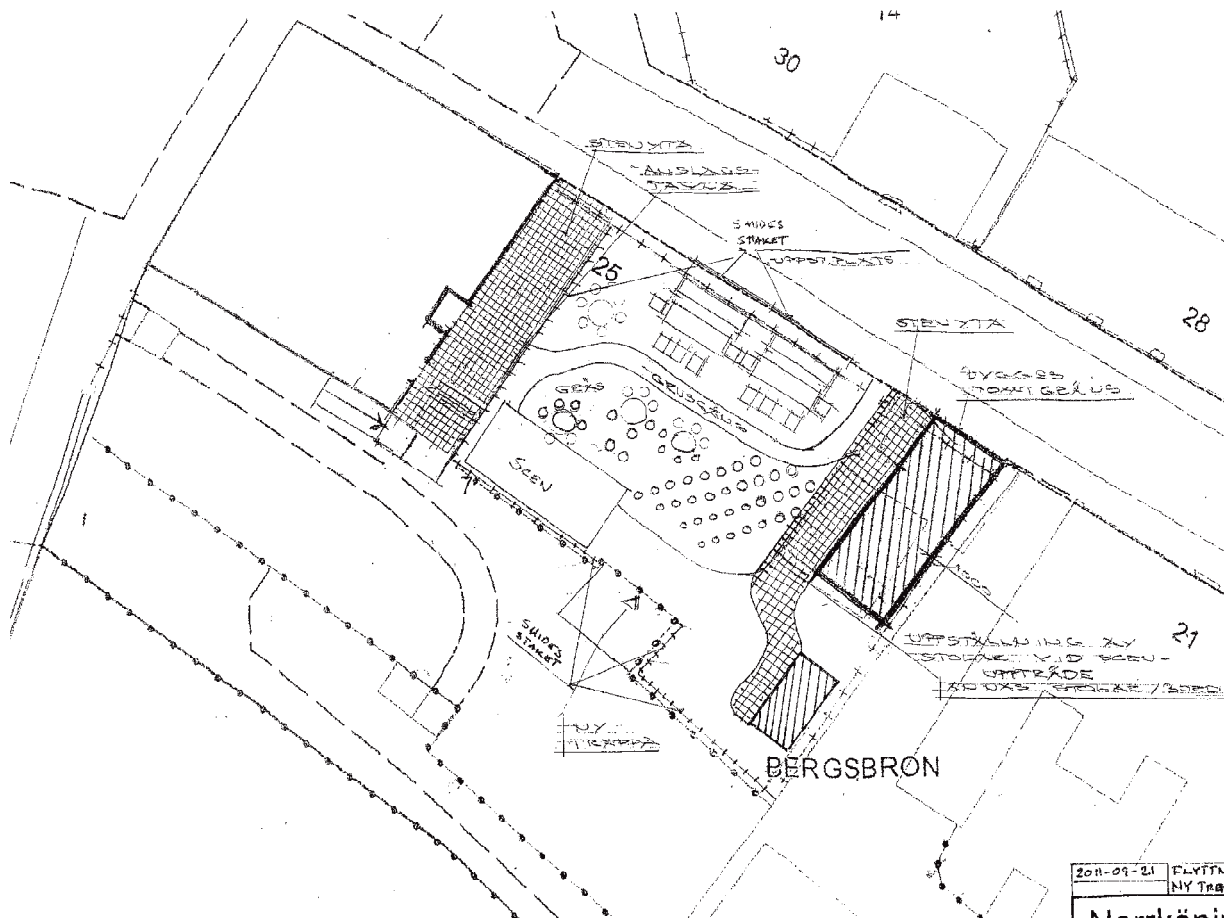
Tomten är idag bebyggd med en mindre cafébyggnad som står oanvänd. Ytan användes senast för uteservering och caféverksamhet men är idag omgärdad av höga, temporära stängsel. Den obebyggda tomten går fram till en nivåskillnad mot Kärleksparken som avgränsas av svartmålad smidesstaket. Byggnaden som uppfördes på 2010-talet har rödmålad locklistpanel och tegelbelagt pulpettak med ett mindre skärmtak längs byggnadens långsida. Två jalousiluckor finns på byggnaden, en mot Västgötegatan och en mot innergården.

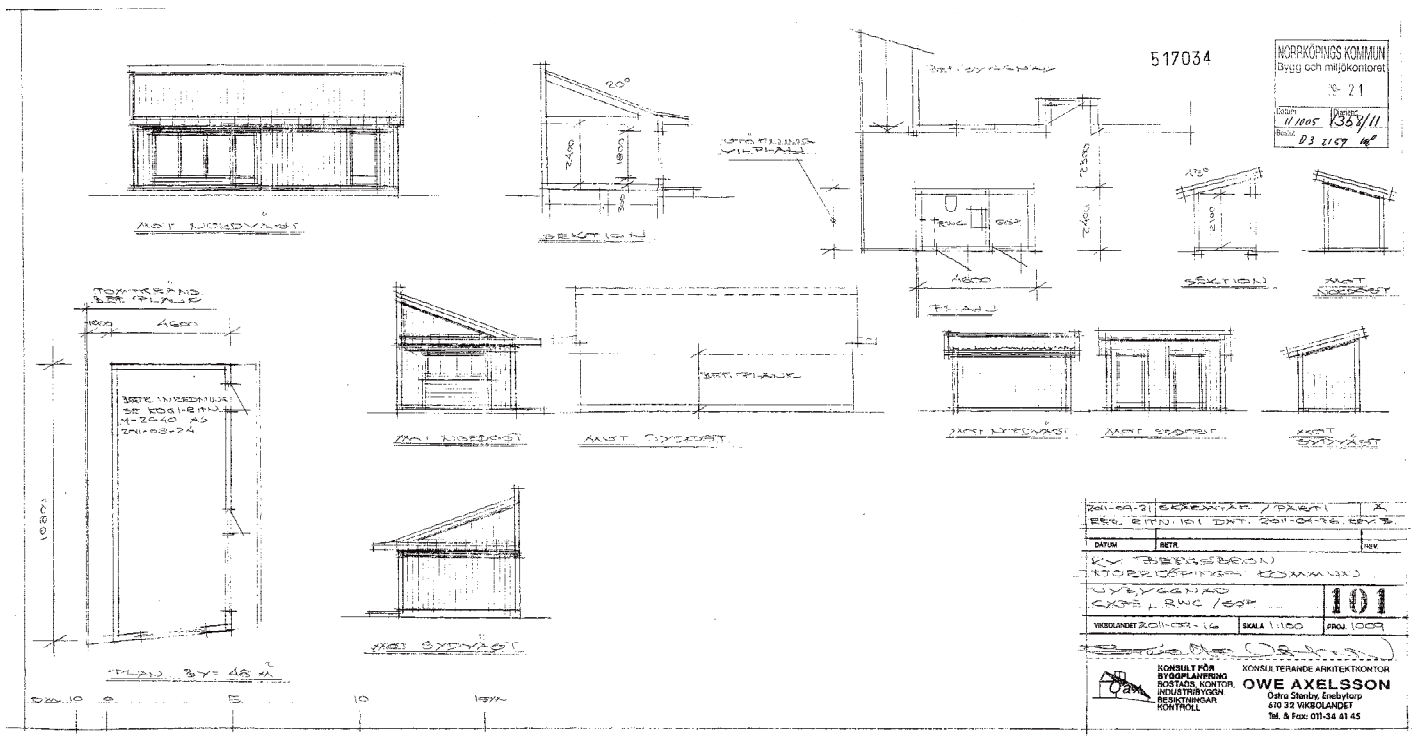
Tomten på Västgötegatan 23 är idag oanvänd och fungerar som upplag. Omkring 2017 stängdes verksamheten på tomten i väntan på ny verksamhet.

Cafébyggnad uppförd 2011 på tomten Västgötegatan 23 inom fastigheten Bergsbron 7. Byggnaden står idag oanvänd.

Situationsplan från uppförande av sommarcafé 2011. Till höger på fastigheten ligger byggnaden, den större ytan vid sidan av bergsgårdgården är planerad som öppna sittytter samt med en mindre scen. Ritning från Norrköpings kommuns bygglövsarkiv.

Ritning av Cafébyggnaden i östra delen av fastigheten. Uppförd ca 2011. Ritning från Norrköpings kommuns bygglövsarkiv.

Bergsbron 7, Kärleksparken

Kärleksparken är placerad i fastighetens södra del mot Strömmen i två nivåer. Den övre nivån har en västlig, kraftigt sluttande del och en östlig mer plan yta. Parkens nedre nivå är en plan yta placerad vid strömmens kant på en stenskoning knappt två meter över vattnet.

Tillträde till parken sker dels från Skvallertorget/Kungsgatan där ett räcke och en grind av gjutjärn står. Genom en stålbåge med skylten ”Kärleksparken” och två mötande duvor leder en trappa av granit med sex steg ned till parken. En stenkantad grusgång fortsätter in i parken som fått en korridoriskänsla då

Entrén till Kärleksparken från Kungsgatan/ Skvallertorget. Gjutjärnsstaket har samma utformning som det på Bergsbron i nära anslutning. Skylten över entrén är tillkommen under 2000-talet.

Trå grindar leder ned till parken, därefter en trappa med granitsteg. Staketet till vänster är något äldre, räcke till höger är nyuppfört omkring 2019.

både Bergslagsgården till vänster och den sluttande gräsytan till höger har avskärmats med stålstaket. Till vänster finns trappan från den högre nivån vid bergslagsgården och en drygt två meter hög fogad stenmur avskärmar parken mot norr. På muren står ett smidesräcke samt en ca 500 mm bred plåt med utskurna duvor, Kärleksparkens ”symbol” som återfinns i entrébågen. Grusgången fortsätter fram till en stenskodd plantering med en björk i, en stor trätrappa i tio steg från fastighetens övre nivå samt en grusbelagd gång som leder vidare österut. Parkens östra del har likaså en stensatt mur mot norr, denna är delvis kallmurad och gles, enstaka större stenar har kalvat och rört sig. En stor lönn står på muren. Mot öst möter parken fastigheten Bergsbron 8, här finns en smidesgrind som leder ut mellan muren och en putsad byggnad. Den västra gräsbelagda ytan av parkens övre nivå lutar kraftigt mot syd där en stor lönn står på en ca 1,5 meter hög stenmur. Nedanförl muren finns en lång rad bänkar från Byarums bruk av modellen Lessebo. Parkens övre gräsbelagda yta mot öst avdelas från grusgången med en gärdesgård. En sittyta med två solbänkar finns i anslutning till grusgången. Den gräsbelagda ytan är öppen och obevuxen. Drygt tre meter fram kommer nästa nivåändring där en cirka två meter hög mur går ner mot parkens lägre nivå. Från den övre nivån leder en centralt placerad trappa ned till parkens nedre nivå närmast Strömmen. Trappan är uppförd i nio steg med en större träyta som översta plåtå. Både trappan och den närbelägna muren har svartmålad stålräcken. I parkens övre nivå finns två äldre gatlyktor som troligtvis är ombyggda gaslyktor från tiden kring sekelskiftet.

Kärleksparkens övre nivå mot väst. Den sluttande ytan är avskärmad med ett svartmålat staket av järnrör. En lönn står på muren mellan de två nivåerna.

Till vänster syns en av de äldre nivåskillnaderna på fastigheten som tidigare varit grundläggning för områdets bebyggelse. En grusgång leder genom parken, till vänster finns en trappa mellan fastighetens högsta nivå och Kärleksparken som idag ej används.

Promenadvägen leder ned till höger där en trappa finns mellan parkens nivåer. I bakgrunden syns Bergsbron och Strömmen.

Kärleksparken sedd mot sydväst. Övre nivåns entré ligger till höger i bakgrunden, till höger skimtar även Bergslagsgården.

Promenadväg i parkens östra ände som leder till en passage mot fastigheten Bergsbron 8. Gärdesgården till höger stod placerad längre ut mot avsatsen fram till 2017.

Passagen mot fastigheten Bergsbron 8. Stag är fästa i den kallmurade stengrunden som har börjat röra på sig. Smidesgrinden står låst.

Parkens nordöstra hörn sett mot väst. Till vänster finns en bögt placerad gräsbelagd yta samt två vilstolar på andra sidan gärdesgården.

Angränsande fastighet mot öst. Sluttande gräsyta mot söder.

Öppen gräselagd yta på den övre nivån med utsikt mot Strömmen.

Kärleksparkens övre nivå sedd mot nordväst med Bergslagsgården i bakgrunden.

Äldre gaslykta, anpassad till elbelysning, vid entrén i parkens sydöstra hörn på nedre nivån.

Parkens lägre nivå har en entré mot sydöst vilket gör att parken är genomfarbar för gångtrafik och ett välfrekventerat gångstråk. Entrén sker genom en gångbrygga av trä utbyggd över strömmen med en gallergrind av stål. Den nedre nivån är smal och består i huvudsak av stenkantade grusytor från öst till väst. Närmast vattnet finns en grässträng med en stor björk mot väst samt ett räcke av svartmålat stål monterat på strömmens stenskoning. Trappan från den övre nivån har en sida mot söder som är täckt av laserskuren plåt, även denna med motiv av två duvor. Nedanför den höga muren mot sydöst finns även en lång rad av bänkar från Byarums bruk, modellen Lessebo. Vid entrén i det sydöstra hörnet står en ytterligare äldre gaslykta. På enstaka platser finns mindre rabatter, mot öst, nedanför trappen samt mot väst och bergsbrons fundament.

Entré vid sydöst från grannfastigheten Bergsbron 8. Denna entréväg byggdes först på 1990-talet. Staket och galler avskärmar entrévägen.

Staket längsmed Strömmen uppfört omkring 2019 ovanpå den gamla stenskoningen.

Den höga stenmuren mot öst som avdelar parkens två nivåer. Marknivån uppböjdes 1990 och breddades mot vattnet. Gatstenskanten indikerar ungefär bredden av gången innan ombyggnation 1990. Den grusbelagda vägen leder bort mot parkens sydöstra entré. Till vänster syns trappans plåtsida med utskurna dvor.

Parkens lägre nivå mot väst. En något lägre mur avdelar de två ytorna.

Trätrappa sammanlänkar parkens två olika nivåer. Trappan har en plåtsida som förhindrar att någon vistas under den.

Bergsbron 8

Beskrivningen omfattar endast det avgränsade området som medtagits i förslag på plankarta vid samråd. Entrén till Bergsbron 8 som är utpekad i detaljplanen kantas av höga rödmålade plank. Entrén har en svartmålad stålgrind med två sidohängda grindar av galler med spetsar upptill. Ramen som håller gallergrindarna är svetsad av fyrkantsstål med en överdel som har äldre gjutna flammor och smidd krönbåge. Genom entrén leder en väg där körbanan är belagd med storgatsten och sidor samt mittsträng av kullersten. På höger sida om infartsvägen finns fyra rödmålade förråd med bandgångjärn och pardörrar klädda med liggande fasspåtpanel. Den resterande sidan mot Bergsbron 7 består av en gammal kallmurad stengrund, lätt bevuxen av buskage samt avskärmande med plank. Längst ned på vägen finns en hög avskärmning bestående av en smidd grind mellan Stadsmuseets område och Kärleksparken. Avskärmningen är uppbyggd av två lika smidessegment det ena ovanför det andra, det nedre utgör grinden. Här möts innergården på Bergsbron 8 och Kärleksparkens övre terrass i samma nivå utan steg.

Entrén till Bergsbron 8 till vänster omgärdad av svart stålram med blå skylt hängande uti. Smidesentrén är ihopplockad av äldre och nyare material. Till höger syns Bergslagsgården och cafébyggnaden. Nedför vägen in på fastigheten syns bodar och ett putsat hus vid vägens ände.

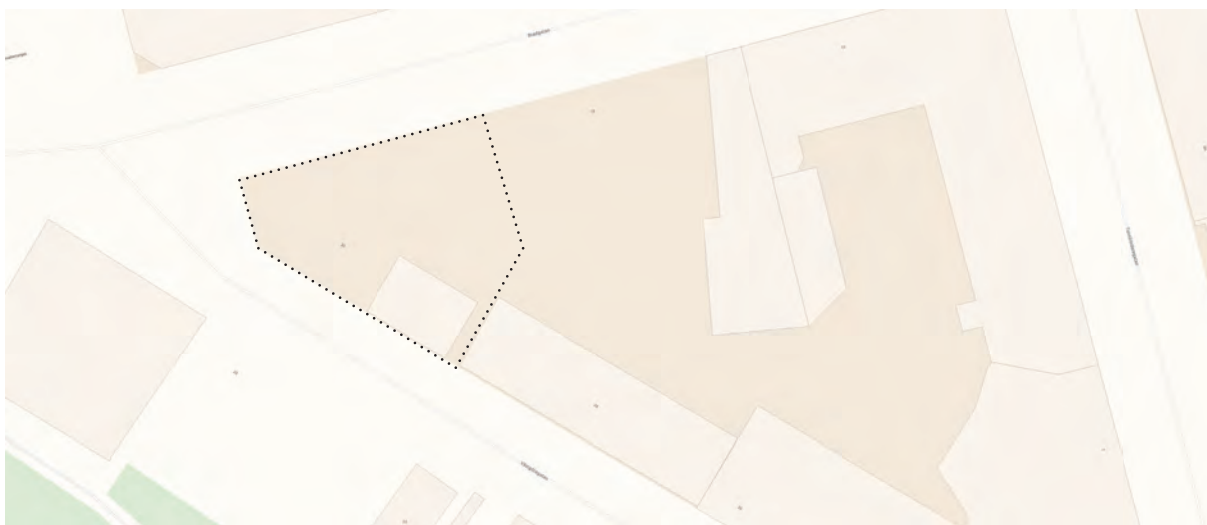
Marken är belagd med storgatsten och kullerstenar. En traditionell marktäckning från tiden kring 1800-talet och in på 1900-talets början. Till höger syns rödmålade träplank och bodar samt den kallmurade stengrunden längre bort.

Smidesgrinden i två segment där det nedre utgör grinden. Marknivån på vardera sidan utgör terrassen på Kärleksparkens övre nivå samt innergården på Bergsbron 8.

Mjölaren 14

Tomten på Mjölaren 14 är i dagsläget i stort sett obebyggd. Den äldre stenbyggnaden kallad "Sista supen" står här, i övrigt är marken nyligen grävd och återlagd efter arkeologiska undersökningar. Tomten är avskärmad mot Mjölaren 15 med ett staket som är monterat på markvilande betongfundament, staketet består av stål stolpar med liggande infästa träreglar och stående plank med varierande två plankor och en uppdragen regel med snedkapad topp. Staketet ger ett något temporärt intryck då grundläggningen endast är lagd på markytan. Samma staketutformning löper längs Bredgatan tills staketet dras ned och en lägre omgärdning löper mot Skvallertorget och fram till byggnaden mot Västgötegatan. Mot skvallertorget finns en bred sektion av staketet öppningsbart med gångjärn. Mot Bredgatan står tre lindträd samt ett ytterligare mot Västgötegatan.

Översiktskarta, Mjölaren 14 inringad med svartprickad linje. Karta hämtad från Norrköpings kommun.

Mjölaren 14 sedd från Skvallertorget. De röda staketen avskärmar tomten från omgivande gator. I bakgrunden syns även det högre rödmålade planket som avdelar Mjölaren 14 från 15. På tomten är ett antal lindar placerade.

Tomten är idag i huvudsak tom då arkeologiska utgrävningar nyligen utförts. I bakgrunden till höger syns Bergslagsgården.

Tomten sedd mot öst med "Sista supen" till böger.

Tomtens östra del sedd mot norr. Tomten är i stort sett tom förutom den befintliga byggnaden, träden och omgärdande plank.

BYGGNADEN, EXTERIÖR

”Sista supen” har en utvändigt uppdragen naturstenssockel med slätt fogbruk mellan stenarna. Sockelhöjden varierar från ca 30 cm i nordöst till ca 1 meter mot Västgötegatan. Fasaden har en tunn gulmålad puts där murverk av tegel syns tydligt genom putsytan. Längsidan mot norr har en listdragen takfot av puts medan takfoten mot Västgötegatan saknar detta utförande där istället en fyrkantig utkragning finns som även löper längs takfoten i gavelspetsarna.

Taket är ett tegeltäckt sadeltak med sparsamt utstick både i takfot och längs gavlar. Teglet är enkupigt. Byggnaden har enkla vindskivor och vattplåtar, hängrännor och stuprör är monterade. På taket finns en plåttäckt skorsten med rundad huv och ett uppdraget rökrör. En avluftning är även installerad från wc i takets nordöstra del.

Entrédörr finns i byggnadens västra gavelsida, denna är en pardörr med stående fasspåtpanel och två sparkträn med spegelindelning. Panelen är spikad med dekorspik och dörren har ett historiserande mässingstrycke. Dörren har moderna gångjärn och en stålregel tvärs över bladen.

Två granitsteg leder upp till byggnadens entrédörr mot Västgötegatan som har två blad och är av ramverkskonstruktion men med moderna gångjärn och med limmat- och pluggat virke. Dörren är av allt att döma rekonstruerad vid renoveringen på 1970-talet. Dörrarna är utformade med fyllning och spegel i den nedre delen och glasad överdel med spröjs på glasets insida. Dörrarna är i dåligt tekniskt skick. Byggnaden har två fönster mot Västgötegatan, två mot innergården, ett större lunettfönster i den västra gaveln samt två mindre fönsteröppningar som leder till byggnadens vind.

Fönster mot Västgötegatan är rektangulära med två lufter och en horisontellt avdelande spröjs i vardera luft. Fönster mot innergården har en segmentcirkelbågig överdel men även dessa har två lufter och en horisontellt avdelande spröjs i vardera luft. Det stora lunettfönstret har en mittpost där två lufter är infästa, vardera luft har två radiellt placerade spröjs. Vindsfönstret mot öst består av en luft med korspröjs och vindsfönstret mot öst har en vertikalt avdelande spröjs. Samtliga dörrar och fönster är rödmålade förutom det östligt placerade vindsfönstret som har gulmålad karm och båge. Samtliga fönster, gångjärn och plåtar visar tecken på att de är utbytta, troligtvis vid renovering 1971.

Byggnaden på Mjölharen 14, "Sista supen" sedd från Västgötegatan. Hög naturstensgrund. Tunt putsad fasad. Rödmålade fönster och dörrar. Tegeltäckt tak.

Gavelfasad mot väst. Sidoentré med stort lunettfönster och mindre fönster på vindsutrymmet. Byggnadens murverk under den tunna putsen är mycket tydligt på denna sida.

Byggnaden sedd mot nordöst från Västgötegatan.

Byggnadens norra långsida, även här med frilagd sockel av natursten och tunn puts. Dock har denna sida en putsad, listdragen gesims mot takfoten.

Entréddörr av ramverkskonstruktion. Återskapad efter äldre förlaga på 1970-tal.

Fönster mot västgötegatan, två lyfter med vardera en horisontellt avdelande spröjs.

Stort lunettfönster mot väst. Både karm och båge är utbytt på 1970-tal.

Entréddörr mot väst. Även denna bytt på 1970-tal och utsmyckad med dekorspik.

Fönster mot norr har samma utformning som flera fönster på Bergslagsgården, detta fönster är dock även det bytt på 1970-tal.

Gesims mot takfoten på norra långsidan mot innergården. Denna listdragning saknas mot Västgötegatan.

Gavelsida mot öst, nära motstående byggnad. Denna mindre fönsterbåge är den enda som inte är rödmålad.

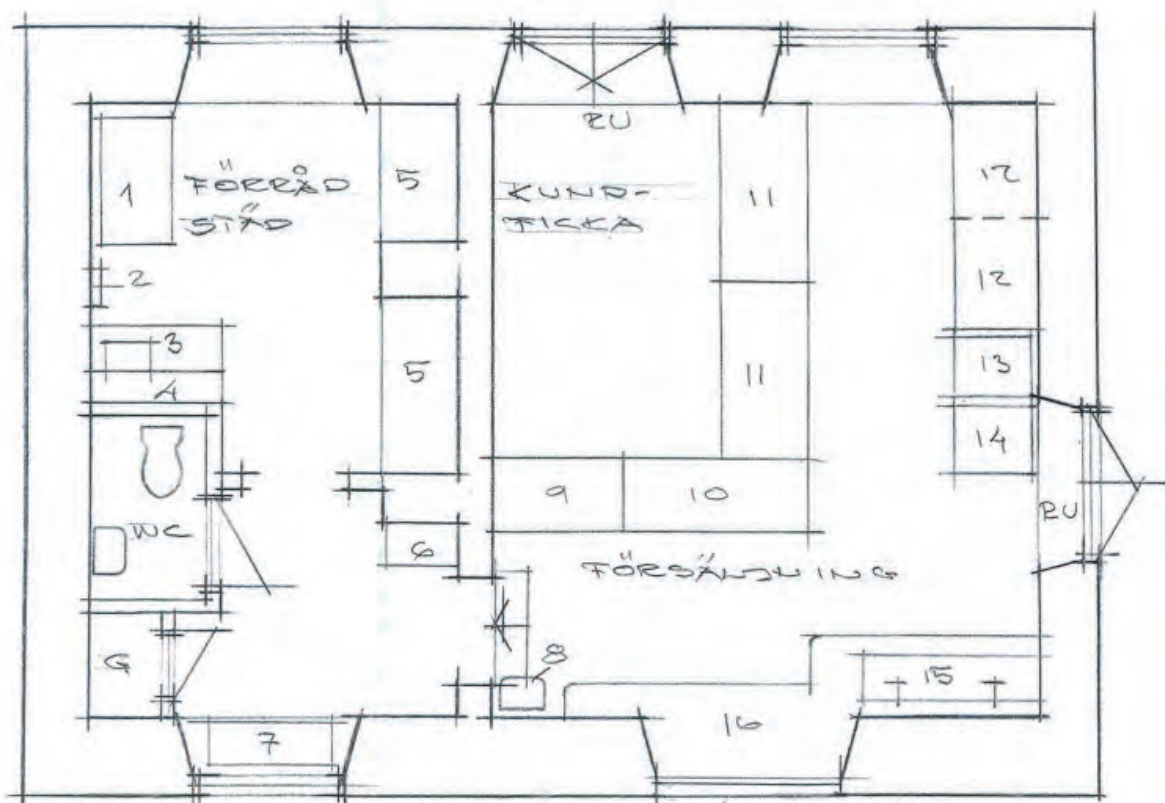
Byggnadens nordvästra hörn mot innergården. Samtliga snickerier bytta 1971 och även tak utbytt. Fasaden putsades om i samband med denna ombyggnation.

INTERRÖR

Byggnadens planlösning omfattar idag totalt fyra rum, ett stort rum mot väst, en passage mot nordöst, en wc samt ett ytterligare rum mot sydöst. Ursprunglig planlösning som fortsatt är läsbar omfattade enbart två rum, ett större mot väst och ett mindre med kök mot öst. Wc inrättades först år 1972.

Det västra rummet har tegelgolv lagt i fiskbensmönster och putsade, vitmålade väggar som övergår i ett tunnvalv. Gavelväggarna är likaså vitmålade och slätputsade. Den västra gavelväggen har en utbyggd putsad sockel, ca 45 cm hög, övriga väggar saknar sockel och den slätputsade väggen möter tegelgolvet. Det välvda taket har två grova smidda krokar av järn inmurade samt ett dragjärn som löper tvärs rummets östra sida. Fönsternischer mot norr, väst och söder är djupa. I fönstren finns svetsade galler som fäster in i fönsterkarmar, dessa är troligen gjorda för att efterlikna en äldre förlaga. Fönsterbrädor är av kalkstensskivor. I rummets nordöstra del finns en dörröppning mot byggnadens övriga rum. Karmen till denna öppning är av betydligt högre ålder, mycket bred med profilhyvlade karmstycken och gångjärn som troligen är från 1800-talets första hälft. Dörröppningen har en senare inlagd ektröskel. Ett steg uppbyggt av rött och gult tegel leder vidare in mot öst.

I den östra delen av byggnaden finns kalkstengolv av betydande ålder. Endast wc har avvikande golv av klinker.

Situationsplan av byggnaden. Övre fasaden i bilden ligger mot Västgötegatan. Till höger syns byggnadens större västra rum och de två mindre rummen samt wc mot öst till vänster, denna inredning av wc och avdelning skedde på 1970-tal. Ritning från Norrköping kommuns bygglövsarkiv.

Fiskbenslagt tegelgolv i byggnadens västra, större rum. Utgör golv i större delen av byggnaden.

Fönsternischer är djupa och vitputsade med galler fastmonterade i fönsterkarmar. Galler har en historicerande utformning som troligen är en kopia på galler som tidigare funnits.

Det västra rummet. Tunnväht tak, vitputsat med dragjärn mellan väggarna synligt i bakgrunden. Till höger syns även smidd krok som är inmurad i taket. Till höger är entrén mot Västgötegatan, till vänster dörren mot byggnadens östra del.

De smidda krokarna som förekommer i båda rummen är av betydande ålder, troligen från byggnadens uppförandetid. Två krokar finns i östra rummet, och två i det västra. De har sinsemellan korresponderande placering, vilket skulle kunna tyda på att den rumsindelning väggen är sekundär.

Byggnadens välvda tak med smidda stag som fungerar som dragstag för att hålla byggnaden samman. Detaljen syns i många äldre murade konstruktioner från 1700-talet och ännu tidigare. Inga ankarslut syns dock utvändigt.

Äldre dörrkarm mellan östra och västra rummet. Gångjärn av betydande ålder finns kvar, men dörren har avlägsnats.

Rum till öster ligger ett steg upp och golvet är belagt med kalksten. Även fönsterbräddor är belagda med kalksten, men av senare tillverkning.

Krok monterad i tak i östra delen av byggnaden. Här har fönster en rundad överdel.

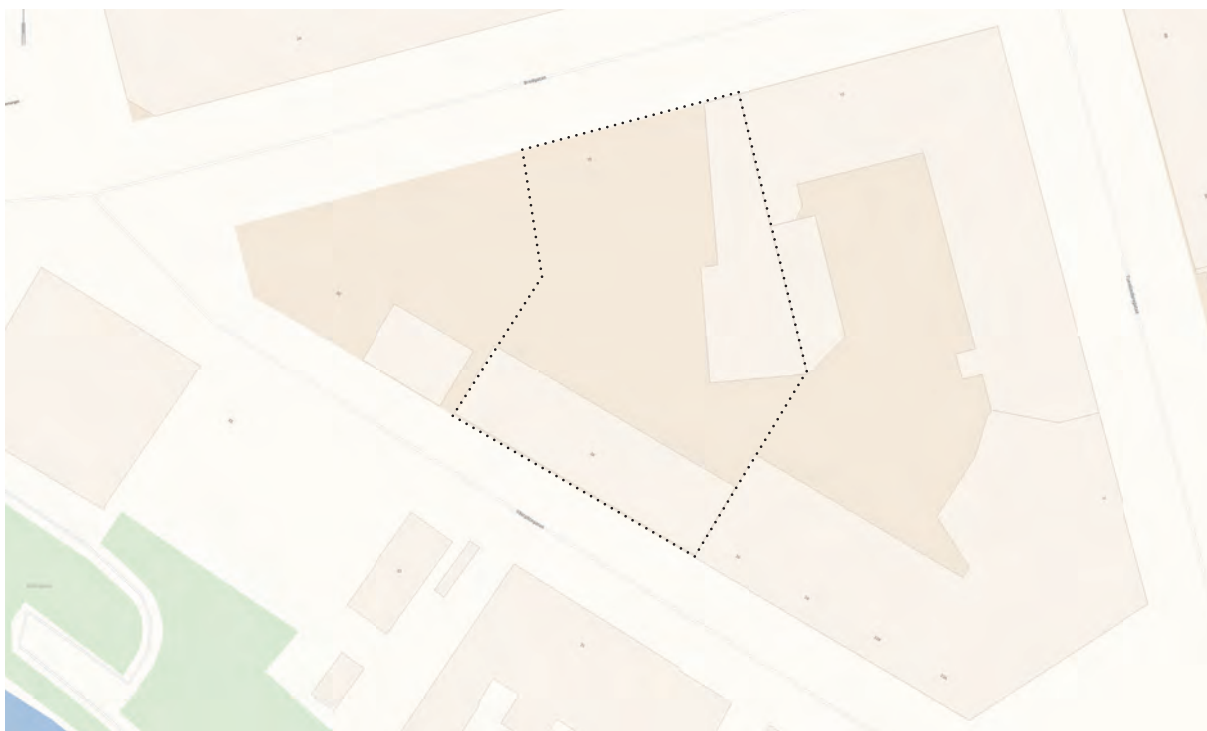
Östra rummets äldre spis som går från golv till tak och är mycket stor. Spisomfattningen är kopplad till den idag igensatta skorstenen. Väggen till höger tillkom på 1970-tal när rummet delades upp i två delar mitt i spisen som idag syns i två olika rum.

Byggnadens wc, installerades vid renovering på 1970-talet. Den låga kaklade sockeln är lagd på en murad sockel som troligen varit synlig invändigt tidigare.

Mjölaren 15

Den del av fastigheten Mjölaren 15 som ingår i utredningen består i huvudsak av en stor grusbelagd parkeringsyta. Mot Bredgatan och Mjölaren 14 finns ett ca två meter högt rödmålat plank med varierande utformning av två plankor och en stående, något förhöjd regel som är monterade på stålpelare stående i mark. Mot Bredgatan står två lindar på insidan av planket tillsammans med några lägre buskage. Mot syd ligger ett äldre bostadshus uppfört vid 1800-talets mitt som inte ingår i uppdragets utredningsområde. Mot öst finns en bodbyggnad av mörkt brunmålat trä i två sammanbyggda volymer.

Mjölaren 15, fastigheten är inringad av svartprickad linje. Det sydligt placerade huset ingår inte i förundersökningen utan endast byggnaderna i den nordöstra delen av fastigheten. Karta från Norrköpings kommun.

Entré till fastigheten Mjölaren 15, genom plank kantad av ett träd på vardera sidan. Foto från Bredgatan.

Fastigheten kantas av röda plank, uppmonterade omkring 1970 då flera byggnader på fastigheten revs. I bakgrunden syns Mjölaren 14 med dess byggnad.

Östra delen av fastigheten är bebyggd med en brunmålad bod- och tidigare verkstadsbyggnad i två volymer. Övrig fastighet grusbelagd.

Mjölaren 15, i huvudsak fungerande som markparkering till de som bor på fastigheten samt omgivande affärsverksamheter. Till vänster avdelande plank. Till höger bodbyggnad av trä.

Bostadshus på fastighetens södra del som inte ingår i utredningen.

EXTERIÖR

Bodbyggnaden är uppförd med stående lockpanel, mot norr finns en smalare och högre byggnadsdel som dessutom har en gavel ut mot Bredgatan. Denna gavel har tidigare haft ett fönster som nu är delvis översatt med en skylt. Byggnaden saknar sockel och panelen möter markens grusbeläggning, dock har panelen kompletterats mot mark med panel lika befintlig där den troligen har fuktskadats. Fasaden mot innergården saknar öppningar, endast numrering för parkeringsplatser är monterade på panelen. Byggnaden täcks av ett pulpettak som sluter an mot den östligt placerade byggnaden. Ett plåtuppslag av galvaniserad, omålad plåt möter den putsade fasaden. Takytan är täckt av korrugerad eternit. En lägre vidbyggd volym står mot söder, denna har en äldre, nu igensatt port med bandgångjärn, en modern vikport av plåt samt en entrédörr till den tidigare verkstaden. Byggnaden är täckt av lockpanel likt den tidigare beskrivna byggnadskroppen. Den södra delen av denna byggnad är uppförd senare än övrig bodbyggnad och står på en putsad plint av lecablock. Även denna husdel har ett pulpettak, men med fall mot söder, och avtäckt av trapetskorrugerad plåt. Mot syd finns fyra högt placerade låga fönster med gemensamt plåtbleck. Entrédörren består av två dörrblad varav det ena används som gångdörr. Porten är målad blå, och likaså den större inkörsporten som består av tre segment som har en kvadratisk glasruta i vardera segment.

Bodbyggnaden mot öst, täckt av mörkt brunmålad lockpanel. Huset uppfördes på 1970-tal efter äldre förlaga på platsen.

Byggnadens södra volym där delen till höger tillbyggdes 1974. Till vänster syns en äldre port som satts igen, åt höger en modernare vikport samt en blå entrédörr.

Byggnadens igensatta port med bandgångjärn, av allt att döma från ombyggnationen 1971 och senare igensatt.

Byggnadens fasad mot bredgatan. Till höger om skylten syns en fönsteromfattning. Ett fönster sitter bakom skylten.

Husets tak är belagt med korrugerade eternitplattor och tätat mot den putsade väggen med galvaniserad plåt.

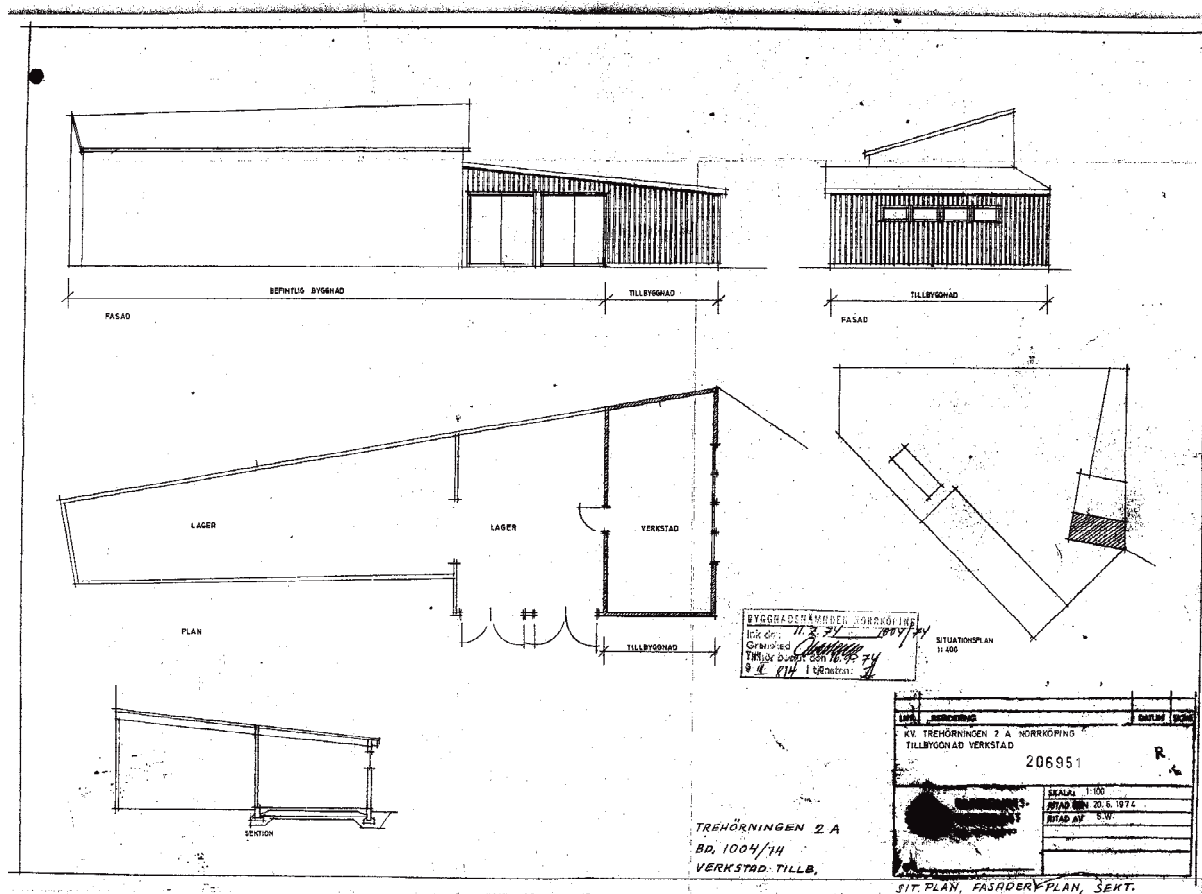
Husdelen som byggdes ut mot söder 1974. Denna byggdes mot ett redan befintligt plank mot angränsande fastighet. Skarven mellan äldre byggnad och det som uppfördes 1974 syns som en grå yta till vänster och stående plankvägg till höger.

INTERIÖR

Innanför entrén ligger en verkstadslokal med cementgolv och gipsade väggar, tillträde till den övriga lokalen mot norr genom ett upptaget hål i väggen. Här syns väggen i genomskärning och det är tydligt att den södra byggnadskroppen är vidbyggd. I norr är byggnaden långsmal och en trappa finns till ett avskärmat entresolplan. Både tak och väggar är gipsklädda och golvet är cementbelagt. Enstaka stolpar, bland annat vid inlastningsport är troligen av hög ålder och möjligen återanvända vid ombyggnation eller kvarstående från äldre bodar. Stolpar i stomme mot öst kan också vara återvunna vid ombyggnation av äldre bodbyggnader, dessa är uppställda på betongplintar, detta gjordes i samband med att golvet gjöts i byggnaden.

Väggen mot öst har delvis blottlagd puts och murverk vilket tyder på att angränsande fastighet aldrig varit putsad på de ställena, samt att man kan se var de äldre motbyggda skjulen stått.

En enkel trappa av byggreglar har uppförts och leder vidare mot entresolplanet. Här har en återanvänd dörr placerats. Entresolplanet har synliga pulpettakstolar av grova reglar, detta är troligen uppfördt i sin helhet 1971. Väggen mot öst är putsad och gulmålad vilket tyder på att denna vägg tidigare varit frilagd och synlig utifrån. Rummet är i övrigt täckt med spånskivor mot norr, väst och söder samt även i tak. Planets golv är belagt med spånskivor men även äldre diagonalspikad trall. Möjligtvis återanvänd från en tidigare byggnad.

Ritning av verkstads- och bodbyggnadens tillbyggnad 1974. Här syns tillbyggnaden samt en schematisk bild av planlösningen, de två portar som anges på ritningen är igensatta idag och endast den bögra används men är utbytt mot en modern sådan. I tillbyggnaden finns den blå dörren som fungerar som entré. Trappan till plan två ligger till vänster (norr) i den smalare längan. Entresolplanet är ej utritat. Ritning från Norrköpings kommuns bygglonsarkin.

Verkstadsdelen mot söder, tillbyggd 1974. Väggar och tak är klädda med gips. Entréporten är av senare datum.

Södra verkstadsdelen sedd mot sydöst. Tak och väggar är klädda med gips.

Vid tillbyggnaden har en panelklädd vägg lämnats synlig inåt, denna är däremot del av boden som bör ha satts upp 1971 och borde inte ha utsidan vänd mot byggnadens insida. Möjligen är detta en äldre träpanel från bodbyggnaderna som tidigare stått på tomten.

Byggnadens betonggolv gjöts i huset i efterhand enligt fastighetsägaren. På 1970-talet hade byggnaden enligt uppgift stampat jordgolvs.

Verkstadsbyggnad sedd mot norr. Det avlånga rummet är invändigt klätt med gips och har betonggolv. Används fortsatt som verkstad/ förråd.

Stolpe vid förrådets entré är troligen återanvänd från äldre bodbyggnader på platsen.

Bottenvåningens nordligaste del, här syns motstående byggnads puts samt avsaknad av puts med lutande plan, där en äldre bodbyggnad stått tidigare. Stolpar mot muren är troligen återanvända från tidigare bodbyggnader på platsen.

Övergång mellan puts och oputsad tegelfasad där tidigare bodbyggnader stått. En smal våd av tjärimpregnerad papp finns kvar där taket tidigare mötte väggen. Denna vägg har inte åtgärdats vid ombyggnation 1971, och ej heller därefter vilket möjliggör att se äldre byggnadsplacering.

Opsad tegelmur centralt i byggnaden mot öst. Här syns tydligt var en byggnad stått innan 1971.

Övervåning/ entresolplan mot norr. Väggarna är inklädda med spånskivor med synliga takstolar. Utrymmet används som lagerlokal.

Entresolplan mot söder, låg, knappt beträddbar yta, används för förvaring. Väggar och golv belagda med spånskivor. Takstolar av grova reglar.

Entresolplan/övervåning sedd nedför trappa. Även här syns äldre övergång mellan puts och naket tegel, samt äldre våd av tjärad papp. Ett tydligt tecken på var äldre byggnad stått.

Takstolar synliga på övervåning/entresolplan. Dessa är sammaspikade av grova reglar i en förhållandevis modern konstruktion, av allt att döma uppförd på början av 1970-talet. Stolpar av grövre dimensioner är möjligtvis återanvända medan regelverket tillförts på 1970-tal.

5

Referenser

Tryckta källor:

Elfström, Gunnar (red.) (1983). *Natur, kultur: miljöer i Östergötland : naturvårdsplan och kulturminnesprogram*. Linköping: Länsstyr. i Östergötlands län

Gejvall-Seger, B. (1976). NORRKÖPINGS HISTORIA, 16. Stadsplanering och bebyggelseutveckling i Norrköping 1719–1970. Utgiven av Norrköpings kommuns historiekommitté. Helmfrid, B och Kraft, S. (Red)

Génetay, C, Lindberg, U. (2015) Plattform Kulturhistorisk värdering och urval: grundläggande förhållningssätt för arbete med att definiera, värdera, prioritera och utveckla kulturarvet. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.

Miljöer och hus i Norrköpings innerstad, (1973) Norrköpings kulturmiljökommitté

Riksantikvarieämbetet, Rapport, Medeltidsstaden 50, Norrköping (1984)

Sundelius, Hans Olof (1798) *Norrköpings minne*

Törnvall, Anders (1968) *Gamla Norrköpingsgårdar*

Otryckta källor:

Norrköpings kommun (2017) Översiktsplan för staden, Norrköpings kommun. Antagandehandling. Dnr. KS 2014/0247 212

Arkiv:

ArkDes, fotoarkiv. Sigurd Lewerentz Fotosamling, resefotografier.

Norrköpings stadsarkiv, fotoarkiv, handlingsarkiv, digitalt tekniskt arkiv.

Norrköpings stadsmuseum, Fotoarkiv, topografiskt arkiv.

Uppsala universitetsbiblioteks Historiska kartarkiv, genom plattformen ALVIN.

Internetkällor:

Boverkets författningssamling: https://www.boverket.se/contentassets/a9a584aa0e564c8998d079d752f6b76d/konsoliderad_bbr_2011-6.pdf

Detaljplanebeskrivning för Mjölaren 14. <https://kartor.norrkoping.se/custom/detaljplanet/Planbeskrivning/1650847.pdf>

Detaljplanekarta för Mjölaren 14. <https://kartor.norrkoping.se/custom/detaljplaner/Plankarta/1650848.pdf>

Detaljplanebeskrivning för Mjölaren 15. <https://kartor.norrkoping.se/custom/detaljplaner/Planbeskrivning/1612446.pdf>

Detaljplanekarta för Mjölaren 15. <https://kartor.norrkoping.se/custom/detaljplaner/Plankarta/1623302.pdf>

Lantmäteriets historiska kartor.

Länsstyrelsen i Östergötland, riksintressen för kulturmiljövården, Norrköping https://www.raa.se/app/uploads/2016/02/E_riksintressen.pdf [Hämtad 2020-06-16]

Svensk författningssamling: http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900,
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kulturmiljolag-1988950_sfs-1988-950,
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/miljobalk-1998808_sfs-1998-808.

Muntliga källor:

Kyndel, Per-Otto. Intervju med tidigare anställd och senare ägare till Westréns glas. För närvarande också fastighetsägare till Mjölaren 15. [2020-05-12]